

Suomi bangladeshilaisten silmin

Diskurssianalyysi maahanmuuttajaryhmän Suomi-puheesta

Pro gradu:

Mikko Perkiö
Sosiaalipolitiikan laitos
Tampereen yliopisto
Tammikuu 2001

TIIVISTELMÄ

Tampereen yliopisto
Sosiaalipolitiikan laitos

PERKIÖ, MIKKO: Suomi bangladeshilaisten silmin. Diskurssianalyysi maahanmuuttajaryhmän Suomi-puheesta

Pro gradu –tutkielma, 94 sivua, 10 liitesivua
Sosiaalipolitiikka
Tammikuu 2001

Maahanmuuttajien osuus Suomen väestöstä nelinkertaistui 1990-luvulla, tämän vuoksi heidän käsityksiään Suomesta sekä yleensä hyvästä yhteiskunnasta on tarpeellista tutkia. Arvoja ja kulttuurisia käsityksiä kartoittava hyvinvointitutkimus voi toimia maahanmuuttajien integroijana. Suomalaisille maahanmuuttajatutkimus voi antaa mahdollisuuden muodostaa käsityksiä kulttuurisista eroista ja yhtäläisyyksistä. Opinnäytetyössäni tarkastelen sitä, minkälaisia moraalisia ja kulttuurisia arvioita bangladeshilaiset esittivät Suomesta sekä sitä, minkälaisen kielellisten muotojen avulla he tekivät nuo arvionsa.

Aineistoni muodostuu yhdeksän bangladeshilaisen maahanmuuttajan teemahaastattelusta. Valitsin tutkittavaksi bangladeshilaisten elämäntapaa käsittelevästä haastatteluaineistosta Suomea koskevan puheen. Laadullisessa tutkimuksessa tarkastelin diskurssianalyysin avulla merkitysten rakentumista puheessa. Diskurssianalyttinen maahanmuuttajatutkimukseni tuo esille uuden käsitteellisen jaon: *systeemi ja ihmissuhteet*.

Bangladeshilaiset puhuivat Suomesta myönteisesti *hyvänä systeeminä*, mikä tarkoitti toimivaa hallintoa, sosiaaliturvaa, puhdasta ympäristöä ja systeemin sisäistä ihmisiä. Hyvän systeemin puheeseen liittyi *asioita* korostanut näkökulma, jossa käytettiin suuria sosiologisia käsitteitä. Bangladeshilaiset suhtautuivat kriittisesti suomalaisten elämäntapaan, jota he pitivät *epäsosiaalisena*. Epäsosiaalisuus koostui ohuesta perheestä, yksinäisyydestä, juoppoudesta ja erilaisten syrjinnästä. Bangladeshilaiset puhuivat suomalaisten epäsosiaalisuudesta eli huonoista ihmissuhteista *kulttuurinäkökulman* avulla. Tässä näkökulmassa kieli oli arkista.

Pyrin bangladeshilaisten Suomi-puheen avulla ymmärtämään suomalaista elämäntapaa. Bangladeshilaisten puhe suomalaisten epäsosiaalisuudesta tuo uuden näkökulman tutkimukseen suomalaisten itsellisyydestä. Hyvän systeemin puhetta selittää Suomessa vahvan sijan saanut yhteiskunnan ja valtion positiivista luonnetta korostanut ajattelutapa, jonka pohjalta Suomea on rakennettu. Toisaalta yhteiskunnalliset puitteet eli systeemi on pääasiallinen syy siihen, miksi bangladeshilaiset ovat Suomeen asettuneet.

Avainsanat: Bangladesh, bangladeshilaisuus, Suomi, suomalaisuus, maahanmuuttaja, kulttuuri, diskurssianalyysi, itsellisyys

ABSTRACT

University of Tampere
Department of Social Policy and Social Work

PERKIÖ, MIKKO: Finland by Bangladeshi Eyes. Discourse Analysis on Bangladeshi Immigrants' Talk about Finland.

Master –thesis, 94 pages, 10 appendix
Social Policy
January 2001

It is important to study immigrants to be able to integrate them better to society and also to make Finnish people more aware of cultural differences and similarities. My thesis focuses on how Bangladeshis estimate Finland in moral and cultural terms. I also analysed how these estimations were made in linguistic terms. This analysis of talk tries to tell how Bangladeshi immigrants construct their reality in relation to Finland and Finnishness.

The method of this qualitative study is discourse analysis. I analysed nine structured interviews of Bangladeshis. Bangladeshis had two major concepts on Finland. The positive concept was about system and the negative concept was about people's relations to each other.

Bangladeshi's talk about Finland as a *good system* was constructed by following discourses: functional administration, social security, healthy environment and systematic mind. The rhetoric of this talk was *things in order*. This talk was made by big sociological concepts. The Bangladeshi interviewees' critical view to Finland dealt with *relational side of the Finnish way of life*. Critic was focused to weak family, loneliness, drunkenness and discrimination to differences. The rhetoric of critics was using *culture* as actor. This talk was constructed by everyday words.

I tried to study Finland and Finnishness by the aid of the Bangladeshi immigrants' talk. Bangladeshis pointed out the independence orientation in Finnishness. The same has been found in a few previous significant studies (Kortteinen 1992, Siltala 1994). Why Bangladeshis appreciated system so much in Finland? First, system stands as main reason for immigration and second, state and society have been given very positive value in Finnish nationalism through out decades.

Keywords: Bangladeshi, Bangladesh, Finnishness, immigrant, culture, discourse analysis

SISÄLTÖ

1. JOHDANTO	4
2. TUTKIMUKSEN KONTEKSTI.....	6
2.1. Maahanmuuttajatutkimus Suomessa.....	7
2.2. Bangladeshilaiset	9
2.3. Käsitteet	10
2.4. Tutkimusasetelma.....	15
3. TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	16
3.1. Aineisto.....	16
3.2. Laadullinen tutkimus ja teemahaastattelu	26
3.3. Diskurssianalyysi	27
4. HYVÄN SYSTEEMIN SUOMI	33
4.1. Puitteet	33
4.2. Systemi ihmisessä	36
5. SUOMALAISTEN EPÄSOSIAALISUUS	47
5.1. Epäsosiaalinen elämäntapa	48
5.2. Ohut perhe	60
5.3. Erilaisten syrjintä	69
6. ASIAT JA IHMISET	78
6.1. ”Asiat on kunnossa” -näkökulma.....	78
6.2. Kulttuurinäkökulma.....	82
6.3. Kansanluonne: Tunnustusta suomalaisuudelle	85
7. JOHTOPÄÄTÖKSET	87
LÄHTEET.....	91
LIITE 1: PERUSTIETOJA BANGLADESHISTA.....	95
LIITE 2: TEEMAHAASTATTELURUNKO.....	98
LIITE 3: ENGLANNINKIELINEN TEEMAHAASTATTELURUNKO.....	99
LIITE 4: ENGLANNINKIELISET AINEISTOLAINAUKSET.....	100

1. JOHDANTO

Syksyllä 1995 tapasin ensimmäisen kerran bangladeshilaisen. Silloin päässäni risteili kysymyksiä, joita kenen tahansa suomalaisen päässä liikkuu kun hän tapaa ensimmäistä kertaa kaukaa tulleen ja erinäköisen ihmisen Suomessa. Mitä hän täällä tekee? Millä oikeudella hän on täällä? Kuinka pitkään hän aikoo olla? Onko hän elintasopakolainen? Kysymyksistäni huolimatta tapaamani nuori mies oli minulle ystävällinen, ja hän tarjosi minulle tulsia ruokia joka kerta kun poikkesin hänen luonaan. Vähitellen meistä tuli läheiset ystävykset.

Pian tulin uteliaaksi nähdä, millaista olisi ystäväni syntymämaassa Bangladeshissa. Minulla oli monia syitä lähteä matkaan. Halusin nähdä, olisiko Bangladeshissa riittävän köyhää, jotta hänellä olisi riittävä syy asettua Suomeen. Koska sydänystäväni suunnitteli järjestävänsä itselleen avioliiton kotimaassaan, näin minulle oli tarjoutumassa tilaisuus nähdä, miten järjestetty avioliitto syntyy. Halusin lisäksi vastauksen siihen, mistä bangladeshilaisten seurassa tuntemani läheisyys ja joustavuus syntyivät.

Vuodenvaihteessa 1997-1998 lähdin ystäväni kanssa kahden kuukauden matkalle Bangladeshiin. Asuin siellä maaseudulla ystäväni pienviljelijäperheessä, jossa pääsin tutustumaan tavalliseen elämään. Tavallinen elämä Bangladeshissa sisälsi yhtä aikaa hyvin vastakkaisia elementtejä: kurjuutta ja iloa. Siellä ihmisten oli helppoa ja mukavaa olla toistensa seurassa. Elämä oli kiireetöntä ja yksinkertaista. Tästä ilosta ja yksinkertaisuudesta pohjoisen asukkaat voisivat oppia paljon. Toisaalta paljon voisi tehdä Bangladeshin kurjuuden poistamiseksi.

Bangladeshin ilmasto ja luonnonolot ovat vaikeat. Kesäisin on kosteaa kuumuutta 30-40 celsiusta useita kuukausia. Monsuunisateiden aikana vesi peittää suuren osan maasta. Esimerkiksi kesän 1998 aikana tulvavesi nousi miljooniin koteihin useiksi viikoiksi. Erityisesti tulvien aikana eläimetkin taistelevat poikkeuksellisin keinoin elämästään. Esimerkiksi käärmeet luikertelevat vesimassoja pakoon taloihin. Käärme puri ystäväni kahta siskoa vuoden 1998 tulvan aikana.

Bangladeshissa 130 miljoonainen köyhä kansa elää Etelä-Suomen kokoisella alueella. Yksi tapa saada lievitystä köyhyyteen on maastamuutto. Vuodesta 1989 noin 100.000

bangladeshilaista on muuttanut vuosittain työhön ulkomaille. Heistä n. 90 % asettuu Länsi-Aasian valtioihin. Bangladeshilaisten laajamittainen maastamuutto ulkomaille on alkanut vasta 1980-luvulla. (UN XIII 98/8, 140.) Käsitykseni mukaan monet bangladeshilaiset muuttaisivat ulkomaille, jos se vain olisi mahdollista.

Elämä Bangladeshissa ja Suomessa on erilaista. Bangladesh on maatalousvaltainen, teknisesti kehittämätön ja materiaalisesti köyhä maa, jossa elämän ehdot määräytyvät suhteissa läheisiin ihmisiin (ks. liite 1). Suomi taas on huipputekniikkaa soveltava materiaalisesti vauras maa, jossa julkisen vallan avulla maassa asuville taataan mahdollisimman turvallinen elämä. Juuri näiden erilaisuuksien vuoksi päätin tutkia Suomeen muuttaneita bangladeshilaisia.

1990-luvulla Suomen ulkomaalaisväestön määrä nelinkertaistui. Tämän vuoksi maahanmuuttajatutkimuksesta on tullut tarpeellista. Vuoden 1999 lopussa Suomessa asui 87 680 ulkomaan kansalaista (Tilastokeskus 2000) ja n. 129 000 ulkomailta syntynyttä (Korkiasaari 2000). Koska 1990-luvulla Suomeen ensimmäistä kertaa muutti merkittävä määrä ihmisiä kaukaisistakin maista, nyt on otollinen aika tarkastella kaukaa saapuneiden käsityksiä ja kokemuksia.

Analysoin tutkimuksessani yhden maahanmuuttajaryhmän puhetta uudesta asuinmaastaan. Etsin haastattelussa syntyneestä puheesta jäsenyyksiä, jotka kertovat kulttuurista ja yhteiskunnasta kolmella tavalla. Puheessa muodostuneet diskurssit kertovat ensinnäkin *maahanmuuttajan elämästä*, toiseksi *suomalaisuudesta* ja kolmanneksi *bangladeshilaisuudesta*. Pyrin kokonaisvaltaisempaan lähestymistapaan kuin vain rasismiin tai syrjintään keskittyvä tutkimus. Tavoitteenani on tuottaa sellaisia käsitteitä ja ymmärrystapoja, joita voidaan hyödyntää kulttuurisen hyvinvointipolitiikan toteutuksessa esim. kotoutumislain soveltamisessa sekä muissa kulttuuri- ja maahanmuuttajatutkimuksissa.

Tutkimukseni tuo esiin yhdelle maahanmuuttajaryhmälle tyypillisen todellisuuden hahmottamistavan. Se, miten bangladeshilaiset puhuvat Suomesta, kertoo siitä, mitkä asiat ovat heille merkityksellisiä. Laadullisen tutkimukseni menetelmänä on diskurssianalyysi, jonka avulla tarkastelen merkitysten rakentumista.

Bangladeshilaisten myönteinen ja kielteinen Suomi-puhe eroavat toisistaan huomattavasti. Tämä kertoo siitä, että suhde uuteen asuinmaahan ja sen kulttuuriin on jännitteinen. Suomi-puheessa nousevat esille useimmat suomalaisuuteen liitetyt ominaisuudet kuten vaatimattomuus, itsellisyys ja juoppous. Bangladeshilaisten puheeseen hyvinvointivaltiosuomesta tuo syvyyttä kokemukset syntymämaan ihmisten laajasta huono-osaisuudesta. Tämä puhe antaakin ajattelun aihetta verojen ja sosiaaliturvan leikkauksista päättävälle.

Puhuessaan Suomesta bangladeshilaiset puhuvat myös muusta kuin Suomesta maana. He voivat rakentaa itsestään myönteistä kuvaa esimerkiksi hyvin sopeutuneena maahanmuuttajana tai suomalaisuutta inhimillisemmän kulttuurin edustajana. Tämän lisäksi maahanmuuttajan on mahdollisesti perusteltava omaa ratkaisuaan jättää synnyinmaansa. Hänen on myös osoitettava hyödyllisyyttään uudelle maalle. Maahanmuuttajalle, tässä tutkimuksessa bangladeshilaiselle, uusi asuinmaa on mahdollisuus oppia uusia kulttuurisia ja moraalisia käsityksiä ja samalla ymmärtää paremmin aikaisemmin oppimiansa käsityksiä.

Tässä tutkimuksessa Suomea katsotaan bangladeshilaisen silmin. Suomi näyttää niillä silmillä jossain määrin toisenlaiselta kuin suomalaisilla silmillä. Seuraavissa kahdessa luvussa esittelen tutkimuksen kontekstin ja sen toteuttamisen. Luvuissa on siis kysymys silmän rakenteesta ja katseesta. Luvuissa neljä, viisi ja kuusi käsittelemme sitä, mitä näkyy, kun Suomea katsotaan bangladeshilaisin silmin. Tutkimuksen lopuksi yhteenvedossa tarkastelen sitä, mitä nähty tarkoittaa ja miten nähtyä voidaan käyttää.

2. TUTKIMUKSEN KONTEKSTI

Tutkimuksellani osallistun ensinnäkin maahanmuuttajakeskusteluun Suomessa. Suomessa asui 1990-luvun alussa noin 20 000 ulkomaan kansalaista. Nyt vuosikymmen myöhemmin heidän määränsä on nelinkertaistunut. Edelleen Suomessa asuu huomattavasti vähemmän maahanmuuttajia kuin muualla Länsi-Euroopassa. Esimerkiksi Ruotsissa maahanmuuttajien osuus koko väestöstä on noin viisi kertaa suurempi kuin Suomessa.

Maahanmuuttajat vaikuttavat Suomen kulttuuriseen olemukseen. Aiempi monokulttuuriⁱ, suomalaisuus, on saanut rinnalleen uusia vähemmistökulttuureja. Mielestäni maahanmuuttajien määrän kasvun lisäksi ainakin Suomen EU-jäsenyydellä oli vaikutusta siihen, että Suomen kansallisesta identiteetistä ja ominaislaadusta keskusteltiin vilkasti 1990-luvulla.ⁱⁱ Tutkimukseni on yhden maahanmuuttajaryhmän, bangladeshilaisten, puheenvuoro Suomesta ja suomalaisuudesta käytyyn keskusteluun. Etelä-Aasiasta lähteneillä on tietynlaisen ulkopuolisuutensa ja erilaisuutensa vuoksi uusi näkökulma suomalaisen kulttuurin ymmärtämiseen.

Kulttuuriset vähemmistöt ovat yleensä kriittisiä valtakulttuureja kohtaan. Tämä kriittisyys näkyy vähemmistön ajattelussa ja puheessa jakona meihin ja muihin. Tästä kriittisyydestä todistaa esimerkiksi Magdalena Jaakkolan (1994, 147-151) tutkimus Suomessa asuvista puolalaisista ja Karmela Liebkindin analyysi Suomen vietnamilaisista pakolaisista (1994a, 181). Myös Laura Huttusen ja Veijo Rantalan (1993) tutkimuksessa Suomen romanien etnisen identiteetin rakentumisesta oli havaittavissa samaa. Romanit puhuivat ”aidoista mustalaisista”, jotka ovat ”lämpimiä ihmisiä”. Näin muut ovat jotain muuta. Oma tutkimukseni käsittelee sitä, minkälainen on bangladeshilaisten suhde Suomeen ja valtakulttuuriin suomalaisuuteen.

2.1. Maahanmuuttajatutkimus Suomessa

Suomalaisen maahanmuuttajatutkimuksen uranuurtaja Karmela Liebkind (1994a, 1999) on välittänyt maahanmuuttajiin liittyviä käsitteitä suomenkieliseen tutkimukseen. Hän on myös koonnut toimittamiinsa teoksiin empiiristä maahanmuuttajatutkimusta. Liebkindin näkökulmina ovat olleet etnisyys, kulttuurien kohtaaminen ja monikulttuurisuus. Magdalena Jaakkola (1989, 1991, 1995, 1999) on tehnyt kattavaa tutkimusta suomalaisten asenteista etnisiä ryhmiä kohtaan jo yli kymmenen vuoden ajan. Myös Ismo Söderling (1999) tarkastelee tutkimuksessaan suomalaisten asenteita ulkomaalaisia kohtaan. Hän

---

ⁱPasi Saukkosen (1999) monipuolinen tutkimus kansallisvaltioidentiteetistä osoittaa, kuinka Suomella käsitetään olevan vahva ja saarenkaltainen kansallisvaltioidentiteetti. Saukkosen mukaan esimerkiksi Alankomailla on vastaavasti heikko ja risteyksenkaltainen kansallisvaltioidentiteetti.

ⁱⁱHyvän käsityksen suomalaista kansallista identiteettiä koskevasta keskustelusta saa mm. seuraavista teoksista. Pekka Laaksosen ja Sirkka-Liisa Mettomäen (1996) toimittamassa Kalavala-seuran vuosikirjassa Olkaamme siis suomalaisia suomalaisuudesta keskustellaan useasta näkökulmasta. Kansallisen identiteetin rakentumista ja muuttuvaa luonnetta käsitellään Pertti Alasuutarin ja Petri Ruuskan toimittamassa teoksessa Elävänä Euroopassa. Muuttuva suomalainen identiteetti (1998). Saman kaksikko jatkaa kansallisen identiteetin erittelyä teoksessa Post-Patria. Globalisaation kulttuuri Suomessa (1999). Pasi Saukkonen (1999) on koonnut massiivisessa tutkimuksessaan kansalliseen identiteettiin liittyvää keskustelua ja luonut mallin Suomen kansallisvaltion identiteettipolitiikasta.

tulkitsee suomalaisten maahanmuuttajista ja itsestään piirtämiä kuvia. Samassa tutkimuksessa Söderling esittelee myös maahanmuuttajatutkimuksen lähestymistapoja ja tärkeimpiä käsitteitä.

Maahanmuuttajatutkimuksessa on yleensä pyritty selvittämään faktoja. Tällöin tutkimuskysymykset ovat olleet seuraavanlaisia: minkälaisia maahanmuuttajat ovat, miksi he tulevat tänne, miten he täällä selviytyvät, miten suomalaiset suhtautuvat heihin ja miten he ovat sopeutuneet tänne. Suomeen tulleista suurimmista maahanmuuttajaryhmistä kuten esimerkiksi somaleista (esim. Paitula 1995) ja vietnamilaisista (esim. Liebkind 1994b, Oinonen 1999) on lukuisia kulttuurikohtaisia kuvauksia. Näissä analysoidaan syitä maahanmuuttoon ja pakolaisuuteen sekä kuvataan maahanmuuttajaryhmän kulttuuria. Liisa Oinonen (1999) on tutkinut pääkaupungin vietnamilaisten etnisyyttä ja identiteettiä.

Maahanmuuttajille suunnattuun elämäkertakilpailuun kirjoitetut tekstit on julkaistu suomennettuina Laura Huttusen (1999a) toimittamina. Näissä teksteissä maahanmuuttajien kokemukset ja kulttuuriset jäsenyydet tulevat paremmin esille kuin aikaisemmissa tutkimuksissa. Laura Huttunen (1999b) on analysoinut edellä mainittuja maahanmuuttajien omaelämäkertoja. Hän keskittyy artikkelissaan kodin, paikan ja identiteetin kokemusten erittelyyn. Marokkolaissyntyinen Joensuun yliopiston professori M'hammed Sabour (1999) kertoo päiväkirjamerkintöihin perustuvassa kirjassaan eloisesti niistä kulttuurieroista, mihin arabilais-islamalainen voi Suomessa törmätä.

Outi Lepola (2000) on tarkastellut väitöskirjassaan ”Ulkomaalaisesta suomenmaalaiseksi” Suomeen pääsyssä olevia ”portteja”. Lepolan aineistona on ulkomaalaisuuteen liittyvät lakiuudistukset ja niihin liittyvä poliittinen keskustelu viimeisen kymmenen vuoden ajalta. Nämä keskustelut kertovat Suomea ja suomalaisuutta koskevista ajattelutavoista. Lepolan tutkimus asettaa tärkeät kysymykset: Voitaisiko ”suomalaisten” piiriin lukea kaikki Suomessa vakinaisesti elävät? Vai pitäisikö ryhtyä käyttämään uutta käsitettä kuten ”suomenmaalainen” kuvaamaan Suomeen juurtuneita ihmisiä heidän syntyperästään ja etnisestä taustastaan riippumatta.

Maahanmuuttajatutkimuksessa on keskitytty viime vuosina suuriin pakolaisryhmiin ja lähialueelta tulleisiin siirtolaisiin. Koska nämä ovat olleet suuria joukkoja, niiden tutkiminen on ollut perusteltua. Kuitenkin Suomessa on nyt ja tulevaisuudessa kymmeniä

pieniä kulttuuriryhmiä, joista on myös hyvä olla tietoa. Tämä tutkimus pyrkii lisäämään ymmärrystä etelä-aasialaista, nimenomaan bangladeshilaista, kulttuuria ja arvomaailmaa kohtaan. Suomen bangladeshilaissyntyisten lukumäärä on 1990-luvun aikana kasvanut noin 100 henkilöstä noin 400 henkilöön. Kuvaan tarkemmin ryhmää seuraavassa luvussa (s. 10-13).

2.2. Bangladeshilaiset

Suomen kulttuuri- ja maahanmuuttajakeskustelujen lisäksi teen tutkimuksellani selkoa bangladeshilaisesta kulttuurista. Käytän bangladeshilaisesta yhteiskunnasta ja kulttuurista tehtyä tutkimusta haastatteluaineiston rinnalla selittämässä sitä, miksi bangladeshilaiset puhuvat juuri tietyistä asioista ja juuri tietyllä tavalla. Internetissä saatavilla oleva James Heitzmanin et al (1988) toimittama Yhdysvaltojen kongressin kirjaston tutkimus Bangladeshista on kattava peruskommentaari. Mariam Whyten *Bangladesh* (1999) tarjoaa hyvin perustietoja Bangladeshista. Clarence Maloney (1988) tutkimus käyttäytymisen ja köyhyyden yhteydestä auttaa ymmärtämään bangladeshilaisia arvoja ja tapoja. Raisul Awal Mahmood (1994)ⁱⁱⁱ on tehnyt tutkimuksen Japanissa asuvien bangladeshilaisten sopeutumisesta. Mahmoodin tutkimus keskittyy konkreettiseen elinolojen tutkimukseen, kun omassa tutkimuksessani analysoin bangladeshilaisten puhetta suomalaisesta yhteiskunnasta ja kulttuurista.

Sovellan tutkimuksessa ns. diskurssianalyttistä tutkimusotetta, mikä on ollut harvinaista maahanmuuttajatutkimuksessa. Lähdin aluksi etsimään bangladeshilaisista kertovia ”faktoja” haastattelupuheesta. Huomasin kuitenkin analyysin edetessä, että puheessa rakentuvan todellisuuden jäsenyykset olivatkin sellaisenaan kiinnostavampi tutkimuskohde. Kerron tutkimuksen menetelmistä lisää seuraavassa luvussa.

ⁱⁱⁱ Mahmood (1994, 519-522) mukaan Japanissa työskennelleiden bangladeshilaisten vuorovaikutus ympäröivän yhteiskunnan kanssa jäi vähäiseksi, koska bangladeshilaiset osasivat japanin kieltä huonosti ja japanilaiset olivat varovaisia uusien suhteiden solmimisessa. Bangladeshilaisten terveydenhoidon ja asumisen tasossa oli suuria puutteita verrattuna japanilaisiin työntekijöihin. Suurin osa eli 8069 bangladeshilaista 10 974:stä oli Japanissa laittomasti vuonna 1994. Laittomat bangladeshilaiset siirtolaistyöläiset pelkäsivät eniten kiinnijäämistä. Mahmoodin mukaan laittomat maahanmuuttajat olivat oppineet, että parhaiten lainvalvojen kouriin joutumisen voi välttää, kun piti työnantajan tyytyväisenä ja käyttäytyi yhteiskunnan normien ja perinteiden mukaan.

2.3. Käsitteet

Nationalismi

Esittelen käsitteen nationalismi, koska käytän tutkimuksessani kansallisen identiteetin käsitettä kulttuuriin ja tapoihin viittaavana käsitteenä. Nationalismi on hyvin karkeasti oppi kulttuurin ja valtion liittämistä toisiinsa. Tässä liitoksessa syntyy kansa, joka elää valtiossa. Tätä kansan ja valtion yhteen sulautumaa kutsutaan kansakunnaksi.

Juha Siltala esittelee kattavasti nationalismia teoriaa ja sen suomalaista sovellusta. Eurooppalainen nationalismi voidaan hänen (1998, 117-119) mukaansa jakaa karkeasti kahtia:

1) *Läntinen nationalismi* näki yhtäläisiä piirteitä jokaisessa sivistyneessä kansassa. Se oli kosmopoliittista ja individualistista ja korosti perustuslaillista sopimusta vallitsevan tilanteen pohjalta. Siltala toteaaakin: ”Keskusalueilla nationalismi oli porvarillisen eliitin johtamaa kansalaisuskontoa (...)”

2) *Itäinen nationalismi* painotti kansallisia eroja ja tahtoi sulkea osan kansalaisista ulos kansalaisuudesta, sillä he edustivat huonosti kansallista olemusta. Vapaus oli kollektiivista vapautta ulkoisesta sortajasta. (Emt., 117.) Siltalan (emt., 39) mukaan esimerkiksi snellmanilaisessa nationalismissa vapautta oli vaikuttaa poliittisesti niihin sääntöjärjestelmiin, jotka vasta luovat kulttuuri-ihmisen. Vapautta oli päästä määräämään määreitään. Imperialismin painamalla reunamilla nationalismista tuli humanistisen sivistyneistön ja pikkuvirkamiehien johtamaa reaktiota moderniin maailmaan (emt., 119).

Risto Alapuron (1997, 13-24) mukaan Suomi osoittautuu itäisen nationalismin erikoistapaukseksi hallintoyksikön vakiintuneisuuden, imperiumin ohi edistymisen ja nousevaan talonpoikaistoon tukeutuvan sivistyneistön vuoksi. Yläluokan meno kansalliseen liikkeeseen ei lainkaan sovi itäeurooppalaiseen malliin.

Nationalismi on myös liittynyt ihmisten tarpeisiin ja identiteettitaisteluihin. Siltala (emt., 118) muistuttaakin siitä, että demokratia ja ihmisoikeudet liittyivät aikanaan nationalismiin. Oman tulkintani mukaan kuitenkin emansipaatiota tai kansan itsemääräämistä koskeneet näkökulmat ovat jääneet nationalismi-keskustelussa sivuun. Enemmän on keskitytty siihen, minkä verran ja millä tavalla nationalismi on ollut eri yhteiskuntaluokkien tai toimijatahojen välineenä yhteiskunnallisessa kamppailussa.

Eric Hobsbawmin (1994, 18) mukaan kansa on kertomusten ja mielikuvien rakentama subjekti, jolla ei ole suoranaista vastinetta todellisuudessa. Hänen mukaansa kansakunnat eivät tee valtioita ja nationalismia vaan päinvastoin. Benedict Andersson (1998, 333) puolestaan toteaa, että kansakuntaa rakennetaan kertomuksilla, joita ennen muuta historiankirjoittajat, kansatieteilijät ja yhteiskuntatieteilijät tuottavat. Andersson (1991, 5-7) painottaa tunnetuimassa tutkimuksessaan sitä, että kansakunta korvaa aikaisemmat sukuun ja perheeseen sekä uskonnolliseen yhteyteen liittyneet siteet. Koska Andersonin mukaan kansakunnan perustaksi esitetyt yhteydet ovat valikoituja, satunnaisia ja usein epätosia, kansakuntaa voidaan kutsua kuvitelluiksi yhteisöiksi. Siltala (1998, 118) toteaa Anderssonin korostavan nationalismitulkinnessaan porvarillisen julkisuuden merkitystä.

Ernest Gellner (1983) pitää nationalismia funktionaalisenä vastauksena teollistumiseen ja ihmisten irtaantumiseen perinteisistä sukuun, uskuntoon ja paikkaan liittyvistä siteistään. Nationalismista tuli hänen mukaansa koheesiota luova teoria, joka teki mahdolliseksi laajoja sosiaalisia järjestelmiä sekä vastaamisen tasa-arvoa ja kansalaisoikeuksia koskeviin vaatimuksiin. Gellnerille (emt., 48-49) kansakunta on sosiaalisen insinööritaidon luomus, joka on luonnolliseksi koettu, mutta tosi asiassa tarkoituksenmukaisesti rakennettu. Siltalan (1998, 118) mukaan Gellner on korostanut nationalismi-käsityksessään kansakouluja yhteishengen luojina.

Stuart Hall (1999, 54-55) toteaa, että vaikka kansallisia identiteettejä on yhtenäistetty ja esitetty niitä jonkin perimmäisen yhden kansan kulttuurin ilmauksiksi, Länsi-Euroopassa ei ole yhtäkään kansakuntaa, joka koostuisi vain yhdestä kansasta, kulttuurista tai etnisyydestä. Kaikki modernit kansakunnat ovat kulttuurisia sekasikiöitä. Myös Suomea on rakennettu mahdollisimman yhtenäisenä monokulttuurisena kansakuntana. Kuitenkin myös Suomessa on aina ollut kielellisiä ja kulttuurisia vähemmistöjä.^{iv}

Globalisaatio

Globalisaatio eli maailmanlaajuistuminen muodostaa taustan sille, miksi tutkin bangladeshilaisia Suomessa. Risto Heiskalan (1999, 11) mukaan globalisaatiolla voidaan viitata taloudelliseen prosessiin tai laajempaan kokonaisuuteen. Heiskala (Emt., 13-17)

---

^{iv} Pentikäinen, Juha ja Hiltunen Marja (toim.). Suomen kulttuurivähemmistöt. Suomen Unesco- toimikunnan julkaisuja No 72. Helsinki 1997.

tulkitsen Manuel Castellsin (1996, 1997, 1998) teoriaa maailmanlaajuistumisesta, johon liittyy verkostotalous. Siinä ihmiset jakautuvat karkeasti kolmeen luokkaan: verkostolaisiin, joustajiin tai uloslyötyihin. Tutkimillani bangladeshilaisilla on paremmat mahdollisuudet verkostotaloudessa Suomessa kuin syntymämaassaan, vaikka verkostoyhteiskunnan rintamalinjat eivät ole yksiselitteisen alueellisia. Niinpä köyhän Bangladeshin eliitissäkin on verkostolaisia.

Heiskalan (Emt., 15) Castells -tulkinnan mukaan nykyajan sosiaaliset liikkeet ovat reaktiota globaalin verkon paikallisille identiteeteille muodostamaa uhkaa vastaan. Globaali verkko ei enää tarvitse patriarkaalista perhettä, uskonnollista fundamentalismia eikä kansakuntaa. Selviä merkkejä edellä mainittujen instituutioiden käymisestä tarpeettomaksi on nähtävissä myös tässä tutkimuksessa.

Kulttuuri-identiteetti ja kulttuurierot

Kulttuurin käsitteeseen sisältyy Oslon yliopiston sosiaali antropologian professori Thomas Hylland Eriksenin (1995, 9) mukaan kaksijakoisuus. Ensinnäkin kaikki ihmiset ovat yhtä lailla kulttuurisia, joten kulttuuri viittaa samanlaisuuteen. Toisaalta ihmiset ovat saaneet erilaisia kykyjä ja käsityksiä. Tämän vuoksi he ovat kulttuuriltaan erilaisia.

Pertti Anttonen (1996, 17) korostaa sitä, että kulttuurin identiteetinmuodostus on prosessi, joka kuuluu tiettyihin ajallisesti ja paikallisesti erityisiin olosuhteisiin. Se, minkälaisia identiteettejä ihmiset saavat, vaihtelee ajassa ja paikassa. Mielestäni sellaiset käsitteet kuten bangladeshilaisuus ja suomalaisuus ovat monessa mielessä yhteismitattomia. Esimerkiksi on helpompi löytää yhtäläisyyksiä Bangladeshin ja Suomen välillä perheen osalta kuin löytää yhtäläisyyksiä siinä, miten kulttuuri-identiteetti ymmärretään osana ihmisten elämää.

Kulttuuri-identiteetin rakentamisen kontekstisidonnaisuuden lisäksi Anttonen (1996, 17) ottaa esille tärkeitä kysymyksiä, joita on hyvä kysyä kun kulttuuri-identiteettejä rakennetaan. Näitä kysymyksiä ovat missä, milloin ja kuinka. Lisäksi erityisesti on hyvä pohtia kysymystä miksi. Kun ihmisiä jaetaan kategorioihin kansallisuuden, etnisyyden, elämäntavan, kielen tai asuinpaikan perusteella, tuotetaan ero ”meidän” ja ”muiden” välillä. Samalla tehdään valintoja sen suhteen, miksi juuri tämänkaltaisia eroja tehdään. Miksi minä jaan ihmisiä suomalaisiin ja bangladeshilaisiin?

Stuart Hall (1999, 227-229) toteaa, että kulttuuriset identiteetit ovat yhtä lailla ”joksikin tulemista” kuin ”jonakin olemista”. Ne kytkevät meidät menneisyyden lisäksi tulevaisuuteen. Identiteetit ovat itse antamiamme nimiä niille eri tavoille, joilla menneisyyden kertomukset asemoivat meitä ja joihin me itse asemoimme itsemme. Kulttuuriset identiteetit ovat historian ja politiikan avulla luotuja asemointeja eivätkä olemuksia sellaisenaan. Näiden asemointien pohjalta minäkin muodostin sen tavan, jolla hahmotin maailmaa. Tämän tavan mukaan ajattelin bangladeshilaisten kohdalla kulttuuriseksi identiteetiksi sitä maata, jossa he ovat syntyneet.

Rajasin tutkimukseni kohteen yhdestä kansallisvaltiosta (Bangladeshista) toiseen kansallisvaltioon (Suomeen) lähteneisiin. Rajaus teki tutkimuksesta helpomman toteuttaa. Teemahaastattelujen kysymyksissä kansallisuuskäsitteet suomalaisuus ja bangladeshilaisuus olivat kulttuuriin viittaavina käsitteinä esillä, vaikka Pertti Alasuutarin ja Petri Ruuskan (1999, 40-41) mukaan ei ole mitenkään itsestään selvää, että ihmiset luokitellaan kansakuntien jäsenyyden kautta jonkun kulttuurin edustajiksi. Puhuminen ”erilaisista kulttuureista” on heidän mukaansa yleistynyt vasta tällä vuosisadalla. Yhtä hyvin olisin voinut tutkia Etelä-Aasiasta Pohjoismaihin muuttaneita. Tulokset voisivat tällöin olla samansuuntaisia kuin, mihin tässä on päädytty.

Ymmärsin kulttuurilla Alasuutarin (1999, 56-57) tavoin kollektiivista subjektiviteettia eli jonkin yhteisön maailman hahmottamisen tapaa. Tätä maailman mielekkääksi kokemisen tapaa tai muotoa oli kiinnostavaa tutkia. Ajattelin, että jos haastateltavia yhdistää lapsuus ja aikuistuminen Bangladeshissa sekä bengali äidinkielenä, heitä voitiin mielestäni pitää kulttuurisena yhteisönä, bangladeshilaisina.

Halusin nähdä bangladeshilaisuuden ja suomalaisuuden Alasuutarin tapaan kollektiivisena subjektiviteettina. Kuitenkin pyrin pitämään Arjun Appadurain (1996, 12-13) hengessä kulttuurin ihmisten suhteellisen ominaisuutena. Kulttuureista puhumisessa on vaarana kulturalismi, jolla Appadurai (1996, 14-16) tarkoittaa pyrkimyksiä, joissa kulttuurieroilla tehdään politiikkaa. Myös Johan Förenäs (1998, 308-310) varoittaa kulttuurisen olemuksen määrittelemisestä absoluuttisesti. Tämän voisi tehdä biologisesti viittaamalla rotuun tai

kulturalistisesti. Kulturalismi on toisaalta myös tämän tutkimuksen haaste. Tämä tutkimus pyrkii kertomaan siitä, miten kulttuuri vaikuttaa tapaan kokea ja hahmottaa sosiaalisuutta^v.

Richard Rorty (1989, 189-198) lähtee liikkeelle toisesta suunnasta kuin Appadurai. Rortylle solidaarisuus on perimmäinen arvo. Solidaarisuutta voidaan osoittaa vain niiden kesken, jotka on määritelty ”meidän” joukkoon. Rortyn (emt., 196) mielestä pitäisi pyrkiä laajentamaan sitä, kenen käsitetään muodostavan ”me”. ”Meidän pitäisi yrittää nähdä samankaltaisuuksia heidän kanssa.” Pyrkimykseni on Rortyn (emt.) hengessä tutkia Suomessa asuvia bangladeshilaisia osana Suomea, osana ”meitä”.

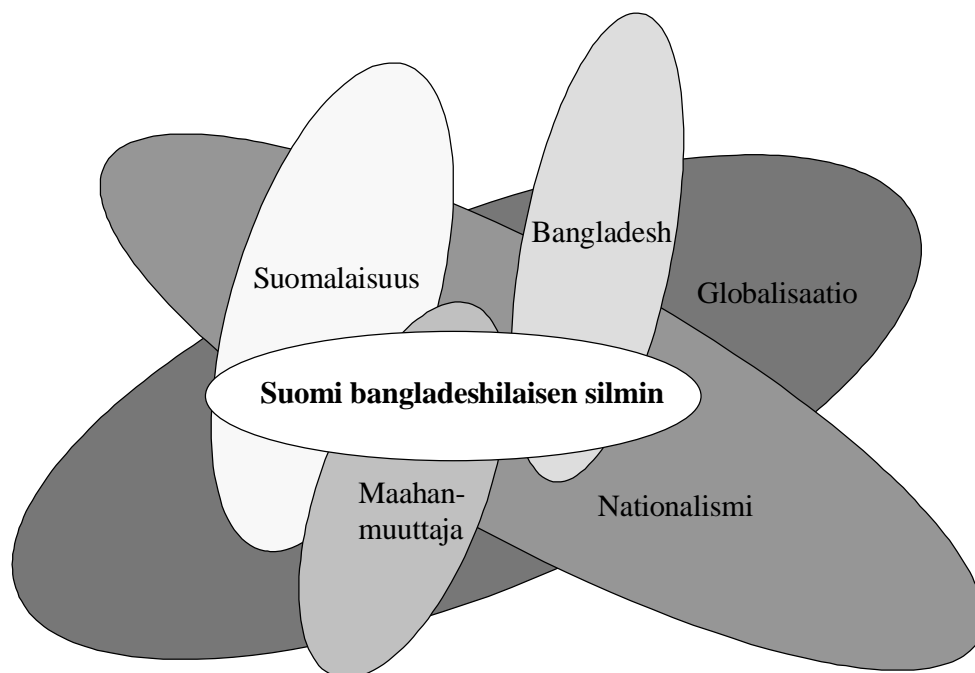
Kansallinen identiteetti on suomalaiselle tärkeä kulttuuri-identiteetti. Jari Ehrnrooth (1996, 240) on esseessään suomalaisesta itsetutkiskelusta todennut, että suomalaisuudessa henkilökohtaisen minän korvaa kansallinen minä. Maloney (1988, 57) pitää bengalilaista, (tätä käsitettä käytetään Bangladeshissa ja Intian Länsi-Bengalissa elävistä kulttuurisessa merkityksessä) kulttuurista identiteettiä vakaana ja vankkana. Toisaalta hän (emt., 54) toteaa, että bengalilainen arvostaa vain kaksipuoleisia ihmissuhteita, mutta ei abstrakteja byrokraattisia sääntöjä tai ideologista auktoriteettia. Suomalainen vahvaan kansallisvaltioon kytketty identiteetti saattaa olla tässä mielessä ideologinen auktoriteetti. Huolimatta kansallista koskevista ymmärryseroista tarkastelen tässä kulttuurintutkimuksessani sitä, kuinka Suomen bangladeshilaiset rakentavat puheessaan Suomea ja suomalaisuutta.

---

^v Baumanin (1996, 195 ja 290) mukaan sosiologian tulisi korvata yhteiskunnan (society) käsite sosiaalisuuden (sociality) käsitteellä. Vaikka käytän kansallisvaltioiden nimiä ja kansallisen identiteetin käsitettä viittaamassa kulttuuri-identiteettiin, niin silti tutkimus kertoo sosiaalisuudesta eli siitä miten sosiaalisessa todellisuudessa merkitykset ja toimijat rakentuvat.

2.4. Tutkimusasetelma

KAAVIO 1. Tutkimusasetelma

Tutkimusasetelmani (ks. kaavio 1) koostuu useista yhteiskunnallisista keskusteluista. Edellä kävin läpi Suomen maahanmuuttajatutkimusta ja Bangladeshia koskevaa tutkimusta. Käsitteiden yhteydessä tarkastelin lyhyesti nationalismia ja globalisaatiosta, jotka luovat tutkimukselle taustaa. Käsitteiden tulevissa jaksoissa haastatteluaineiston kanssa rinnakkain suomalaisuutta koskevaa keskustelua. Tämä tutkimus osallistuu sitä enemmän kyseiseen keskusteluun, mitä vaaleammasta kentästä yllä olevassa kuviossa on kysymys. Mitä tummempi kenttä on, sitä enemmän kyseinen keskustelu on tutkimusasetelmassani taustalla. Se, miten olen asetellut keskustelut sivuamaan toisiaan kaaviossa, on suuntaa antava asetelma. Tutkimuksessa pyritään siis ymmärtämään suomalaisuutta maahan muuttaneiden bangladeshilaisten puheen avulla globalisoituvassa mutta edelleen kansallisten identiteettien varaan rakentuvassa maailmassa.

3. TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

3.1. Aineisto

Haastateltavien valinta

Silverman (2000, 103) pitää tärkeänä käyttää tilastotietoja laadullisen tutkimuksen apuna. Hänen mukaansa on selvitettävä, mitkä ovat tutkimuksen kohteen tärkeitä ominaisuuksia. Oma aineisto on vertailtava koko joukkoon näiden ominaisuuksien osalta. Eskola ym. (1998, 18) puhuvat laadullisessa tutkimuksen yhteydessä ns. harkinnanvaraisesta otannasta erotuksena kvantitatiivisen tutkimuksen satunnaisotannasta. Harkinnanvaraisessa otannassa tutkittavia valitaan niin, että ne edustavat tutkittavaa joukkoa. Minun tutkimuksessani tämä tarkoittaa sitä, että minun on tunnettava ja esiteltävä tutkimuksessa Suomessa asuvan bangladeshilais-vähemmistön rakennetta.

Tutkimuksessa syntyviin tulkintoihin oli vaikutusta sillä, keitä bangladeshilaisten joukosta haastattelin. Silverman (2000, 107) ja Alasuutari (1999, 243) painottivat poikkeustapausten tärkeyttä valittaessa aineistoa. Poikkeavia haastateltavia analysoimalla saatoinkin löytää mahdollisimman paljon niitä jäsenyyksiä, jotka yhdistävät bangladeshilaisia. Poikkeavien avulla paljastui uusia piirteitä tutkimuskohteesta. Tämän vuoksi tein vielä lisähaastattelun bangladeshilaiselle insinöörille, joka oli muista haastateltavista poiketen muuttanut Suomeen työnpaikkansa kutsumana. Silverman (2000, 107-108) pitääkin aineiston koon muuttamista tutkimuksen aikana yhtenä laadullisen tutkimuksen vahvuuksista.

Koska haastateltavien valinnalla on vaikutusta, olen kiinnittänyt huomiota niihin seikkoihin, joiden suhteen bangladeshilaisten joukko ei ole yhtenäinen. Kun valitsin haastateltavia, pyrin siihen, että he edustavat Suomessa asuvaa bangladeshilaisten joukkoa mahdollisimman monipuolisesti ja kattavasti. Alasuutarin (1999, 251) mukaan yleistämisen sijaan laadullisen tutkimuksen yhteydessä on parempi puhua suhteuttamisesta eli siitä, kuinka analyysin osoitetaan kertovan muustakin kuin vain aineistosta. Käyn seuraavaksi läpi sellaisia ominaisuuksia, joiden voi ennalta olettaa vaikuttavan todellisuuden muodostumiseen ja joiden suhteen bangladeshilaisten joukko ei ole yhtenäinen. Kerron, kuinka haastateltavat jakautuvat näiden kriteerien suhteen.

1. Sukupuoli ja ikä

TAULUKKO 1: Suomessa asuvien Bangladeshissa syntyneiden ikäjakauma sukupuolen mukaan sekä haastateltujen sukupuoli ja ikäjakauma.

	Ikä				
Sukupuoli	0 – 19 v.	20 - 29 v.	30 - 39 v.	40 - v.	Yhteensä
Miehet (m)	8	50	194	32	284
Naiset (n)	20	72	27	2	121
Haastatellut		2 n ja 2 m	4 miestä	1 mies	9

(Luhtala & Kartovaara 2000, 54-59; Haastatellut, MP)

Valitsin haastateltavikseni seitsemän miestä ja kaksi naista. Aikuisia Bangladeshissa syntyneitä miehiä on Suomessa lähes kolme kertaa enemmän kuin naisia. Lähes kaikki aikuisikäiset bangladeshilaiset naiset saapuivat Suomeen myöhemmin kuin miehensä. Naiset muuttivat Suomeen avioiduttuaan bangladeshilaisen miehen kanssa. Sukupuolten välisen ikäjakauman eroja selittää se, että Bangladeshissa miehet avioituvat selvästi itseään nuorempien puolisoitten kanssa. Vuoden 1981 tietojen mukaan keskimääräinen avioitumisikä oli bangladeshilaisilla miehillä 23.7 ja naisilla 16.7 vuotta. (Heitzman et al 1988, Family...)

Tutkimusjoukossa oli yksi yli 40-vuotias mies. Neljä haastateltua miestä on 30-39-vuotiaiden ikäluokkaa, johon kaksi kolmasosaa kaikista miehistä kuuluu. Molemmat naiset ovat 20-29-vuotiaiden ikäluokasta samoin kuin ne kaksi miestä, jotka haastattelin viimeisenä.

2. Suomessa vietetty aika

Bangladeshilaiset ovat muuttaneet Suomeen 1980-luvun lopulla ja erityisesti 1990-luvun alussa. Suomessa oli vuonna 1990 108 ja vuoden 1999 lopussa 405 Bangladeshissa syntynyttä (Luhtala ym. 2000, 55). Suomen viranomaiset ovat pienentäneet bangladeshilaisten maahanmuuttoa vuosien 1992 ja 1997 välillä joka vuosi. Vuonna 1992 Suomeen muutti 69 ja vuonna 1997 enää vain 16 Bangladeshissa syntynyttä. Vuosina 1991-1998 Suomeen muutti 288 bangladeshilaista. Vastaavana ajanjaksona 25 bangladeshilaista muutti pois Suomesta. (Nieminen ym. 1999, 55-57.) Haastatelluista kaksi

täällä pisimpään ollutta olivat saapuneet Suomeen n. 10 vuotta sitten. Neljä muuta olivat olleet kuudesta kahdeksaan vuotta ja haastatelluista kaksi viimeisimpänä Suomeen saapunutta noin kaksi vuotta. Aineisto vastaa varsin hyvin väestöryhmän Suomessa oloaikojen keskiarvoa.

3. Työ

Haastattelun aikaan yksi haastatelluista naisista kävi työssä ja toinen oli työttömänä. Kaksi miestä olivat opiskelijoita, joka tekivät ilta- ja viikonlopputyötä. Kaksi miestä olivat kokopäivätyössä. Kaksi keski-ikäistä miestä ja yksi vanhempi mies olivat työttömänä. Tutkimuksen kirjoittamisvaiheessa haastatelluista kaikki kolme työtöntä miestä ovat työllistyneet. Jakauma vastaa varsin hyvin työttömyystilaston kuvaa bangladeshilaisista.

4. Koulutus

Kaikki haastatellut olivat käyneet lukion. Naisilla sekä yhdellä miehellä ei ollut muuta koulutusta. Haastateltavista kaksi on suorittanut maisterin tutkinnon Suomessa. Yhdellä on juuri valmistumassa opistotason tutkinto ja toisella on yliopiston alempi tutkinto loppuvaiheessa. Pisimpään Suomessa olleella on ammatillinen tutkinto. Joillakin haastatelluilla on opintoja Bangladeshin collegeissa tai yliopistoissa. Tämäkin vastaa käsitystäni maahan saapuneiden koulutuksen jakaumasta. Vaikka enemmistö Suomeen saapujista on koulutettua, Suomessa on myös sellaisia bangladeshilaisia, jotka eivät ole juurikaan koulua käyneet.

5. Yhteiskuntaluokka ja varallisuus

Haastatelluista seitsemän luokittelee perheensä keskiluokkaiseksi. Yksi määrittelee perheensä ylempään keskiluokkaan ja toinen yläluokkaan. Mukana olevien lapsuuden perheet ovat kaupunkilaisperheitä. Tämä osoittaa hyvin sen, että maaseudulta, jossa asuu kolme neljäsosaa bangladeshilaisista, ei juuri maailmalle lähdetä.

6. Perhemuoto

Tutkimusjoukossani on yksi eronnut ja kolme naimatonta. Loput viisi ovat naimisissa. Heistä neljä on naimisissa bangladeshilaisen kanssa ja yksi suomalaisen kanssa. Kahdella perheellisellä mieshaastateltavalla on lapsia.

7. Kieli

Viisi haastateltavaa puhui suomea. Yksi puhui suomea ja englantia sekaisin. Kolme haastateltavaa vastasi englanniksi. Tämä jako voi hyvinkin vastata maassa asuvien bangladeshilaisten suomen kielen taitoa. Oman käsitykseni mukaan suurin osa heistä osaa suomea, toiset lähes täydellisesti ja enemmistö tyydyttävästi. Pidin kuitenkin tarpeellisena hankkia suomenkielisten haastattelujen rinnalle myös englanninkielisiä haastatteluja, koska havaintojeni mukaan muutamat Bangladeshista tulleet käyttävät kotona puhutun bengalin lisäksi kodin ulkopuolella englantia. Käytin haastattelussa vastaajan haluamaa kieltä.

8. Maassaolon peruste eli viisumityyppi

Suurin osa bangladeshilaisista tulee Suomeen opiskelijana tai turvapaikanhakijana. Opiskelijana tulleista suuri osa pyrkii vakiinnuttamaan oleskelunsa avioliitolla suomalaisen kanssa. Suomeen on saapunut joitakin bangladeshilaisia tietotekniikan ammattilaisia työntekijöiksi Nokialle tai vastaaviin huipputeknologian yrityksiin. Heidän maassaolonsa perustuu osaamiseen, jota Suomessa ei ole riittävästi omasta takaa. Haastateltavien joukossa on yksi mies, joka työskentelee Nokian palveluksessa. Kaksi miestä ovat tulleet Suomeen turvapaikan hakijana ja loput neljä miestä opiskelijana. Kaksi opiskelijamiestä on avioitunut suomalaisen kanssa. Kaksi naista ovat tulleet Suomessa asuvan bangladeshilaisen puolisona.

9. Uskonto

Kahdeksan haastateltua ovat muslimeja. Yksi on hindu. Uskonnollisen yhteisön paikka elämässä vaihteli tärkeästä merkityksettömään. Jos haastellulla oli turvallinen ja vakaa asema Suomessa, uskonnollisuuden rooli oli vähäisempi kuin niillä, joiden asema oli epävarmempi.

10. Yhteenveto

Edellä esiteltyjen muuttujien lisäksi olisi ollut kiinnostavaa tietää haastateltavien tulot. Näyttää siltä, että tulotaso on yhteydessä kulttuurisiin ja moraalisiin käsityksiin sekä niiden muutoksiin. Myös työhistoria vaikuttaa em. käsityksiin. Työpaikka vaikuttaa sekä tulojen että ihmissuhteiden kautta. Suomalaisia ihmisiä arvostaneet tai ymmärtäneet olivat yleensä

niitä, joilla oli muita pitempi työhistoria arvostetussa työpaikassa. Myös ne, jotka puhuivat hyvin suomea, arvostivat Suomea muita enemmän.

Edellä mainitut olivat tärkeimpiä haastateltavia luonnehtivia ulottuvuuksia. Tämän vuoksi kiinnitin huomiota juuri niihin, kun valitsin haastateltavia. Tutkimuksessa esille tulevien diskurssien voi perustellusti ajatella kertovan yleensäkin Suomessa asuvista bangladeshilaisista. Pysin analysoimaan puheen niin, että analyysissä tulivat esille kaikki tärkeät merkityssysteemit, jotka nousivat esiin bangladeshilaisten maahanmuuttajien puheessa Suomesta.

Haastattelut

Kysymykset

Tein haastattelurungon, jossa oli kaksi näkökulmaa maahanmuuttajan elämään: 1) haastateltavan oma elämäkertaa sekä 2) hänen kokemuksensa yhteiskunnan instituutioista ja kulttuurista (ks. liite 2). Ensimmäisen haastattelun jälkeen huomasin, että ei ollut hyödyllistä käsitellä laajasti elämäkerta, koska siihen liittyvät kysymykset tuottivat puhetta mieleen tulevista satunnaisista muistoista. Sen sijaan puhuttaessa yhteiskunnasta ja kulttuurista tuli esiin paljon sellaisia jäsennyksiä, jotka kertovat maahanmuuttajien tilanteesta ja sopeutumisesta uuteen maahan.

Tunsin vastaajien kulttuurisia jäsennyksiä alustavasti. Tiesin, että sellaisilla käsitteillä kuin etnisyyden ja identiteetti ei ole juurikaan merkitystä sellaisenaan. Sen vuoksi keskustelimme arkielämää lähempänä olevista käsitteistä kuten perheestä ja avioliitosta. Pyysin arvioita siitä, mikä on erilaista ja samanlaista bangladeshilaisessa ja suomalaisessa perheessä. Keskustelimme järjestetyn avioliiton tulevaisuudesta ja avioliitoista suomalaisten kanssa. Puhuimme myös työstä ja toimeentulosta, uskonnosta, politiikasta ja lasten kasvatuksesta. Haastatteluissa käsitelimme lisäksi kotiutumisen, ulkomaalaisuuden ja ihonvärin teemoja. Lisäksi pyysin vastaajaa järjestämään lomakkeella yhteisöt (perhe, suku, työyhteisö, uskonnollinen yhteisö, ystävät, Suomi, Bangladesh) tärkeysjärjestykseen.

Tiedustelin haastatelluilta, *mitä asioita vastaajat arvostavat Suomessa ja Bangladeshissa sekä mistä asioista he eivät pidä* noissa maissa. Tässä yhteydessä pyysin haastateltavia myös määrittelemään *suurimmat ongelmat Suomessa, Bangladeshissa ja koko maailmassa*.

Suomea koskevista arvioista ja ongelma-analyyseistä nousi täsmällinen tutkimusaiheeni. Näistä puheenvuoroista tuli tutkimukseni aineiston ydin. Niissä haastateltavat jäsensivät Suomen kulttuuria ja moraalia.

Pyysin toistamiseen arvioita Suomesta saadakseni mahdollisimman rikkaan aineiston. Ohjasin haastatteluita tarjoamalla kysymyksissä normatiivisia adjektiiveja. Kysyin, *mikä Suomessa on hyvää, huonoa, reilua, epäreilua sekä odottamatonta*. Joiltakin tiedustelin vielä, *mikä on hullua Suomessa*.

Siinä, miten Suomesta puhuttiin, näkyivät selvästi ne kulttuuriset erot, joita olin lähtenyt tutkimaan. Vaikka Suomi oli abstrakti käsite, se oli samalla tehokas ja käyttökelpoinen diskursiivinen väline maahanmuuttajien itseilmaisussa. Suomea kommentoivissa puheenvuoroissa haastateltavat rakensivat kulttuuria innokkaasti. Täällä olevat bangladeshilaiset näkivät Suomen asioidenhoitajana - mielekkäänä toimijana tai areenana - jolle kohdistaa puhe. Tämän vuoksi valitsin juuri Suomea kommentoivan osan aineistosta tutkimusaiheekseni.

Haastattelujen sanavalinnoissa oli oltava tarkkana. Haastatteluissa puhuin maiden nimistä Bangladeshista ja Suomesta, koska ne ymmärretään varsin samalla tavalla eri osissa maailmaa. Maan nimet olivat varsin neutraaleja käsitteitä. Tämän vuoksi niiden yhteydessä oli kielteisiäkin asioita mahdollista käsitellä. Myönteisten arvioiden ilmaisemisessa sen sijaan ei ollut vaikutusta sillä, puhuttiinko paikasta vai kulttuurista. Lisäksi olisi ollut harhaista puhua haastattelukysymyksissä vain suomalaisesta tai bangladeshilaisesta kulttuurista, koska kulttuuri-identiteetit merkitsevät eri asioita näissä maissa. Puhumalla maan nimistä vältin lisäksi sen ärsytyksen, joka seuraa siitä, että suomalaisuudesta puhuminen maahanmuuton yhteydessä jakaa ihmisiä syntyperäisiin ja muihin. Sille, joka on vaihtanut pysyvästi asuinmaata, tämä puhe on harvoin kohteliasta.

Haastattelija

Jari Eskolan ym. (1999, 17) ja Mikko Lehtosen (1994, 260) mukaan tutkimusta tekevän subjektin erittely lisää tutkimuksen arvioitavuutta. Kulttuurintutkijana miellän yhdeksi lähtökohdakseni sen, että näkökulmani ja käsitteistöni on suomalaisessa tai mannereurooppalaisessa yhteiskunnallisessa keskustelussa opittu. Esimerkiksi eteläaasialainen tai bangladeshilainen yhteiskuntatutkija tuskin olisi ensimmäisenä tutkimassa

maahan muuttaneen ajatuksia kansallisesta kulttuurista. Hän ehkä kyselisi kokemuksista syrjinnästä tai keskittyisi analysoimaan resurssien tai vallan jakautumista maapallolla.

Olin oppinut arvostamaan Suomea hyvinvointivaltiona, joka takaa turvallisuuden ja hyvinvoinnin suomalaisille. Näin jälkikäteen huomaan tiedostamatta pelänneeni, että bangladeshilaiset maahanmuuttajat sekoittavat suomalaisten yhteisen hyvän perustan, kansakunnan yhteisöllisen solidaarisuuden. (Ks. Bauman 1996, 47-84; 1997, 70-90) Oudoksuin tutkimusta aloittaessani ”meistä suomalaisista” poikkeavia ”meidän” maassa asuvia ulkomaalaisia. Tämän vuoksi toimin kuin kuulustelija, joka halusi haastattelussa saada selville muukalaisuuden salaisuuden. Haastattelujen ja analyysin edetessä muukalaisuus alkoikin löytyä minusta itsestäni. (Vrt. Kristeva 1994) Vaihdoinkin ulkomaalaisen käsitteen maahanmuuttajaksi, koska pidin sitä ystävällisempänä. Tosin myös maahanmuuttajan käsite sisältää ajatuksen siitä, että maassa on alkuperäisiä, ja lisäksi on toisia, jotka muuttavat sinne.

Pitkään katsoin tutkimuskohdettani, bangladeshilaisia ainoastaan ns. faktanäkökulmasta. (Ks. Alasuutari 1999, 90-113.) Alasuutarin (emt., 91) mukaan faktanäkökulman käsitys tosiasioista tai tiedosta on kapeampi kuin muissa laadullisen tutkimuksen näkökulmissa. Faktanäkökulmaa soveltava käyttää vain niitä väitteitä, joiden hän uskoo heijastavan totuutta. Ajattelin, että voin tutkimuksellani tuoda esiin maahanmuuttajien suomalaisesta elämästä poikkeavia käytäntöjä kuten suhtautumisen järjestettyyn avioliittoon tai sukupuolirooleihin. Suunnittelin osoittavani Suomessa asuvien Bangladeshin islamilaisten maallistumisen. Ajattelin, että haastattelupuheen avulla voisin tuoda julkisuuteen avioliitot, jotka on solmittu viisumin saamiseksi. Halusin tietää sen, miksi kukin koki lähtevänsä Bangladeshista ja mitä he ajattelivat mahdollisesta paluustaan Bangladeshiin.

Yllä luettelemani kysymykset ovat edelleen kiinnostavia ja tutkimisen arvoisia. Ne eivät kerro kuitenkaan niinkään bangladeshilaisten tavasta, vaan pikemminkin minun tavastani, jäsentää todellisuutta. Tämän takia rajasin tutkimukseni aiheen toisin. Faktanäkökulman sijaan lähestyin aineistoani näkökulmasta, jota Alasuutari (1999, 29-30.) kutsuu näytenäkökulmaksi. Aloin käyttää sellaista tutkimustapaa, jossa aineisto on osa tutkittavaa todellisuutta. Näkökulman muutos tarkoitti sitä, että en pyrkinyt aineistolla kertomaan jostain aineiston ulkopuolella olevasta todellisuudesta, vaan käsitin aineiston sinänsä

tutkittavaksi todellisuudeksi. Näin pääsin jäljittämään bangladeshilaisten puheen jäsenyyksiä ja olin tutkijana vähemmän ennakkoluulojeni vanki.

Tutkimuksen lopulla pidin maahanmuuttoa pienempänä asiana kuin tutkimuksen alussa. Suhde paikkaan, kulttuuriseen yksikköön tai isänmaahan on vain yksittäisiä ulottuvuuksia elämässä eikä ihmisen koko olemus. Elämässä on myös monia muita tärkeitä ulottuvuuksia. Toisaalta tutkimuksen edetessä huomasin sen, kuinka tärkeä osa minuuttani suomalaisuus oli. Eriksen (1995, 250) toteaaakin: ”Näyttää siltä, että mitä samankaltaisemmiksi ihmiset tulevat, sen enemmän heitä kiinnostaa säilyttää eroavuudet.”

Haastattelun kulku

Aineistoni koostuu yhdeksästä teemahaastattelusta. Näistä kolme lyhintä haastattelua kestivät 45 minuuttia ja pisin haastattelu kolme tuntia. Loput viisi haastattelua olivat kaikki suurin piirtein kahden tunnin mittaisia. Kaikkien kanssa en käsitellyt aivan kaikkia teemoja, ja joissakin kyseiselle vastaajalle läheisissä teemoissa edettiin syvemmälle. Neljää ensiksi vastannutta haastattelin uudelleen, koska tutkimuksen edetessä ilmeni kiinnostavia uusia kysymyksiä. Viimeisissä kahdessa haastattelussa saatoin jättää monia teemoja pois, koska olin jo rajannut tutkimukseni kohteen täsmällisesti.

Suurin osa haastatteluista tehtiin minun kotonani tai haastateltavien luona. Kaksi haastattelua järjestettiin yhteisen ystävän kotona, kaksi ravintolassa ja yksi kerhotilassa. Haastattelupaikalla ei ollut havaittavaa vaikutusta aineistoon. Sen sijaan luottamussuhde vaikutti haastattelun onnistumiseen. Haastattelijalle tutummat haastateltavat vastasivat kysymyksiini avoimemmin ja laajemmin kuin vieraat. Kahta haastattelua lukuun ottamatta kysymyksiini vastattiin perinpohjaisesti ja värikkäästi. Kaksi haastateltua, jotka vastasivat muita niukemmin, olivat minulle aiemmin tuntemattomia, ja he osasivat vain välttävästi suomea. Koska monilla maahanmuuttajilla onkin varsinkin aluksi puutteellinen kielitaito, myös nämä muita heikommalla suomen kielellä vastanneet olivat hyödyllisiä aineiston edustavuuden kannalta. Nauhoitin kaikki haastattelut ja purin nauhat tekstiksi.

Aineiston käsittely

Aineistoni haastattelupuheesta muodostui yhteensä n. 130 sivua tekstiä. Kun sain seitsemän ensimmäisen haastattelun osalta aineiston kirjoitettua puhtaaksi, aloin koota sitä aiheiden mukaan. Tämän jälkeen minulla oli haastattelukatkelmat kerättynä kahteentoista eri tiedostoon.

Strauss & Corbin (1990, 63) pitävät aineiston käsitteellistämistä laadullisen tutkimuksen analyysin ensimmäisenä vaiheena. Aloin merkitä lauseiden ja haastattelukatkelmien perään, mistä ja miten niissä puhutaan. Coffeyn & Atkinsonin (1996, 26) mukaan käsitteet luodaan aineistosta käsin, ja koodaaminen on apuväline käsitteiden luomisessa. Useiden lukukertojen aikana tekemieni merkintöjen eli koodien avulla aloin huomata tekstissä yhdenmukaisia rakenteita. Näistä yhdenmukaisista rakenteista tuli “raakateoriaa”, jota muokkasinkin lukemalla aineistoa yhä tarkemmin. Yhden “raakateorian” muokkaamisesta syntyi tutkimusaiheeni lopullinen rajaus.

Kun olin merkinnyt, mitä haastateltavien Bangladeshia ja Suomea koskevissa arvioissa sanottiin, huomasin ensin, että Bangladeshista puhuttiin myönteisemmin kuin Suomesta. Lisäksi havaitsin, että välillä puhuttiin kovin neutraalisti asioista ja ilmiöistä, mutta toisinaan kuvailtiin ihmisten elämää hyvinkin konkreettisesti. Kun luin aineistoa uudelleen saatoin todeta, kuinka kielteiset asiat liitettiin syntymämaan yhteydessä politiikkaan ja taas Suomesta puhuttaessa ihmisten käyttäytymiseen. Vastaavasti myönteiset asiat liittyivät Suomessa järjestelmiin ja Bangladeshissa ihmisten välisiin suhteisiin. Luin tekstiä edelleen tarkemmin ja huomasin, että vaikka yhdet arvostivat Suomessa yhteiskunnan järjestelmiä ja toiset puhdasta luontoa oli kysymys samasta systeemistä, joka sijaitsee arjen ihmissuhteiden ulkopuolella.

Kun olin löytänyt aineistosta kiinnostavia jakoja ja jäsennyksiä, muotoilin niiden ympärille tutkimusongelman. Tutkimusongelman muotoutumisen jälkeen tein vielä kaksi haastattelua. Ensimmäisen lisähaastattelun tein, koska halusin tietää, miten Suomeen työhön tulleen käsitykset poikkeavat siitä, mitä opiskelemaan tulleiden käsitykset ovat. Toinen lisähaastateltavani oli kaikkia muita jo haastateltuja miehiä vähintään viisi vuotta nuorempi. Halusin selvittää sitä, miten ikä vaikuttaa käsityksiin.

Tutkimusongelma

Lähdin tekemään kulttuurintutkimusta Suomessa asuvista bangladeshilaista. Tutkimusasetelmani täsmentyi kaksi kertaa. Ensin päätin keskittyä sellaiseen osaan haastatteluaineistoa, jossa haastateltavat arvioivat Suomea ja Bangladeshia. Kun tämäkin keskustelu oli liian laaja, jouduin epämiellyttävän tehtävän eteen. Minun oli pudotettava tutkimusasetelmasta pois suuri osa sellaista aineistoa, jossa bangladeshilaiset arvioivat omaa syntymämaataan. Jos olisin ottanut Bangladeshia kommentoivan puheen mukaan kaikessa rikkaudessaan, olisin joutunut vähentämään Suomea koskevan aineiston osuutta puoleen nykyisestä sekä rajoittamaan tarpeettoman paljon kommentaarikirjallisuuden käyttöä. Tämän vuoksi otin vain sellaisia Bangladeshia kommentoivia sitaatteja mukaan, jotka auttavat lukijaa ymmärtämään bangladeshilaisten puhetta Suomesta.

Päätin siis keskittyä tässä tutkimuksessa analysoimaan juuri sitä, mitä ja miten bangladeshilaiset maahanmuuttajat puhuivat Suomesta. Tässä asetelmassa oli mahdollista antaa haastateltavien äänelle ja kirjallisuuskommentaareille tilaa. Uskon, että tässä asetelmassa tulee näkyviin bangladeshilaisten arvot sekä näiden arvojen suhde tärkeimpiin suomalaiselle yhteiskunnalle ominaisiin piirteisiin.

Pyrin analyysilläni ensisijaisesti saamaan selville sen,

- 1) minkälaisia moraalisia ja kulttuurisia arvioita bangladeshilaiset esittävät Suomesta ja**
- 2) minkälaisten kielellisten muotojen ja keinojen avulla bangladeshilaiset puhuvat Suomesta.**

Toissijaisesti tarkastelen sitä,

- 3) minkälaisia kehityshistorioita liittyy niihin ilmiöihin, joista bangladeshilaiset puhuvat sekä**
- 4) mitkä tekijät selittävät sekä saavat aikaan muutoksia bangladeshilaisten tavassa arvioida Suomea.**

3.2. Laadullinen tutkimus ja teemahaastattelu

David Silverman (2000, 12) kehottaa valitsemaan tutkimustavan sen mukaan, mikä sopii parhaiten tutkimusongelmaan. Laadullinen tutkimus sopii hyvin kulttuurintutkimukseen, jossa analysoidaan aina jotain merkityssysteemiä. Alasuutari (1999, 231) toteaa, että kvalitatiiviset menetelmät ovat kehittyneet vieraita kulttuureja tutkivan antropologian parissa. Minäkin koin itseni vieraan kulttuurin tutkijaksi. Samalla kun tutkin vierasta, tutkin omaa itseäni. Tutkittaessa vierasta on tärkeämpää saada selville niitä asioita, joilla on näille vieraille merkitystä, kuin osoittaa tilastollisia jakaumia tietämättä siitä, mikä on tutkittaville merkityksellistä.

Alasuutarin (1999, 234-237) mukaan kulttuuritutkimuksen piirissä ajatellaan, että yhteiskuntatieteellisen tutkimuksen tarkoituksena on tuottaa kriittistä kirjallisuutta, jossa itsestäänselvyksiä problematisoidaan. Hänen mukaansa laadulliselle tutkimukselle on tärkeää selittää ilmiö ja tehdä se ymmärrettäväksi. Näin Alasuutari määrittelee laadullisen tutkimuksen roolin niin, että pienestä aineistosta yleistäminen ei ole ongelma. Tosin hän (emt., 245) myöntää, että yleistettävyyden kanssa on vaikeinta, jos ”tutkimuksen kohteena on harvinainen vähemmistö ja sen elämänmuoto”. Koska esitän yleistettyjä väitteitä siitä, miten Suomen bangladeshilaisilla on tapana arvostaa asioita tai hahmottaa todellisuutta, olen kuvaillut perusteellisesti sitä, miten olen valinnut haastateltavani.

Haastatteluaineisto ei ole niin luonnollinen aineisto kuin esimerkiksi elämäkertateksti. Toisaalta elämäkerta-aineistoja kirjoittavat maahanmuuttajat eivät välttämättä edusta koko maahanmuuttajien joukkoa. Esimerkiksi Huttusen (1999a, 308-309) toimittamassa maahanmuuttajien elämäkertakirjassa ei ollut yhtään tekstiä Etelä-Aasiasta Suomeen muuttaneilta. Näin haastattelu oli paras mahdollinen tapa saada tietoa Suomessa asuvista bangladeshilaisista.

Haastattelussa kysymysten muotoilu ja tutkijan läsnäolo vaikuttavat haastateltavan puheeseen. Teemahaastattelu on mielekäs tapa koota aineisto, koska siinä tutkijan kiinnostuksen kohteesta saadaan tietoa tehokkaasti. Lisäksi teemahaastattelussa haastateltava voi vastata vapaammin kuin kyselytutkimuksissa. Haastattelutilanteessa tutkija voi myös tehdä lisäkysymyksiä toisin kuin elämäkertateksteihin tai kyselyihin perustuvissa tutkimuksissa. Lukija voi arvioida tutkimusaiheen relevanssia, aiheen ja

haastattelukysymysten suhdetta sekä haastattelukysymysten muotoilua lukiessaan tutkimuksen lukuja neljä, viisi ja kuusi.

Tutkimustehtäväni oli aluksi laaja. Keräsin aineistoni tutkiakseni sitä, *minkälaisia kokemuksia Bangladeshista Suomeen saapuvilla on maahanmuutosta ja asettumisesta Suomeen?* Lähdin tutkimaan Bangladeshista tulevan maahanmuuttajan kulttuuria Suomessa. Miten Bangladeshista Suomeen saapuneet määrittelevät omaa paikkaansa? Mitä he ajattelevat suomalaisuudesta ja Suomesta? Miten perhe- ja avioliittokäsitykset eroavat Suomen ja Bangladeshin välillä? Päätin rajata tutkimusaiheen tarkemmin vasta aineistoa analysoituani.

3.3. Diskurssianalyysi

Minäkin olin aluksi tutkimassa ja kuvaamassa kulttuuria sinänsä. Olin selvittämässä faktoja bangladeshilaisten olosta Suomessa. Kuitenkin, mitä pidemmälle tutkimukseni eteni, aloin ymmärtää haastattelun tilanteena, jossa kulttuuria rakennetaan puheessa. Kun päätin käsitellä aineistoani diskurssianalyttisesti, puhe ja siinä esiintyvät tulkinnat tulivat kiinnostukseni kohteiksi. Samalla analyysini näkökulma vaihtui Alasuutarin (1999, 114-117) käsitteitä käyttäen faktanäkökulmasta näytenäkökulmaksi.

Kun faktanäkökulmassa aineisto kertoo sen ulkopuoliseksi ajatellusta todellisuudesta, niin näytenäkökulmassa aineisto on sellaisenaan tutkittava todellisuus. Lopuksi päädyin erittelemään Bangladeshista saapuneiden tulkintoja Suomesta moraaliskulttuurisena tilana. On huomattava, että haastattelukysymyksissäni ohjasin haastateltavan puhumaan Suomesta, mutta en niinkään suomalaisista tai suomalaisuudesta.

Suomessa diskurssianalyysiä kehittäneet ovat mm. Arja Jokinen, Kirsi Juhila ja Eero Suoninen (1993 ja 1999). Eero Suonisen (1999, 18) käsitys osoittaa, että diskurssianalyysin periaatteena on näytenäkökulma. Hänen mukaansa diskurssianalyysille on tyypillistä, että teoille ja ilmiöille ei riennetä nimeämään syitä, vaan ne tavat, joilla toimijat kuvaavat ilmiöitä ja nimeävät niille syitä otetaan tutkimuskohteeksi sellaisenaan. Tämän mutkan kautta selitetään sosiaalisen todellisuuden rakennetta. Tutkijakolmikko, Arja Jokinen, Kirsi Juhila ja Eero Suoninen, (1993, 9-10) määrittelee diskurssianalyysin seuraavasti: "Diskurssianalyysi on kielenkäytön ja muun merkitysvälitteisen toiminnan tutkimusta,

jossa analysoidaan yksityiskohtaisesti sitä, miten sosiaalista todellisuutta tuotetaan erilaisissa sosiaalisissa käytännöissä.”

Laadullisen analyysin peruseriaate on muotoilla sääntöjä, jotka pätevät poikkeuksetta koko aineistoon. (Alasuutari 1999, 52.) Tämä oli myös diskurssianalyysini perusta. Pysin löytämään sellaisia merkitysrakenteita, jotka yhdistivät mahdollisimman monia haastateltuja. Jos poikkeuksia esiintyi, ne piti kyetä selittämään pätevän lisäehdon avulla. (emt., 43.) Myös kvalitatiivisen tutkimuksen tutkimustapa johtaa itsestään kohti yleistystä. Alasuutarin (1999, 237) mukaan “raakahavaintojen yhdistäminen metahavainnoiksi ... ilmentää tutkijan pyrkimystä tarkastella aihettaan yksittäistapausta yleisemmällä tasolla”.

Pekka Sulkusen (1997, 16) käsityksen mukaan “yhteiskunnallisille ilmiöille ja ihmisten kokemuksille muodostuvia merkityksiä ei voida pitää etukäteen tiedettyinä ja aina samoina”. Esimerkiksi Suomi ei ole kaikille sama hyvinvointiyhteiskunta. Todellisuuden sosiaalinen rakentuminen ja symbolien tuottaminen tapahtuvat aina tiettyssä tilanteessa. Arja Jokinen ja Kirsi Juhila (1999, 56) toteavat, että diskurssianalyysissä on olennaista merkitysten tilanteinen rakentuminen. He (emt., 56-66) näkevät, että merkityksen rakentaminen on yhtäältä tässä ja nyt tapahtuvaa toimintaa. Toisaalta merkityksen rakentaminen on yhteydessä ”aikakauden diskursiiviseen ilmastoon” sekä kulttuurille tyypillisiin merkityksellistämisen tapoihin. Diskurssianalyttisessä tutkimuksessa on kysymys ”tilanteisuuden” ja ”kulttuurisen jatkumon” suhteesta.

Tutkimuksessani Suomi on bangladeshilaisille diskursiivinen resurssi. Puhumalla Suomesta voi määritellä ongelmia ja osoittaa parannusehdotuksia. Suomen avulla voi määritellä omaa erilaisuutta tai toteuttaa oikeudenmukaisuutta. Suomesta voi siirtyä suomalaisiin, joita kritisoimalla tai kiittämällä voi esimerkiksi ilmaista arvoja. Vaikka Suomi on abstrakti käsite, bangladeshilaisilla on siitä monia käytännön kokemuksia. Niinpä he voivat käyttää sitä todellisuuden rakentamisessa. En valmistunut tutkimuksessani siihen, että Suomesta puhuminen olisi täysin merkityksetöntä. Näinkin asia voisi olla!

Jokisen ja Juhilan (1999, 66-76) mukaan diskurssianalyysissä voi kiinnittää huomiota siihen, tutkitaanko merkityksiä vai merkityksen tuottamisen tapoja. Analysoin merkityksiä neljännessä luvussa *suomen hyvä systeemi* ja viidennessä luvussa *suomalaisten*

epäsosiaalisuus. Tutkimuksen kuudes luku *asiat ja ihmiset* kertoo siitä, minkälaisien tapojen avulla neljännessä ja viidennessä luvussa esille tulleita merkitysrakenteita tuotetaan. Käytän merkitysten analyysistä käsitettä *sisältödiskurssit*. Merkitysten tuottamisen tapoja analysoin *muotodiskurssien* yhteydessä. Merkityksiä koskevan jakson avainkysymys on *mitä* ja vastaavasti merkityksen tapojen tarkastelun kysymys on *miten*. (Ks. Jokinen ym. 1993, 228-229) Ensin esittelen kuitenkin ne käsitteet, joiden avulla lähestyn aiheitani seuraavissa jaksoissa.

Sisältödiskurssit

Seuraavia käsitteitä käytän luvuissa neljä ja viisi. Näissä luvuissa erittelen bangladeshilaisten Suomea koskevan puheen sisältöä. Laajimmat puheen merkitysisältöä koskevat käsitteeni kuten makrodiskurssi ja diskurssi ovat yleistyksiä, jotka koostuvat alemman tason käsitteistä, teemoista ja lausumista (katso kaavio 2.).

KAAVIO 2. Sisältödiskurssin käsitteet

Makrodiskurssi

Siinä, miten bangladeshilainen maahanmuuttaja puhui Suomesta, oli havaittavissa säännönmukaisuuksia. Makrodiskurssi on tässä tutkimuksessa yleisimmän tason säännönmukaisuus, jonka aineistossa voi havaita. Tarkoitan makrodiskurssilla sellaista

todellisuuden rakentamisen kielellistä raja-aitaa, jonka sisällä tietty diskurssien joukko pysyy. Makrodiskurssi on näiden diskurssien yhteinen nimittäjä.

Bangladeshilaisten puhe Suomesta jakautui kahteen pääjoukkoon eli makrodiskurssiin. Nämä olivat *hyvä systeemi* ja *epäsosiaalisuus*. Käytännössä nämä makrodiskurssit kertovat sen, että jos Bangladeshista tulleena maahanmuuttajana haluat sanoa jotain myönteistä Suomesta, niin lähes varmasti sanot jotain hyvää systeemistä. Jos taas haluat olla kriittinen, suuntaat huomiosi ihmissuhteisiin. Bangladeshilaisten Suomi-puheessaan tekemä jaottelu muistuttaa Jürgen Habermasin (1987) yhteiskuntateorian jakoa systeemiin ja elämismailmaan.

Diskurssi

Diskurssi on tutkimukseni ydinkäsite, jolla kuvaan merkityssysteemiä. Jokinen ja Juhila (1999, 67) toteavat merkityssysteemin idean olevan peräisin Ferdinand de Saussurelta. Suoninen määrittelee (1999, 21) diskurssin ”verrattain eheäksi merkityssuhteiden kokonaisuudeksi tai merkitysulottuvuudeksi, joka rakentaa todellisuutta tietyllä tavalla.” Jonathan Potter (1996, 105) ymmärtää diskurssi-käsitteessään puheen ja tekstin osina sosiaalista todellisuutta.

Tutkimuksessani diskurssi tarkoittaa todellisuutta rakentavaa merkityssysteemiä, jossa kiteytyy sisällöllinen puhekokonaisuus. Diskurssit ovat keskenään erikokoisia. Suuret diskurssit koostuvat pienemmistä puhetiivistymistä, joita kutsun teemoiksi. Kun muodostin jostakin aineistossa esiintyvistä teemoista diskurssia, yhdistin sisällöltään samankaltaisia teemoja yhden käsitteen alle. Pienissä diskursseissa ei ole erillisiä teemoja, vaan jokainen lausuma tuo diskurssiin jotain uutta. Yhdessä diskurssit muodostavat ne kaksi makrodiskurssia, joista jo edellä puhuin.

Teema

Johan Förnäsin (1998,187) käsittää Kulttuuriteoriassaan teemalla diskurssia pienempää puhetiivistymää. Tässä tutkimuksessa teema koostuu vähintään kahdesta lausumasta, joissa puhutaan samasta asiasta. Muodostin teemoja seuraavien kriteerien pohjalta.

1 Jos kaksi tai useampi haastateltava puhui samasta asiasta, otin sen näkyviin.

2 Mitä useampi tarkasteli jotakin asiaa samalta kannalta, sen perusteellisemmin analysoin teemaa.

3 Tarkastelin yksittäisiä mielipiteitä vain, jos ne olivat merkittävän diskursiivisen muodostuman poikkeuksia. Tällöin ne haastoivat koko diskurssin olemassaolon.

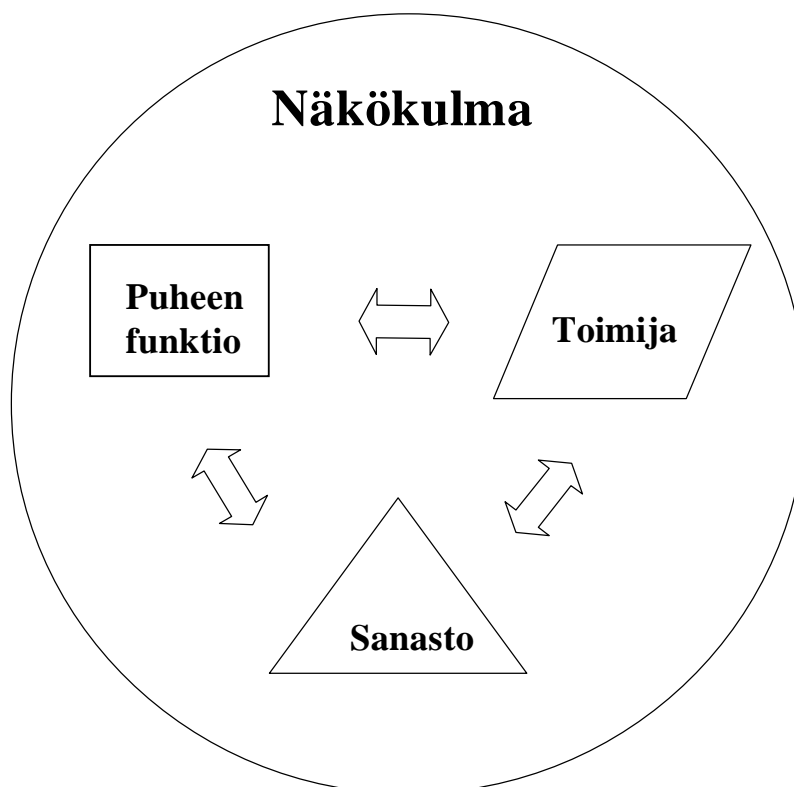
Lausuma

Lausuma on pienin käsite tutkimusaineistoni sisällöllisessä analyysissä. Lausumalla tarkoitan yhtä puheenvuoroa. Kun muodostin joistakin aineistossa esiintyvistä lausumista teemaa, yhdistin raakahavaintoja kattokäsitteen alle. Vähintään kahdesta lausumasta muodostuu teema.

Muotodiskurssit

Muotodiskursseja käsittelem luvussa 6. *Asiat ja ihmiset*. Tarkastelussani kiinnitän huomiota kolmeen ominaisuuteen (ks. kaavio 3), josta puheen rakenne ts. näkökulma koostuu. Nämä ominaisuudet ovat sanasto, toimija ja puheen funktio.

Kaavio 3. Muotodiskurssin käsitteet

Muotodiskurssit ovat yllä olevassa kuviossa esitettyjen ominaisuuksien yhdistelmiä, jossa nämä käsitteet ovat vuorovaikutuksessa keskenään. Yhdessä ne muodostavat näkökulman. Jonathan Potterin (1996, 107-108) mukaan retoriikka on suhde, jossa todellisuudesta tuotetut versiot rakentuvat, kohtaavat ja mahdollisesti korvaavat toisensa. Käytän retoriikan kanssa samaa tarkoittavana käsitettä näkökulma. Näkökulman käsite on erityisen käyttökelpoinen sen vuoksi, että puhujat lähestyvät Suomea pääasiassa kahdesta eri suunnasta käsin.

Sanaston analyysissä yksinkertaisesti erittelen sitä, minkälaisia sanoja haastateltavat käyttävät. Toimijalla tarkoitan niitä positioita, joita puheessa muodostuu itselle ja toisille. Jokinen ja Juhila (1999, 68) toteavat, että subjektiposition käsitettä käytettäessä korostetaan merkityssysteemin valtaa määrittää ihmisille tietyt paikat. Oman käsitykseni mukaan sosiaalinen todellisuus järjestetään itselle mielekkääksi juuri muodostamalla toimijoille positioita. On eri asia sanoa: ”Suomalaiset rakensivat hyvän systeemin” kuin ”Suomessa on hyvä systeemi.” Näin asioiden määrittelyssä korostetaan niiden eri puolia.

Puheen funktiota analysoidessani jaan puheen karkeisiin tyyppeihin sekä luonnehdin puheessa esiintyviä pyrkimyksiä ja tarkoituksia. Potter (1996, 97-201) on esitellyt useita tekstuaalisia tekniikoita ja rakenteita, joiden avulla puhujat rakentavat sosiaalista todellisuutta. Hän (emt., 150-151) pitää esimerkiksi ulkoistamista yhtenä retorisenä strategiana. Ulkoistamisessa toimijuus siirretään inhimillisestä toimijasta jonkin asiakokonaisuuden toimijuudeksi. Ulkoistaminen kertoo toimijasta sekä puheen funktiosta. Se, millaista toimijuutta bangladeshilaiset kuvaavat Suomen yhteydessä, vaihtelee sen mukaan, onko puhe myönteistä vai kielteistä.

4. HYVÄN SYSTEEMIN SUOMI

Bangladeshista tulleiden myönteiset arviot Suomea kohtaan liittyivät systeemiin eli järjestelmään. Myönteinen Suomi-puhe koostuu kahdesta diskurssiivisesta ryhmästä. Ensimmäisessä näistä puhutaan yhteiskunnan systeemisistä *puitteista* sekä toisessa *systeemin ja ihmisen* suhteesta. Tekstisitaatit ovat vastauksia kysymyksiin ”*mikä Suomessa on hyvää?*” ja ”*mitä arvostat Suomessa?*”. En merkitse kysymyksiä näkyviin, koska molemmat kysymykset tuottivat toisiinsa verrattuna samalla tavoin myönteisiä vastauksia.

4.1. Puitteet

Seuraavissa diskursseissa bangladeshilaiset puhuvat niistä yhteiskunnan ja ympäristön asettamista puitteista, jotka tekevät elämästä hyvän Suomessa. Nämä puitteet ovat monelle suomalaiselle itseäänselvyyksiä.

Toimiva hallinto

Bangladeshilaiset kokivat Suomen systeemin olevan kohdallaan. He kiittivät suuria linjoja. Haastateltavat pitivät erilaisia yhteiskunnallisia järjestelmiä toimivina. Ensinnäkin Suomen poliittinen järjestelmä ja hallintojärjestelmä saivat tunnustusta.

Tässä ensimmäisessä haastattelukatkelmassa annetaan arvoa koko järjestelmälle.

Tää koko structure miten sanoisin, rakenne, poliittinen rakenne tai sanotan maan systeemi, järjestelmä. Tää on tottakai ihan mahtava kaiken. Jos tämä ei olisi, minä en ehkä olisi täällä tässä kylmyydessä. Toi on se yks asia, että täällä on kaikki ihan kohdalla. (...) (M7)

Seuraavat kaksi lyhyttä katkelmaa korostavat keskenään samoja asioita: koulutusjärjestelmää ja hallintoa, joka auttaa ihmisiä. Molemmat vastaajat ovat itse opiskelleet Suomessa yliopistossa.

^{vi}Suomalainen koulutusjärjestelmä. Se on tasa-arvoinen ja auttaa ihmisiä selviämään arkielämässä. Suomen poliittinen järjestelmä. (M5)ⁱ

---

^{vi} Englannin kielisten aineistolainauksen alkuperäinen versio on liitteessä 4. Lyhyet englannin kieliset kieliset ilmaukset olen kääntänyt suoraan tekstiin. Tällöin englannin kielinen ilmaus on sulkeissa. Jos haastateltava itse on käyttänyt englannin kielisen ilmauksen rinnalla suomalaista, molemmat ilmaukset ovat tekstissä sellaisenaan. Bengalilaiset ilmaukset ovat elävyyden vuoksi tekstissä ja suomalainen käänös sulkeissa.

Arvostan hyvää koulutusjärjestelmää, yhteiskunnan hallintoa sekä korruptoitumatonta hallintoa ja sitä, että ihmiset eivät kärsi ankarasta köyhyydestä. (M1)ⁱⁱ

Haastateltava vertaa Suomen systeemiä Aasian maihin.

(...) Okei, systeemi. Olin Thaimaassa, Bangladeshissa, missä ei ollut juurikaan systeemiä. Suomessa asiat toimii. Tiedät mitä tehdä. Tiedät ennalta. Asiat ovat hyvin suunniteltuja ja ennakoituja. Järjestelmät. Ja ei tarvitse jonottaa kauan pankkiin tai toimistoon. (M2)ⁱⁱⁱ

Yksi haastateltava lähestyy asiaa hyvin yleisellä tasolla.

Palvelu se oli niin kuin kaikesta eniten ja rauhallisuus, mitä mä kaikesta arvostan eniten. (M3)

Sosiaaliturva

Sosiaaliturva oli se yhteiskunnan lohko, joka sai eniten kiitosta. Ehkä sukunsa suojasta lähteneelle, jonka juuret olivat kaukana, oli suuri helpotus se, että jokaista kohdellaan Suomen järjestelmissä monessa suhteessa tasa-arvoisena yksilönä. Opiskelijalle ilmainen koulutus ja kenelle tahansa maassa oleskelevälle kattavat terveyspalvelut ovat toki merkittäviä etuja niihin tottumattomalle.

Ensimmäiset kaksi katkelmaa kertovat siitä, kuinka sosiaaliturvan vuoksi maassa on kaikilla hyvät mahdollisuudet.

(...) [T]äällä voi pärjää hyvin, jos itte vähän ahkera. Ja ihmiset voi tehdä, mitä he haluavat. Se on se. Esimerkiksi vaikka minun maassa vaikka kuinka hyvä opiskelija sinä olet. Siellä silti on semmoinen vaara, että ehkä sä et pääse toteuttamaan sun omaa unelmaa. Sitten se hyvinvointi ja sosiaaliturva .. näitä pääasia esimerkiksi ruoka ja hoito (treatment), terveys. (M7)

(...) [E]nsinnäkin täällä on rauhallinen elämä ja täysin turvattu elämä verrattuna mihin muuhun maahan tahansa. Täällä ei ole korruptiota näkyvissä. (...) Tärkein seikka on, että täällä on kaikki mahdollisuudet, joita ei ole omassa maassa: niin kuin elämän tasokkuus. Valtio yrittää antaa ihmisille yhtäläiset oikeudet. (M1)^{iv}

Sosiaaliturvalla nähdään olevan vaikutuksia moniin asioihin. Tässä katkelmassa sosiaalijärjestelmän nähdään lisäävän yhteiskunnan turvallisuutta ja vakautta.

Arvostan sosiaalijärjestelmää. Ei poliittista väkivaltaa tai poliittisia tai sosiaalisia häiriöitä kuten minun maassani on paljon lakkoja. Täällä ei ole mitään sellaista. Eikä korruptiota. (M6)^v

Myös seuraava vastaaja arvostaa sosiaalitukea, jonka hän näkee estävän rikoksia.

Hyvä puoli Suomessa on, että saa sosiaalitukea. Esimerkiksi semmoiset ihmiset kellä ei oo rahaa ja ei oo töitä, niin sitten valtio tukee oikeesti sitä ihmistä. Tää on tosi tärkeä, että se estää rikoksia. Bangladeshissa ei saa mistään semmoista tukea, ihmiset väkisinkin tekee jotain pahaä toimeentulleeksi. Se ei ole välttämättä niidenkään syy, vaan se köyhyys tulee. (N2)

Saasteeton ympäristö

Puhe saasteettomasta ympäristöstä, sosiaaliturvasta ja toimivasta hallinnosta liittyvät samaan diskurssiin, jossa elämän systeemiset puitteet ovat annettuina olemassa, eikä niiden syntyä juuri pohdita. Puhe puhtaasta luonnosta ja saasteettomasta ympäristöstä voidaan rinnastaa puheeseen ihmisen luomasta sistemistä. Systemi on kuin luonto.

Esittelen ensimmäisenä katkelman, missä ilmaston kylmyydestä edetään siihen, mitä hyvää on Suomen luonnon oloissa. Haastateltava myös toteaa, että kylmyyteen on kehitetty ratkaisut.

Mistä et pidä Suomessa?

Luonnon olot.. okei.. En tykkäät olla tosi kylmässä –20:ssä tai –25:ssä asteessa. Mutta ei ole syytä valittaa, koska se on luonnollinen asia. Ainakin täällä on kehitetty hyvät systeemit matkustamiseen ja asumiseen. Okei, yksi seikka Suomesta. Tämäkin liittyy edelleen luontoon. Täällä ei ole tulivuoria, maanjäristyksiä, eikä luonnonvoimien aiheuttamia onnettomuuksia kuten sykloneja tai tulvia.. hytysiä on joskus, mutta käärmaitä tai kärpäsiä tai hyönteisiä on monissa maissa. Täällä et näe tappavia elämiä. Luonnon puolesta sopuisaa ja rauhallista. Tämä on toinen seikka, josta pidän. (M2)^{vi}

Vaikka seuraavan katkelman haastateltava aloittaa puhua luonnosta, hän siirtyy puheessaan ihmisen luomaan ympäristöön eli systeemiin, jossa voisi olla liikeneruuhkia ja saastetta.

Luonto on hyvä. Ei ole saastetta kuten minun maassani on paljon liikeneruuhkia ja saastetta. Mutta täällä ei ole tuollaista. Ei saastetta. Ympäristö on miellyttävä. Voit saada kaiken, kuten ruuan, tuoreena. (M6)^{vii}

Seuraavassa aineistonäytteessä yhdistetään sosiaalivaltion luoma turva ja saasteettomuus luonnon itsensä tarjoamaan rauhaan.

Elämä on tavallaan hyvin rauhallista täällä. Esimerkiksi.. vapaata saasteista, melusta ja onnettomuuksista. Tällä tavoin on todella turvallista ja samaan aikaan oikein rauhallista, (...) jos minä esimerkiksi kävelisin sata tai parisataa metriä olisin metsässä. Järven luona. Siellä ei ole mitään, voit kuulla vaikka putoavan lehden äänen. (M2)^{viii}

Myös N1:n vastauksessa näkyvät samat hyvän systeemin elementit kuin muillakin: julkinen sektori ja luonto. Hänelle hyvä systeemi ilmenee omiin kokemuksiin perustuvina yksittäistapauksina, kun taas muut ovat yleistäneet omat kokemuksensa ja havaintonsa. Haastateltava viittaa Suomen yhteydessä ystävään myönteisessä mielessä toisin kuin muut, jotka ovat olleet Suomessa pidempään.

Suomessa minä hyvin tykkään minun yksi ystävä. Hänelle minä aina.. minä ajattelen hän näyttää aivan enkeliltä (look like angel). Minä hyvin tykkää hänelle. Minä ja hän tulee yhdessä Bangladeshista, koneessa. Ja yksi lääkäri Suomessa hyvä. Minun kielikoulun opettaja on hyvä. Toimistossa kaikki on hyvä. Jos minä mene lääkäriä kaikki on hyvä. Talvi minä tykkään hyvin. Minun kotimaassa ei oo lunta. Ja kesällä on eri näköinen. (N1)

4.2. Systeemi ihmisessä

Ihmiskeskeisyyden arvostaminen on tyypillistä bangladeshilaisille. Heidän tapansa tarkastella maailmaa muistuttaa sitä, mitä Unto Tähtinen (1984, 9-12) toteaa intialaisesta filosofiasta verratessaan sitä länsimaiseen filosofiaan. Tähtisen mukaan varhaisimpien intialaisten filosofien huomion kohteena oli ihminen, kun taas Kreikan varhaisimmat filosofit ihmettelivät luontoa ja sen ominaisuuksia. Vaikka enemmistö bangladeshilaisista on uskonnoltaan muslimeja, ja intialaiset taas ovat valtaosin hinduja, heidän molempien tapa katsoa maailmaa on samankaltainen.

Bangladeshilainen ja suomalainen ihmiskäsitys on varsin erilainen. Käsillä olevan aineiston perusteella bangladeshilaisen ajattelun mukaan hyvän ihmisen pitäisi tuntea ja olla tunteikas. Hänen pitäisi olla mieluummin joustava ja suurpiirteinen kuin muodollisia sääntöjä noudattava. Ennen kuin alan käsitellä diskurssia *systeemi ihmisessä*, tarkastelen muutaman katkelman avulla sitä, mitä haastateltavat puhuivat Bangladeshista. Katkelmat kuvaavat juuri sitä, kuinka bangladeshilaiset arvostavat ihmiskeskeisyyttä ja välittömyyttä.

Ihminen kanssa oleminen on hauskaa. Ei kaikkien, mutta joiden kanssa tulee toimeen. Se on niin hauskaa kivaa, piristää, ei oo niin kuin stress. (M3)

Bangladesh antoi minulle perheeni. Bangladesh antoi minulle inhimilliset arvot, ihmisyyden tärkeyden. Yksinkertaisesti haluan olla ihminen ja myöskin nautin nähdä ihmisiä, nautin ihmisistä.. puhumisesta ihmisille. (...) (M2)^{ix}

Siellä on se perhe. Siellä on se perheen rauha. Ihmiset elää ihan perheessä ja siellä ei kovin paljon käydä avioerossa. Perheasioita, kunnioittaa vanhempia, sitten aito rakkautta. Tai semmonen. Puhutaan ihan kuin, ei oo kovin paljon muodollinen siellä ole asioita, että muodollisuuksia (formalities), että pelkkä kättely ja noita. (...) (M7)

Minulla oli suomalainen ystävä. Jos hän tuli minun kotiin aina kysyi, jos hän haluaa jotakin syödä. Hän kysyi, voiko syödä tuo. Mutta bangladeshilainen ystävä, se aina ajatella, jos tämä on minun, hän ajatella se on sama kuin hänen. Ei tarvi kysyä. Sitten minä sanoin minun ystävälle: ”ei tarvi aina kysyä, voiko ottaa tuo”. Siksi se on eri mieli bangladeshilainen ja suomalainen ystävä. (M4)

Bangladeshilaisten myönteisessä puheessa Suomesta systeemi ja ihminen kohtaavat. Tarkastelen seuraavaksi lausumia, joissa kuvaillaan systeemin inhimillisyyttä tai ihmisten systemaattisuutta. Jakso jakautuu kahteen teemaan: tasa-arvo ja virkamiesmieli.

Toisin kuin edellisten diskurssien kohdalla aineisto koostuu tässä vastauksista useisiin kysymyksiin. Merkitsen tämän vuoksi kysymykset näkyviin. Samaan kysymykseen voi olla useita vastauksia peräkkäin ilman, että kysymys toistettaisiin.

Tasa-arvo

Bangladeshilaisten mielestä tasa-arvo liittyy Suomessa instituutioihin ja ihmisten ajattelutapaan. Seuraavissa neljässä lausumassa haastateltavat pitävät reiluna yhteiskunnan tasa-arvoisuutta tai inhimillisyyttä. Ensimmäinen katkelma on ytimekäs. Toisen katkelman sisältönä on tunne mukanaolosta yhteiskunnassa. Kolmannessa sitaatissa Suomi saa tunnustusta oikeudenmukaisesta kohtelusta. Neljännessä aineistonäytteessä haastateltava kiittää Suomen vähäisiä luokkaeroja.

Mikä on reilua Suomessa?

Humanity, ihmisuus, inhimillisuus. (M3)

Täällä se on se. Olet tavallaan yhteiskunnassa, missä sinusta ei tunnu, että sinua petetään. Olet petetty.. Sinusta tuntuu, että jaat yhteiskunnan tunteen siinä kuin muutkin. Sinusta ei tunnu, että olisit ulkona yhteiskunnasta. Sinusta tuntuu aina, että olet yksi heistä tässä yhteiskunnassa. Se on reilua. Yhtäläiset oikeudet, se on reilua. Tunnet sydämässäsi. Kun et tunne sydämässäsi, että kaikki syrjivät sinua

asenteillaan tai käytöksellään. Tuo on epäreilua. Olkoon se sitten yliopistolla tai työelämässä tai kanssakäymisessä. (M1)^x

Sitten kunnioittaa ihmisiä kuin ihmisenä. Että tottakai mä sain, vaikka mä olen erivärinen eri maasta, ihan maailman köyhempi maasta. Mutta minä sain ihan mun mielestä oikeudenmukainen kohtelu huolimatta muutama asia. (M7)

Ehkä paljon enemmän ihmisarvoa verrattuna Bangladeshiin. Siellä on köyhien ja rikkaiden välisessä ero on hirveä ihan niin kuin taivas ja maa. Täällä on varmaan jossain, mutta tavalliset keskiluokkaiset ihmiset on melkein sama. Et ei silleen niin kuin hirvee ero oo niin kun ali- ja ylätaso. Tää on mun mielestä niin kun tosi kiva. (N2)

Seuraavat haastateltavat arvostavat työelämän tasa-arvoisia suhteita. Työelämä on ainoa alue, jossa ihmissuhteista puhutaan myönteisesti. Bangladeshilaiset pitivät suomalaisia hyvinä ja inhimillisinä työkavereina.

Mikä on reilua Suomessa?

Sitten on reilua myös miten sanoisi minun maassa aika esimerkiksi aika kireä. Työelämässä täytyy kunnioittaa pomo ihan kuin jumalaa. Tai sitten kuka tahansa on sinua vähän korkeammassa virkassa. Noita on epäreilu. Me kaikki ollaan ihmisiä, ja täällä se on se niin hieno asia, että ei ole väliä (no matter) kuka sinä olet, vaikka sää voit olla siivooja ja menet siivoaman joku ison pankinjohtajan huone. Silti hän ojentaa sitä roskakoria ihan kunnioitulla tavalla. (...) Tää on mahtavaa. Ei ole sillä tavalla class, luokkaa siellä työpaikalla. (M7)

Mitä pidät työskennellä Nokian palveluksessa?

(...) Niin, täällä paras kaikista hyvistä asioista Nokiassa. En tiedä mitään yhtiötä Suomessa, jossa et miellä esimiestäsi esimieheksi. Niin kaikkialla, joka suhteessa työtä tehdessä mentäessä kokouksiin. Kaikkialla on niin tasa-arvoista. (...) (M2)^{xi}

Työelämän ja talous kysymysten parissa ihmisten voidaan ajatella toimivan systeemin piirissä. Tämän vuoksi työelämästä kertovat lausumat kuuluvat mieluummin osaksi *hyvän systeemin* kuin *epäsosiaalisuuden* makrodiskurssia. Ihmissuhteissa systeemin ulkopuolella suomalaiset kuvataan *epäsosiaalisuuden* makrodiskurssin mukaisesti monella tavalla onnettomina. Seuraavissa kahdessa aineistonäytteessä näkyy se, kuinka bangladeshilaisten mukaan suomalaisten toiminta saa eri merkityksen eri tilanteissa tai rooleissa. Ensimmäisen katkelman mukaan vähäpuheisuus on hyve työelämässä, mutta ystävien kesken pitäisi olla muutakin.

Mitä ajattelit Suomesta ja Nokiasta kun olit tullut tänne?

(...) Pitää sanoa, että suomalaiset ovat yhdessä suhteessa erittäin hyviä. Tosiasiassa he ovat vähäpuheisia. He tarkoittavat, mitä sanovat. Mitä he sanovat, he tarkoittavat. Erityisesti työssä.. nautin todella työskennellä suomalaisten kanssa. Okei, ystävänä pubissa tai diskossa tai muualla ei ole ehkä sillä tavoin keskusteleva. (...) (M2)^{xii}

Seuraava haastateltava kokee, että suomalaiset kollegat ovat ystävällisiä työssä, mutta heidän kanssa on vaikea ystäväysty.

Mikä oli odottamatonta Suomessa?

(...) Koin todella vaikeaksi löytää ystäviä kollegoistani. Niin, suurin osa suomalaisista ystäväistäni, vaikka minulla on kolme suomalaista ystävää, eivät ole kollegojani. Ja enemmistö kansainvälisistä kollegoistani on ystäviäni. Näin on asiat. Havaitsin, että on vaikea muuntaa suomalainen kollega ystäväksi. He ovat mukavia, he tekevät kaiken työhön liittyvän, mitä pyydän. Mutta heti kun työpäivä päättyy, asiat ovat toisin. (M2)^{xiii}

Sivuilla 38 ja 40 M3:n puheenvuoroissa on toinen esimerkki siitä, miten ihmissuhde määritellään eri tilanteessa myönteisesti tai kielteisesti.

Virkamiesmieli

Bangladeshilaisten puheessa suomalaista muodostuu kuva, joka muistuttaa kuvaa hyvästä virkamiehestä. Tämän ”virkamiehen” ominaisuuksia ovat lakien ja sääntöjen noudattaminen, tunteettomuus, vastuu yleisestä hyvästä ja rehellisyys. Virkamiesmieli tarkoittaa sellaista toimijaa, joka toteuttaa yksityisessä elämässään yleistä hyvää. Tässä diskurssissa tulee ilmi suomalaisten suhde yhteiskuntaan tai valtioon. Nämä myönteiset kommentit osoittavat, että bangladeshilaiset pitävät suomalaisen kansanluonteen joistakin piirteistä. Bangladeshilaisten puheen mukaan suomalaisten suhde toisiin ihmisiin on abstraktilla tasolla hyvä, mutta konkreettisella tasolla huono. Konkreettisen tason ihmissuhteita käsitellen erikseen epäsosiaalisuus-diskursseissa.

Haastateltava tekee eron yleisten asioiden ja perheasioiden välille. Suomalainen kulttuuri sopii yleisiin ja käytännöllisiin asioihin. Perheasioihin sitä ei voi käyttää.

Mistä et pidä Suomessa?

Suomalaista kulttuuria en voi käyttää omassa perheessä. Käytännön asiat on perusteltu, tehokkaat, official, virallisia, muodollisia, ei oo niin kuin vapaa. Raskasta olla, ei kaikkien kanssa, löytyy joitakin. (M3)

Seuraavissa kolmessa näytteessä kommentoidaan sitä, minkälainen on tyypillinen suomalainen. Tunteettomuus, lakien noudattaminen, vähäpuheisuus ja työn tekeminen mainitaan kahdessa näytteessä. En kysynyt tätä kysymystä huonommin tuntemiltani haastateltavilta enkä niiltä, joilla ei mennyt elämässä kovin hyvin. Näin halusin välttää mahdollisesti loukkaavan mustavalkoasetelman: suomalaiset ja muut. Niinpä tämä tarkastelu on vähemmän edustava kuin muut.

Minkälainen tyypillinen suomalainen ihminen on?

Mun tulee ensin se kuva suomalaisesta. Hänellä on työtä. Se on työssä käyvä semmonen mies ihan kahdeksan viiva viis. Työssä käyvä semmonen henkilö ja aika vähän puhelias ja ymmärtää aina tai usein semmosia asioita, mikä on vähän kirjassa tai mikä on se laki ja semmonen, ei sen enempää tai vähempää. Että aika vähän tunteellinen. Että liikaa tunteita ei ole. Tietty asiat on näin se on ihan OK. Hän ei näytä. He ovat, kun mä oon asunut, aika paljon samankaltainen suomalaiset. Ei oo kovin ylpeä. Turha ylpeys ei ole. (M7)

(...) Suomalaisten ei tunneilmaisua on omituisin asia. En näe yhtään tunteiden ilmaisua suomalaisten kasvoilla. Ehkä viikonloppuisin voit nähdä ihmisten juttelevan. Mutta silloin he puhuvat liikaa. Ehkä jotain sellaista käytöstä, jota ei ole tahdottu: eivät käyttäydy kunnolla tuolloin. Mutta tavallisesti tunteettomia ihmisiä. (M6)

Niinpä en halua yleistää, mutta silti suurin osa ihmisistä on introvertteja. He haluavat elää itseksensä. Niinpä tämä on mielestäni päällimmäisin ominaisuus suomalaisissa. Ja todella lainkuuliaisia, systemaattisia. He tekevät, mitä ikinä oppivat. Noudattavat sääntöjä, eivät yleensä riko niitä. Ehkä myös kovia tekemään töitä. (...) (M2)^{xiv}

M2 täsmentää näkemystään lakeja noudattavista suomalaisista. M2 pitää sääntöjen noudattamista erittäin hyvänä. Hän käyttää esimerkkinä liikennettä.

Voisitko sanoa jotakin, mikä on ollut reilua täällä?

Mutta ihmiset, samalla ihmiset ovat melko loogisia täällä. Okei, minulla ei autoani täällä. Mutta silti joskus ajan ystävänä autoa tai vuokrattua autoa, niin on todella helppoa ajaa Suomessa, koska kaikki noudattavat lakeja. Niin, olen ajanut eri maissa kuten Ranskassa, Italiassa, Saksassa, joita pidetään länsimaina. Ajaminen..

ainakin ajaminen esimerkiksi. Niin, ajaminen siellä ymmärsin, että ihmiset rikkoo lakia. Mutta täällä he tietävät, että, jos he rikkovat lakia, vaikka se ei olisi vahingollista ollenkaan. Mutta silti he eivät riko lakia. Niin tämä on yksi asia. He ovat reiluja. He menevät aina säännön mukaan, he menevät aina tällä tavoin. Niinpä tästä minun täytyy sanoa, että se on erittäin hyvä, reilu juttu. Ja he noudattavat lakia aina. Ainakin useimmat ihmiset. (M2)^{xv}

Myös suomalaisessa keskustelussa on sivuttu suomalaisten virkamiesmieltä. Matti Wuori (1993, 23-25) on arvostellut Suomea ”suurena Pohjan prikaatina”, jolle kuuliaisuus ja yhdenmukaisuus ovat tyypillisiä ominaisuuksia. Ehkä Wuoren kuuliaisuuden käsitteessä on jotain samaa kuin siinä, mistä bangladeshilaiset puhuvat suomalaisten lainkuuliaisuutena ja tunteettomuutena. Suomalaista kulttuuria viime vuosina perusteellisesti tutkinut Juha Siltala (1994, 465) puolestaan toteaa, että ”kaavamainen elämä ei ole suomalaiselle itsetarkoitus, vaan sen tarkoitus on varmistaa elämä ilman kaavoja”. Siltalan mukaan kontakti toisen kanssa ilman turvattua perustaa on eksistentiaalinen uhka suomalaiselle.

Suomen lainsäädäntö on lähellä yhdenmukaisuuteen sosiaalistettujen suomalaisten tapoja. Tämä lainsäädännön ja käyttäytymisen yhteys voi tuntua bangladeshilaisista omituiselta, koska heillä moraalilla on enemmän opitussa tavoissa kuin kirjoitetuissa säännöissä. Se, että suomalaiset huomioivat sääntöjä, jotka vastaavat pitkälti kirjoitettua säädöksiä, voi näyttää suulliseen kulttuuriin totuneilta bangladeshilaisilta tunteettomalta ja kaavamaiselta. Jack Goody (1986, 171-185) on monipuolisesti esitellyt, miten siirtyminen suullisesta kirjalliseen kulttuuriin vaikuttaa yhteiskuntaan.

Rehellisyys

Kolme vastaajaa puhui suomalaisten rehellisyydestä. Ensimmäinen heistä piti suomalaisia varauksettomasti rehellisenä. Kaksi seuraavaa asetti rajoja tulkinnalleen. M3 totesi suomalaisten olevan rehellisiä talousasioissa. Hänen mukaansa perhe-elämän yhteydessä rehellisyyttä on käytetty epäilyttävässä yhteydessä. Nyt M5 pitää enemmistön rehellisyyttä hyvänä. Vaikka hän pitää reiluna lahjusten vähäisyyttä, hän on kriittinen erityisesti poliitikkojen rehellisyyden suhteen. Kriittisyyden poliitikkoja kohtaan tekee ymmärrettäväksi se, että myös itse haastateltava on ollut tekemisissä politiikan kanssa ja haluaisi mahdollisesti osoittaa olevansa parempi kuin nykyiset poliitikot. Muilla, jotka puhuivat suomalaisesta politiikasta, oli siihen myönteinen suhde.

Suomalainen on rehellinen, mutta bangladeshilainen ei ole. Se on iso ongelma. (M4)

Haastateltava liittää rehellisyyden Suomessa talousasioiden yhteyteen. Näin käsitys hyvästä rajataan systeemin eli talouden piiriin.

Mikä Suomessa on hyvää?

Rehellisyys tässä on tosi positiivinen asia, mikä on minun kotimaasta voi sanoa niin kuin hävinnyt. Ei voi luottaa. Talousasioissa. Se on tosi suuri ero. (M3)

Vaikka sama haastateltava edelleen puhuu rehellisyydestä, hän siirtyy edellisen vastauksen hyvän systeemin makrodiskurssista epäsosiaalisuuden makrodiskurssiin. M3 kuvaa sitä, kuinka parisuhteessa saatetaan pettää toista. Ja vaikka petoksesta puhutaan avoimesti, tämä ei ole lausuman mukaan rehellisyyttä.

Mikä Suomessa on huonoa?

Sitten sitä mä koen suomalaisluonne on rehellinen, mutta yhdessä asiassa on vähän epä.. voi sanoa että ihmissuhteen kanssa nais- ja miespuolen. Musta vähän tuntuu, että siihen ei kovin paljon rehellisyys kun toinen pettää toista ihmistä, jos mä seurustelen tai mulla on vaimo ja sitten mä teen ehkä jonkun toisen kanssa ja sitten vasta jälkeen päivänä aha tää on virhe, tehnyt väärin. Sitten mä kerron, että mä oon tehnyt näin. Silloin näyttää, että olen rehellinen. Se pitäisi niin kuin ajatella etukäteen, että sitä ei saa tehdä. Sinä et voi sanoa että olen rehellinen, koska olet pettänyt. Näin tapahtuu aika paljon. (M3)

M5 käyttää monessa vastauksessaan rehellisyyden käsitettä. Kuitenkin hän rajaa suomalaiset poliitikot rehellisyyden ulkopuolelle.

Mikä on hyvää Suomessa?

Minä en tiedä onko se hyvää tai mitä. Joskus tuntuu että se on hyvä, mutta joskus se tuntuu että se ei ole hyvä. Se on semmonen. Hyvä on, että enemmän ihmisiä on rehellinen. (...) M5

Mikä Suomessa on reilua?

Lahjus vähän. (M5)

Milla tavalla politiikka on erilaista Suomessa ja Bangladeshissa?

(...) Mutta on poliitikkojen virhe Suomessa. He eivät valehtele, mutta he eivät uskalla sanoa ihmisille asioiden todellista tilaa. He haluavat salata. (M5)

Mikä Suomessa on pahin ongelma?

Johtajien vilpillisyys. Suomalaiset poliitikot eivät valehtele, mutta he eivät ole vilpittömiä. Intialainen ystäväni sanoi, että ennen kuin hän aloitti yrittäjänä, hän ajatteli, että kaikki suomalaiset ovat rehellisiä. Mutta sen jälkeen kun hän oli aloittanut vuonna 1992 yrittäjänä, hän ei ole tavannut yhtään rehellistä suomalaista. (M5)^{xvi}

Vastuuntunto

Bangladeshilaiset pitävät suomalaisten yhtenä myönteisenä piirteenä vastuunkantamista yleisestä hyvästä. Se voi ilmetä esimerkiksi jätteiden keräämisestä tai toisten häiritsemisestä pidättymisestä. Viime mainittu on yksi harvoista tunnustuksista suomalaisten ihmissuhteista, työpaikan ihmissuhteiden lisäksi.

Ihmisillä on sisäinen responsibility velvollisuus. Jotain velvollisuus he tekee sitä ihan vaikka ei kukaan näe. Se on heidän.. Kun kerätään näitä jätteitä. Mutta ihmiset yrittää. Mä näin semmonen. Minun maassa tai niin en tiedä, kuinka moni omalla tahdolla tekisi. Ehkä aika harvoin. (M7)

Suomalaisluonnekin on vähän positiivinen minulle ainakin kun tuon etelän ihmiset on vähän temperamenttisia. Suomalaisuus on minulle ollut positiivinen, koska mä ite olen vähän rauhallinen, vaikka mulla onkin temperamenttia, yleisluonne on rauhallinen. Ei häiritse toista. Se on hyvä luonne. (M3)

Tässä jaksossa on tarkasteltu Bangladeshista Suomeen muuttaneiden myönteisiä lausumia Suomesta. Suomi on haastateltujen puheessa ensisijaisesti hyvä systeemi. Bangladeshista muuttaneet kokevat suomalaisen hyvinvointivaltion oikeudenmukaiseksi. Ehkä tämä johtuu osittain siitä, että Suomi on hyvin turvallinen paikka verrattuna Bangladeshiin. *Systeemi ihmisessä* diskurssissa bangladeshilaiset osoittivat, kuinka suomalaisten ajattelutavassa on hyvää tietty systemaattisuudet, jotka liittyivät tasa-arvoon, työelämään tai virkamiesmieleen. Hyvän systeemin makrodiskurssia voi ymmärtää tarkastelemalla niitä piirteitä, mitä Jaakko Nousiainen (1991, 19-29) liittyy Suomen poliittiseen kulttuuriin. Näitä piirteitä ovat pohjoismainen itsehallintoajatus, luterilaisuus, kapitalismi, nationalismi sekä hallitsijan valta ja byrokratia.

Mielestäni suomalaisten virkamiesmäistä olemusta selittää osaltaan snellmanilainen ajattelu, joka sai merkittävän paikan suomalaista kansallista kulttuuria rakennettaessa. (Ala 1999, 170; Ks. myös Karkama 1996, Pulkkinen 1999.) Snellmanilaisen käsityksen mukaan

valtiollinen toiminta ilmensi ihmisen korkeinta tasoa eli korkeinta siveellisyyttä. (Ala 1999, 170.) Valtiollista toimintaa harjoittavat suomalaiset voivat muistuttaa hyvinkin virkamiesmäistä olemusta. Rain Ots (1999) antaa snellmanilaisista siveellisyyden tasoista hyvän kuvauksen ansiokkaassa tutkielmassaan.^{vii}

Snellmanin tavoin Zhagarias Topelius (esim. 1915, 435) korosti Maamme -kirjassaan, joka toimi koululaisten perusoppikirjana useiden kymmenien vuosien ajan, yhteiskunnan ykseyttä ja sen myönteistä olemusta. Snellmanilaisten ihanteiden pohjalta Suomessa ihmisten elämä kytkettiin kulttuurisessa ja moraalisisessa mielessä valtioon. Suomalaisten elämän ehtoja on säädelty jo pitkään valtion lainsäädännöllä toisin kuin esimerkiksi Etelä-Aasiassa asuvien ihmisten.

Etelä-Aasian yhteiskunnat ovat järjestymiseltään lähes vastakohtia hyvän systeemin Suomelle. Nepalin, joka on Bangladeshin pohjoinen naapurivaltio, modernisaatiosta kertovassa kirjassa Dor Bahadur Bista (1991, 97-100) kuvaa sitä, kuinka ihmiset jaetaan tuttujen ihmisten sisäryhmään ja muiden ulkoryhmään. Niiden ”epäihmisten” hyvinvoinnilla, jotka eivät kuulu omaa sisäryhmään, ei ole väliä. Bista (1991, 98) toteaa, että yksilön heikkous tai vahvuus voidaan mitata hänen tuttaviansa mukaan. ”Tärkein aseesi ei ole mitä tiedät, vaan kenet tunnet.” Maloney (1988, 53) toteaa saman Bangladeshissa. ”Tärkeällä henkilöllä on satojen jopa tuhansien yhteisyysverkosto, kun taas vähäpätöisten yhteisö kattaa vain muutaman henkilön”. Kun tämä yhteisyysverkko on käytännössä ainoa sosiaaliturva, vähäpätöiset ihmiset ovat pulassa pienimpienkin esim. terveydellisten riskien kohdatessa.

Maloney (1988, 54) toteaa, että bangladeshilaisessa elämässä systeemi ja instituutiot ovat heikkoja, mutta ihmissuhteet korostuvat. Maloney puhuu bengalilaisesta ”individualistina”,

---

^{vii}Ots 1999. Kappale 6.4. Siveellisyys, joka on tahdon ja vallitsevan objektiivisen oikeuden, lain, yhtäpitävyyttä ja joka tunkeutuu ihmisen mieleen sivistyksen mukana tajuttomasti, ilmenee ihmiselle eri tavalla perheessä, kansalaisyhteiskunnassa ja valtiossa. Ero on siinä, miten tämä siveellisyys tiedostetaan. Perheessä siveellisyys ilmenee tunteena. Siinä ihmiset toimivat siveellisesti pelkän tunteen ja tavan perusteella, olematta tämän siveellisestä luonteesta edes tietoisia. Perhe-elämässä noudatetaan lakeja tiedottomasti. Kansalaisyhteiskunnassa noudatetaan lakeja tietoisesti. Siinä lait ovat ihmiselle annettuja, positiivista oikeutta, ja se siveellinen voima, mikä saa ihmisen niitä noudattamaan, on lainkunnioitus. Siksi kansalaisyhteiskunta on Snellmanilla lainalainen yhteiskunta. Korkeinta refleksiotoiminnan tasoa ihminen ilmoittaa vasta tiedostamalla itseänsä valtion kansalaisena. Kun kansalaisyhteiskunta esiintyy yksilölle ulkoisena, kaikkien muiden tahtoon perustuvana, niin valtio on yleistahdon ja ihmisen oman erityistahdon yhteyttä. Valtio itse onkin valtionkansalaisen toiminnan tarkoituksena. Koska siinä yksilön vapaa tahto ja valtio sen tahdon sisältönä ovat identtisiä, valtio onkin oikeus. Vasta valtiossa, kokiensa lait omana tekona ja oikeuden päämääränä sinänsä, yksilö tulee todellisesti vapaaksi.

joka on käytännöllinen ja valmis tarttumaan avautuviin tilaisuuksiin. Sosiaalisten suhteiden kautta bengali maksimoi mahdollisuuksiaan ja oppii tapansa elää. Hän arvostaa vain kaksipuoleisia ihmissuhteita, mutta ei abstrakteja byrokraattisia sääntöjä tai ideologista auktoriteettia.

Maloneyn (1988,57) mukaan bangladeshilaisuus on vahva ja vakaa kansallisvaltioidentiteetti. Hänen käsityksensä mukaan etnisyys on syvällä bengalilaisten mielessä. Myös Pasi Saukkosen (1999, 50-63) kehittämän kansallisvaltion identiteetti teoriaan suhteutettuna bangladeshilaisuus on vahva kansallisvaltioidentiteetti. Kuitenkin bangladeshilaisuudesta tekee heikon kansallisvaltioidentiteetin ensinnäkin se, että valtiolla on kulttuurin ja moraalien suhteen minimalistinen rooli. Valtion sijasta Bangladeshissa kulttuuri ja moraalit kytkeytyvät perinteeseen ja uskontoon, ennen muuta islamiin. Toiseksi Bangladeshissa valtiolla on minimalistinen rooli taloudellisena toimijana kuten kansalaisten vakuuttajana, verojen kerääjänä tai uudelleenjakopolitiikan toteuttajana. Ei olekaan suuri yllätys, että haastateltavat suhtautuvat hyvin kielteisesti Bangladeshin valtioon ja systeemiin.

(...) Systeemi, mikä siellä on, siellä ei ole ohjelmaa (program). Siellä vain poliitikot näyttävät omaksi hyväksi, eivät maan hyväksi. Poliitikot rakensivat ison puiston. Kuka teki, kenen nimi esille? Ison muutoksen tarvitsisi. Ihan perusteellisesti, lain toimeenpanossa (implimentation of law). Ei panna lakia toimeen, koska puolueet tekee kaiken puolueen vuoksi eivät maan vuoksi. (...)
(M7)

Politiikan ja systeemin raja on näkymätön. Näin ollen kritiikki politiikalle, on kritiikkiä järjestelmälle ja päinvastoin. Tässä kritiikki kohdistuu hallintoon.

En pidä tuosta huonosta koulutusjärjestelmästä. (...) Ja hallintojärjestelmä on myös huono kun ajatellaan poliisia ja valtion virkamiehiä. Virassa olevat ovat korruptoituneita. Lahjontaa on liikaa, eikä se ole hallinnollisen osaston hallinnassa. (M1)^{xvii}

Seuraavissa näytteissä näkyy, kuinka bangladeshilaiset ajattelevat, että kunnolliset ihmiset eivät voi osallistua politiikkaan, koska se on niin likaista. Näin valtion asiat ja politiikka on määritelty päinvastoin kuin snellmanilaisessa ajattelussa, jossa vapautta on vaikuttaa politiikan kautta yhteiskuntaan ja kulttuuriin ts. omaan itseen. (Ks. Siltala 1998, 39-40.)

Mitä ajattelet politiikasta Bangladeshissa?

Se on kamalaa. Minun pitäisi sanoa, että siellä ei ole politiikkaa. Niinpä tosi itsekkäät ihmiset tekevät mitä vain he tahtovat. Ja kaikki koulutetut ihmiset siellä eivät ole kiinnostuneita politiikasta. He hoitavat omia asioitaan, menevät muualle tai lähtevät ulkomaille työhön tai tekemään bisnestä. Ja huolehtivat omista asioistaan, koska he tietävät, että jos osallistuvat politiikkaan, he kärsivät koko ikänsä. Heidän täytyy luopua periaatteistaan ja kaikesta. (M2)^{xviii}

Politiikasta en pidä. Mielestäni siellä se ei ole rehellisille ihmisille, erityisesti kotimaassani. (...) Siellä on paljon epävakautta, kaikki haluaa valtaan. He tietävät, että jos he saavat vallan, he saavat korruption vallan rikastua ja ottaa kaikki rahat. He eivät käytä rahaa kunnolla julkisella sektorilla. Ja politiikka on siellä aseita ja huliganismia. Niinpä vihaan oman maani politiikkaa. (M6)^{xix}

Käsittelin edellä hyvää systeemiä, joka on bangladeshilaisille parasta Suomessa. Kiinnostavia kysymyksiä jäi tässä vaille vastausta. Liittyykö inhimillisyys Bangladeshista tulleiden mielestä vain Suomen systeemiin? Miksi juuri systeemi on niin arvostettu haastateltavien keskuudessa? Eikö suomalaisten suhteissa toisiin ihmisiin ole mitään hyvää? Mitä hyvää on suomalaisten tavassa elää? Vastauksia näihin kysymyksiin voi löytää seuraavasta jaksosta, jossa tarkastelen haastateltujen kriittistä puhetta suomalaisesta kulttuurista ja elämäntavasta.

5. SUOMALAISTEN EPÄSOSIAALISUUS

Yleisesti ajatellaan, että Suomi on hyvinvointivaltio tai muodikkaasti hyvinvointiyhteiskunta. Asiantuntijoiden keskusteluissa puhutaan yleensä sosiaalipolitiikan järjestelmistä ja niiden pohjana olevista malleista. Yleisesti ajatellaan: jos tarvitset vähän kunnallisia sosiaali- ja terveystalvueluita, sinulla pitäisi mennä varsin hyvin. Välttämättä ei silloinkaan mene ollenkaan hyvin. Kun tarvitset sosiaalijärjestelmän tukea paljon, se on merkki siitä, että kaikki ei ole hyvin. Vaikka saat järjestelmän tukea paljon, se ei takaa, että ongelmasi ratkeavat. Mistä hyvinvointivaltion pahoinvoinnin ongelmassa on kysymys? Bangladeshilaisten puheenvuorot suomalaisen elämäntavan epäsosiaalisuudesta ovat omintakeinen johdanto Suomen sosiaalisen pahoinvoinnin lähteelle.

Bangladeshilaisten puheessa ihmissuhteet määritellään suomalaisten ongelmaksi. Tarkastelen tässä kolmea sellaista kokonaisuutta, joissa suomalaisten epäsosiaalisuus tulee esille. Näistä ensimmäisenä erittelen epäsosiaalisutta osana suomalaista elämäntapaa. Toisena käsittelen puhetta suomalaisesta perheestä. Kolmantena tarkastelen kulttuurista syrjintää ja rasismia, jotka bangladeshilaiset liittävät suomalaisiin.

Epäsosiaalisuus-diskurssi on hyvä elämän oppitunti kenelle tahansa suomalaiselle. Suomen sosiaalipoliitikoille se tarjoaa näkymän hyvinvointivaltion pahoinvoinnin ongelmaan. Bangladeshilaisten puheiden perusteella kanssaihmisyyden näyttää olevan se keskeinen voima, joka ylläpitää terveyttä ja lievittää monenlaista inhimillistä hätää. Voi olla, että rahan jakamisen ja palvelun sosiaalipolitiikan rinnalle tarvittaisiin kanssaihmisyyden sosiaalipolitiikkaa. Marjatta Bardy (1999, 264-266) kirjoittaakin siitä, kuinka merkityksellisten kohtaamisen sekä ihmisen eksistentiaaliseen ja moraaliseen olemassaolon tukemiseen voisi liittää julkiseen palveluun.^{viii}

Useat tutkimukset ovat osoittaneet, että kulttuurisen vähemmistön jäsenet puhuvat oman ryhmänsä ihmisistä myönteisemmin kuin valtaväestöstä. Tästä on etnisyydetutkimuksessa lukuisia esimerkkejä. Sama ilmiö on havaittavissa niin puolalaisten (Jaakkola 1994),

---

^{viii} Ajatukseni kanssaihmisyyden sosiaalipolitiikasta tulee lähelle sitä, mistä Marjatta Bardy (1999, 264-266) kirjoittaa ”merkityksellisten kohtaamisen” teeman kohdalla. Ihmisillä on suuri tarve merkityksellisiin keskusteluihin liittyä toisten seuraan ja päästä merkityksellisiin keskusteluihin. Bardy ehdottakin esimerkiksi sosiaalisen ja mielenterveydellisten ongelmien ehkäisyyn julkisen palvelun rinnalle pohdiskeluklubeja, joissa ihmiset voisivat keskustella elämäänsä koskettavista kysymyksistä ja ongelmista.

vietnamilaisten (Liebkind 1994b) kuin romanienkin (Huttunen&Rantala1993) kohdalla. Samankaltainen yleinen myönteisyys oman kulttuuriryhmän jäseniin sekä valtaväestön kritiikki ovat tässäkin tutkimuksessa juuri tämän epäsosiaalisuusdiskurssin kohdalla kiistattomasti nähtävillä. Tämän valtakulttuurin kritiikin “itsestäänselvyyden” vuoksi pyrin osoittamaan tässä tutkimuksessa sen, mitä piirteitä juuri Intian niemimaan tiheimpään asutulta alueelta Bangladeshista tulevat pitävät Suomessa huonoina tai erikoisina.

”Epäsosiaalisuusdiskurssi” vaikuttaa mahtipontiselta nimeltä tälle jaksolle. Se on kuitenkin perusteltu, koska käytännöllisesti katsoen kaikki se puhe, jossa on kyse ihmissuhteista, on kriittistä. On edelleen huomattava, että haastateltavat ovat lähtöisin teknisesti kehittymättömästä maatalousvaltaisesta maasta, jossa ihmisten elämä rakentuu lähes ainoastaan perheen varaan. Kun taas kommentoinnin kohteena on teknisesti kehittynyt maa, jossa yhä vähäjäsenisemmäksi käyneen perheen rooli on jatkuvasti kaventunut julkisen palvelujärjestelmän rooliin nähden. (Ks. Karisto ym.1999.) Näistä lähtökohdista huolimatta puhe epäsosiaalisuudesta on voimakasta kritiikkiä Suomen hyvinvointiyhteiskunnalle.

5.1. Epäsosiaalinen elämäntapa

Bangladeshilaisten osoittama kritiikki suomalaiselle elämäntavalle käsittää kaksi teemaa: *yksinäisyyden* ja *juoppouden*. Myös tunteettomuutta, jota käsittelin edellä *systemi ihmisessä* diskurssissa, olisi voinut tarkastella yhtenä epäsosiaalisuuden ilmenemismuotona.

Seuraavat kolme haastateltua liittävät Suomen suurimman ongelman ihmissuhteisiin. Kaikki viittaavat sosiaalisuuden puutteeseen. Näissä aineistonäytteissä näkyy viittauksia yksinäisyyteen ja juoppouteen

Mikä on suurin ongelma Suomessa?

Ehkä juoppottelu.. yksinäinen elämä. (M2)

Vieläkin on se työttömyysongelma pikkasen näkyviin. Mutta suuri ja pitkäaikainen ongelma on se ihmissuhde. (M7)

Mitä se ihmissuhdeongelma käytännössä tarkoittaa?

Semmonen että ihmiset täällä kärsii aika paljon itsensä. He eivät saa paljon apua heidän lähimmästä tai kaverilta kovin paljon. Silloin se kärsimys on ihan äärimmäinen. (M7)

Mikä on suurin ongelma Suomessa?

Ei oo ainakaan talousongelmat. Henkinen ongelma. (M3)

Miten henkinen ongelma ratkaistaisiin?

Pitäisi muuttaa vähän suomalaisen elämäntapaa. (M3)

Minkälaisia muutoksia elämäntapaan?

Pitäisi olla avoin, puhelias ja sosiaalinen. Voi olla, että sosiaalinen on se tärkeä. (M3)

Myös seuraava haastateltu näkee suomalaisessa elämäntavassa monia huonoja puolia.

Mikä on hullua Suomessa?

Hullua, niin.. ihmiset ovat erilaisia täällä. Sosiaalinen elämä ei, perhe-elämä ei suju hyvin. Tämän vuoksi on paljon perheväkivaltaa, vaikka emme voi nähdä sitä ulkopuolelta, mutta perheen sisällä on paljon väkivaltaa. Ja paljon avioeroja. Eikä ihmiset ole onnellisia täällä, minkä vuoksi itsemurhat ovat yleisiä. (M6)^{xx}

Yksinäisyys

Monet bangladeshilaiset liittävät yksinäisyyden suomalaiseen elämäntapaan. Suomalaisessa elämässä on heidän mielestään etäisyyttä ja puhumattomuutta; suomalaisia vaivaa kyvyttömyys kanssaihmisyyteen, vaikka vain pintapuoliseenkin. Bangladeshilaisilla itsellään olisi valmiutta olla ystäviä suomalaisille.

Aloitin analyysin synkimmästä yksinäisyyden kuvauksesta. Siinä haastateltu etenee yksinäisestä alkoholista pohtimaan pohjoismaisen yhteiskunnan luonnetta. Tässä yhteiskunnassa ei hänen mukaansa ole arvoa ihmissuhteilla tai perheellä.

Mikä Suomessa on huonoa?

Yksinäisyys. Ihmisten yksinäisyys. (...) Eräs eläkeläinen, "viinimies" juo kaiket päivät. En uskalla mennä hänen luo, jos joudun vastuuseen. Poliisi luulee, että tapoin hänet. Yksi mies kysyi: "Hei X, mitä "viinimies" puuhaa?" "Ei mitään." Olen pohtinut, että ihmiset pohjoisessa, Suomessa ovat sellaisessa tilanteessa kuin elinikäisessä yksinäisyydessä. Yksin. Ei ihmissuhteita. Sisällä huoneessa. Kukaan ei kuuntele. Luoja antoi meille kaksi kättä yhteistyöhön. Yksinäisyys, tämä järjestelmä ohjasi heidät. Suomalaisessa yhteiskunnassa ei ole arvoa perheellä. (M5)^{xxi}

Seuraavan haastatellun käsitys suomalaisesta sisältää monia piirteitä, joita haastateltavat liittivät suomalaisiin. Tämän käsityksen mukaan suomalainen keskittyy itseensä ja haluaa olla itsekseen.

Minkälainen on tyypillinen suomalainen?

Tyypillinen on liian ujo, joka aina haluaa olla yksin eikä halua olla tekemisissä muiden kanssa. Joka aina istuu kotona tai juo olutta. Nauttii olla itsekseen eikä muiden kanssa. Ei mene ulos ystävien kanssa. Liian itsekeskeinen. Se voisi olla tyypillinen suomalainen. (M1)^{xxii}

Vaikka haastateltava ei halua yleistää, hän toteaa, että enemmistö suomalaisista on sisäänpäin kääntyneitä. Toisessa katkelmassa sama vastaaja tarkastelee suomalaisten etäisyyttä toisistaan ja vertaa sitä bangladeshilaiseen läheisyyteen.

Minkälainen on tyypillinen suomalainen?

Olen nähnyt todella hyviä esimerkkejä ihmisistä, jotka juttelevat ja tekevät yhdessäolosta oikein eloisaa. Niinpä en halua yleistää, mutta silti enemmistö ihmisistä, suuri osa ihmisistä tässä mielessä, on introvertteja. He haluavat elää itsekseen. Niinpä tämä on mielestäni päälimmäisin ominaisuus suomalaisissa. (...) (M2)^{xxiii}

Mikä on suurin ongelma Suomessa?

Okei, en tiedä onko se ongelma, mutta silti toisinaan minusta tuntuu, että sellaiset asiat kuin etäisyys tai yksinäisyys tai etäisyys ihmisten välillä. Kuten meidän maassamme ei vain perheenjäsenet tai ystävät. Kun meillä on ongelmia, me kysymme apua keneltä tahansa. Se voi olla naapuri. Meillä on myös melkein erinomaiset suhteet naapureihin. Mutta ihmiset ovat niin etäisiä täällä. He vain eivät mene ja kysy. Ymmärsin joskus, että he ovat pulassa. He tarvitsevat apua. Mutta silti he eivät mene ja pyydä jotain auttamaan. Luulenpa, että tämä ei ole ongelma. Tämä on ikään kuin olla itsenäinen tai kunnioitettu. Ehkä sitä voisi myös kutsua yksilöllisyyden kunnioittamiseksi. Mutta se on jotain erilaista. Tavallaan tämä on ongelma.. he toisinaan.. luin lehdestä, että tehdään itsemurhia, ja että tapettuja tai kuolleita ihmisiä löydetään huoneesta kahden kolmen kuukauden kuluttua. (...) Niin tällaisia asioita. Etäisyys ihmisten välillä Suomessa.(...) Tätä voisi tai oikeastaan pitäisi parantaa täällä. (M2)^{xxiv}

Kaksi haastateltavaa kaipaavat syntymämaastaan ihmisten keskinäistä juttelua ja kumppanuutta, joka on nopeasti saatavilla esimerkiksi bussimatkoilla. Kolmannessa lainauksessa ihmetyksen kohteena on se, että Suomessa vain humalaiset tuntuvat puhuvan.

Kriittiseltä kannalta, minkä koit täällä huonona?

(...) Ainakin minun pitäisi myös kertoa, että suomalaiset ovat todella hyviä, kun he eivät puhu paljoa, he tarkottavat sitä, mitä he sanovat, mutta olen varttunut ympäristössä... Okei, itse en puhu oikeastaan paljoa. Mutta kasvoin ympäristössä, jossa ihmiset puhuvat paljon. Joskus minusta tuntuu... okei, tämä ei ole huono asia pitää sanoa, mutta silti jotain sellaista, mitä ehkä kaipasin. Että ihmiset eivät juttele. Niin kuin meidän maassa ihmiset voivat ystäväystyä, siellä löytää ystävän vaikka kymmenen minuutin yhteisellä bussimatalla. Mutta täällä ei ole niin. Ihmiset katsovat eri suuntaan istuessaan bussissa. Niinpä tämä oli jotain erilaista. Se ei ole huono puoli. (M2)^{xxv}

Minkälainen suomalainen ihminen on?

(...) Suomalainen ihminen ei halua puhua aina. Hiljainen. Esimerkiksi joskus menee bussille. Jos minä halua heidän kanssa puhumaan menee matkalle, mutta ystävä haluaa lukea lehti. Mutta Bangladeshissa, jos sinä haluaa puhua yksi mies tai nainen kanssa, hän haluaa puhua sinun kanssa, mutta Suomessa ei. (N1)

Mikä on hullua Suomessa?

Juopuminen. Ihmiset yleensä eivät puhu toisten kanssa kadulla tai bussissa, mutta kun on kännissä silloin puhuu. Se on vähän hullua. (M3)

Tarkastelen seuraavaksi kolmea aineistonäytettä, joissa puhutaan ystävydestä. Niidenkin avulla voi ymmärtää, miten bangladeshilaiset kokevat ihmissuhteet Suomessa. Ensimmäisessä katkelmassa haastateltava kuvaa, kuinka suomalaisista työkavereista ei ole ystäviksi, vaikka he ovat työssä ystävällisiä.

Mikä oli odottamatonta?

(...) Koin todella vaikeaksi löytää ystäviä kollegoistani. Niin, suurin osa suomalaisista ystäväistäni, vaikka minulla on kolme suomalaista ystävää, eivät ole kollegojani. Ja enemmistö kansainvälisistä kollegoistani on ystäviäni. Näin on asiat. Havaitsin, että on vaikea muuntaa suomalainen kollega ystäväksi. He ovat mukavia, he tekevät kaiken työhön liittyvän, mitä pyydän. Mutta heti kun työpäivä päättyy, asiat ovat toisin. Niinpä tämä on yksi asia, jota en oikeastaan odottanut. (M2)^{xxvi}

Tässä haastatellun mielestä ystävyys on Suomessa mekaanista ja teknistä.

Mikä on epäreilua Suomessa?

Täällä ei ole inhimillistä ystävyyttä. Vain mekaanista, teknistä ystävyyttä. (M5)

Mitä se ystävyys on?

Jos olet ystäväni, jos minulla on ongelmia jossakin, esimerkiksi rahan kanssa. Tarvitset 200 markkaa. Ruokani loppuu. Sinä et anna, koska voi mennä pankkiin tai sosiaalitoimistoon. Tämä on epäreilua. Ystävyys ei ole sitä, mitä luoja tarkoitti. (M5)^{xxvii}

Seuraavassa haastateltava arvostaa itseään juuri ihmissuhdeasioissa. Hän kertoo siitä, kuinka hänestä saisi hyvän ystävän. Lisäksi katkelmassa näkyy bangladeshilaisille tyypillinen kodin, rauhallisuuden ja kunnioituksen arvostaminen.

Mitä ajattelet että suomalaiset tai sun kanssaihmiset voivat oppia sulta?

Ihmissuhde, että voimme olla ihmisten kanssa kaverina. Se täällä ehkä en tiedä miten kauan se kestää olla kaveri. Ainakin minusta ainakin, että minä voin olla tarjolla sataprosenttisesti vaikka no matter, jos vain joku haluaa minut olla kaveriksi. Minä voin olla ihan näin, että aina olen siellä. Ja tää kunnioitusasioita. Vieläkään en pysty kutsua suoraan nimellä kaverin isää tai tyttöystävän isää. Ja rauhallinen elämä, että miten voi viettää ilman alkoholia, ilman ravintola käyminen hyvä ilta tai semmonen koti-ilta. Että pienestä asiasta, miten voi nauttia. (M7)

Ensimmäisen sitaatin puhuja jyrisee arvion suomalaisten epäsosiaalisuudesta. Toinen haastateltava suosittelee suomalaisille, että heidän tulisi elää enemmän yhteydessä toisiin ihmisiin.

Minkälainen suomalainen ihminen on?

He kertoivat minulle olevansa erilaisia. Heidän kertomansa mukaan sanon tämän. He kertoivat olevansa erilaisia kuin muut ihmiset. He ovat ujoja, asuvat yksin. He eivät luota liikaa ihmisiin. Ei onnellisia. Suomalaisten ei tunneilmaisua on omituisin asia. En näe yhtään tunteiden ilmaisua suomalaisten kasvoilla. Ehkä viikonloppuisin voit nähdä ihmisten juttelevan. Mutta silloin he puhuvat liikaa. Ehkä jotain sellaista käytöstä, jota ei ole tahdottu: eivät käyttäydy kunnolla tuolloin. Mutta tavallisesti tunteettomia ihmisiä. (M6)^{xxviii}

Jos voisit opettaa jotain suomalaisille niin, mitä opettaisit?

Ehkä sen ihmisyyksilön arvon.. tavallaan kunnioittaa yksilöä. Tuntee lähimmäisyyttä. Ei tarvitse mennä naimisiin tytön kanssa voidaksesi tuntee yhteyttä häneen. Voit antaa kaverille tuntematta häntä paljoa. Vain ensi näkemältä.. juttelemalla hänelle. Vain tunteaksesi, että hän on ihminen. Voit kokea yhteyttä häneen tai voit auttaa häntä. Tämä on ehkä se juttu. Niin se on yksi asia, että minulla on tunne, että suomalaisilla ihmisillä ei ole montaa ystävää ja he ajattelevat tuhat kertaa ystäväystymistä tai jonkun pitämistä ystävänä. En usko, että tällä tavalla kannattaa ajatella. Joskus voit olla häviäjä. Hän ei ehkä lähesty sinua hyvällä. Kuitenkin hän on ihminen, me olemme ihmisiä. Anna mennä. Sinä et ole häviäjä, me emme ole voittajia joka kerran, mutta silti jotakin uutta, jotakin uutta ja erilaista. (M2)^{xxix}

Bangladeshilaisten mukaan suomalaisten yksinäisyyteen liittyy se, että ei ole tilaa ystäville eikä ystävälliselle puheelle. Suomalaisten ihmissuhteita kuvataan etäisiksi ja ystävyysuhteita vähäisiksi. Viimeisin tutkimus tuo esille täydentävän tulkinnan. Karisto ym. (1999, 188) kokosivat suomalaisten ystävyysuhteista tehtyä tutkimusta. Tutkimuksen mukaan vuonna 1972 neljänneksellä suomalaisista ei ollut yhtään ystävää. Vuonna 1994 yhdeksällä kymmenestä oli kaksi tai useampia ystäviä. Suomalaisilla on tämän mukaan nykyään selvästi enemmän ystäviä kuin 1970-luvulla suuren rakennemuutoksen jälkeen. Kysymys ystävien määrästä tai ystävyuden syvyydestä jää osittain avoimeksi.

Ei ole sattumaa, että yksinäisyys osuu bangladeshilaisten silmään. Yksin asuminen on merkittävä ero jo pohjoisen ja eteläisen Euroopan välillä. Suomessa ja muissa pohjoismaissa on tavallista asua yksin, mutta muualla Euroopassa se on harvinaista. Hannele Saulin (1999, 8) mukaan Suomessa lähes neljännes 15-64-vuotiaista asuu yksin. Vastaavasti Välimeren maissa samanikäisistä asuu yksin vain kahdesta viiteen prosenttia. Suomessa yksin asuvien talouksia on lähes 40 prosenttia kaikista kotitalouksista. Vastaava osuus on Etelä-Euroopan maissa kahdenkymmenen prosentin molemmin puolin. Esimerkiksi Espanjassa vain noin 13 prosenttia kotitalouksista on yksin asuvien talouksia.

Marja Jylhä ja Jukka Jokela (1990) vertailivat useiden Euroopan maiden vanhusten yksinäisyyttä. Tutkimuksessa tultiin siihen yllättävään lopputulokseen, että vanhusten kokemaa yksinäisyyttä on itse asiassa sitä yleisempää, mitä harvinaisempaa yksin asuminen on. Suomessa yksin asuvat, naiset ja huonokuntoiset ovat yksinäisempiä kuin muiden kanssa asuvat, miehet ja hyväkuntoiset, mutta Kreikan maaseudulla yksinäisten osuus on kussakin ryhmässä aina moninkertainen Suomeen verrattuna. Sukusiteitä korostavan kulttuurin jäsenet kokevat yksinäisyyttä enemmän kuin itsenäiseen pärjäämiseen nojautuvan kulttuurin jäsenet. Bangladeshissa sukusiteet on ehkä vielä voimakkaammat kuin Kreikassa. Osittain tämän vuoksi bangladeshilaiset näkevät Suomessa yksinäisyyttä.

Itsensä varassa eläminen on yhdistävä piirre Suomen valtiolle ja aiemmalle maatalouteen perustuneelle elämäntavalle. Satu Apo (1996a, 178-180) toteaa vähävaraisen agraarisen Suomen olleen talousyksikkönä itsensä varassa. Perhetalous oli omavaraistalous, mikä

Suomen ilmastollisissa oloissa edellytti puolestaan laaja-alaista osaamista.^{ix} Pohjoinen agraarikulttuuri oli raskas. Kova työnteko oli selviytymisen välttämätön edellytys. Omavaraistalouden perinteellä voi olla yhteys jopa siihen, että Saukkosen (1999) tutkimuksessa monipuolisesta aineistosta Suomen kansallisvaltiolle piirtyy saarenkaltainen identiteetti. Saarenkaltainen identiteetti siihen korkeaan arvostukseen, jota Suomessa on tunnettu valtion itsenäisyyttä kohtaan.

Maataloudesta elänyt Suomi oli harvaan asuttu jo yksin sen vuoksi, että pohjoisessa sato pinta-alayksikköä kohtaan on vähäisempi kuin etelämpänä. Karisto ym. (1999, 131) toteavat, että pitkien välimatkojen vuoksi työnjako ja vaihdanta olivat vähäistä. Kun vaihdanta oli vähäistä, jäi myös vuorovaikutus vähäiseksi. Apo (1996b, 32) toteaa, että ”[I]so- ja uusjako erottivat 1700- ja 1800-luvulla talousyksikköjä toisistaan. Ryhmä- ja rivikylistä irtautui peltojensa läheisyyteen sijoittuvia taloja. Naapurien välinen etäisyys vaikutti suomalaisten sosiaalisiin valmiuksiin: kyky esiintyä vierailta ja laajoilla näyttämöillä saattoi jäädä kehittymättä.” Apo näkee tässä suomalaisten paljon puhutun metsäläisyyden pääjuuren. Myös bangladeshilaisten suomalaisille kohdistaman epäsosiaalisuus-puheen ymmärtämiseen tämä on yksi tärkeä näkökulma.

Yksin asuminen liittyi maataloudesta eläneessä Suomessa köyhyyteen. Elina Wariksen (1999, 73) tutkimuksissa vuoden 1879 Ruokolahdella ja Rautjärvellä talollisista oli yksineläjiä vain reilu yksi prosentti, mutta tilattomista kolmannes eli yksin. Etelä-Karjalassa oli vielä yleistä, että samaan ruokakuntaan kuului muitakin kuin ydinperheen jäseniä. Laajentuneet perheet ja monen perheen taloudet muodostivat Wariksen tutkimalla alueella lähes puolet kaikista 1853 kotitaloudesta vuonna 1879. Käsittelen modernin Suomen yksinäisyyttä ohuen perheen diskurssin yhteydessä.

Matti Kortteinen (1992) on puhunut suomalaisesta palkkatyöstä ”kunnian kenttänä”, jota jäsentävät selviytymisen eetos, pärjääminen ja itsellisyys. Kaikkien näiden Kortteisen tutkimuksessa esille nousseiden käsitteiden voidaan ajatella olleen hengissä pysymistä turvanneita kulttuurisia välttämättömyyksiä agraarisessa Suomessa. Agraari-suomesta

---

^{ix} Apon (1996, 178-180) mukaan omavaraistalous Suomen ilmastollisissa oloissa edellytti puolestaan laaja-alaista osaamista. Viljelyn, karjanhoidon, pyynnin prosessien hallinnan lisäksi piti osata valmistaa työ- ja kulkuvälineet, vaatteet sekä talviasuttavat asunnot. Tämän oppiminen vaati jokaiselta vähintään 10 vuoden mittaista koulutusta.

periytyvät tavat jatkavat elämäänsä nykysuomalaisten suhtautumistavoissa. Yhä edelleen suomalaiset ajattelevat selviytymisen olevan yksilön oma kunnia-asia.

Suomalainen taistelu ”itsen varassa” vaikuttaa bangladeshilaista oudolta. Suomalainen yksinpärjäämisen eetos on kovin erilainen kuin monessa aasialaisessa kulttuurissa vallalla olevat selviytymisstrategiat. Juha Siltala (1994, 134) vertaa suomalaista ja japanilaista työkulttuuria. Japanissa työryhmälle antautuminen merkitsee johdon vastavuoroista velvoitetta täyttää työntekijän tarpeet, vaikka tämä ei niitä ilmaisikaan. Hyvä esimies on kuin äidillinen isä, joka on kiinnostunut alaistensa hyvinvoinnista myös ihmisenä. Maloney (1988, 54) mukaan bangladeshilainen arvostaa vain kaksipuoleisia ihmissuhteita, ei ideologioita tai abstrakteja sääntöjä. Näin Bangladeshissakin ihminen kuuluu lähtökohtaisesti toisten yhteyteen. Siltala (1994, 134) toteaa edelleen: ”Suomalainen ei usko keskinäiseen eläytymiseen vaan yrittää työllään saavuttaa hallinnan ikään kuin irrallaan riippuvuuksista.” Kun suomalainen pyrkii irti riippuvuuksista, niin bangladeshilainen päinvastoin rakentaa elämänsä keskinäisten ihmissuhteiden varaan. Näin ideaalityyppisinä esitettyjen suomalaisen ja bangladeshilaisen pärjäämisstrategian väliset erot ovat suuria.

Juoppous

Haastateltavien puheessa näkyy, että Bangladeshissa alkoholi on pahan symboli. Alkoholiin liittyy voimakkaita kielteisiä ajatuksia. Islamin uskoon liittyvä alkoholikielo selittää ilmiötä. Bangladeshilaiset paheksuvat erityisesti suomalaisten juomisen humalahakuisuutta. Haastateltavat pitävät humalaan juomista epäsosiaalisena käyttäytymisenä.

Seuraaville haastatelluille juopottelu oli järkytys. Vaikka M2 olikin tottunut nauttimaan alkoholia, toisinaan typeryyksiin johtava humalajuopottelu oli hänelle uutta. M1 järkyttyi siitä, että Suomessa naiset juovat ja tupakoivat. Myös villiys ja juopottelu yllättivät hänet.

Kriittiseltä kannalta, minkä on kokemuksesi mukaan huonoa täällä?

Huonoa oikeastaan. Okei, tämä on yksi asia, joka minun oli pakko myöntää huonoksi: olin ooo okei suomalaiset... okei alun alkaen, olen Bangladeshista. Olen Bangladeshista, missä juominen ei ole tapa. Henkilökohtaisesti minulla ei ole ongelmia juomisesta. Juon, aloin juoda ehkä hyvin vähäisessä määrin tai

hieman jo ollessani kotimaassa. Thaimassa join myös. Mutta tultuani tänne havaitsin, että ihmiset juovat tolkkottomasti. Lopuksi he ovat humalassa ja tekevät jotain typerää juttuja. Niinpä tämä oli jotain järkyttävää minulle. Ja joskus, ollakseni rehellinen, nautin tästä ollessani pubissa tai diskossa humaltuneiden ihmisten kanssa. Huomasin, että he tulevat juttelemaan minulle ja tällä tavoin. Ja tykkäsin jutella heille. Mutta joskus sattui muutama tapaus tällä tavalla. He tekivät jotain typerää asioita ja jotain sellaista, mitä en ainakaan odottanut. (M2)^{xxx}

Mikä oli odottamatonta Suomessa? Joitakin asioita, jotka yllättivät sinut?

Okei, minulle oli yllättävä asia sosiaaliselta kannalta juoppous, liikaa juoppoutta ja villiä. Tuo oli ehkä yllätys minulle. Ja myös se ei ole Suomen asioita tupakointi, naisten tupakointi, koko Eurooppa. Maasta tai yhteiskunnasta, josta tulen naiset eivät saa tupakoida eivätkä juoda. Mutta täällä kun näin naisten tupakoivan ja juovan. Se oli iso shokki minulle. (M1)^{xxxi}

Seuraavaksi on ihmetyksen kohteena sellainen suomalainen juomistapa, jossa tavoitellaan humalaa. Haastateltava ei ole löytänyt järkeä siinä, miksi suomalaiset juovat illanvietossa niin paljon, että he eivät muista seuraavana päivänä yhtään mitään. Lisäksi hän ei ymmärrä sitä, miksi sekä iloon että suruun pitää juoda. Toisellekaan naisvastaajalle ei juominen ole mieleen.

Mikä on hullua Suomessa?

Suomalaisten juomistapa. Mä en niin kuin tätä juttua vielääkään tajuu, että vaikka olis niin kun surullinen tai iloinen niin aina vaan juodaan alkoholia tai olutta tai mitä tahansa. Niin sitä mää oon kovasti ihmetellyt, että ihmiset jos halua pitää hauskaa, niin menee johonkin vaan ryyppäämään. Sitten ne halua, että ne pitää hauskaa, mut ne ottaa niin paljon, että ne sammuu johonkin nurkkaan ja sit ne ei muista koko jutusta yhtään mitään. Sit kun seuraava päivänä kysytään: ”Joo, oli tosi hauskaa, mut en mä muista yhtään mitään.” Tätä mä en niin kun ymmärrä. Onks mitään järkee, jos mennään johonkin pitämään hauskaa, niin sitten juodaankin niin, että ei muisteta yhtään mitään. (N2)

Mistä et pidä Suomessa?

En pidä juopottelusta. (I don't like drinking.) Meidän kotimaassa ei ole diskoja. (N1)

Seuraavat ajattelevat, että suomalainen henkilö puhuu vain humalassa. Ensimmäinen seuraavista pitää tätä hulluna. Sen sijaan toinen suhtautuu asiaan maltillisesti.

Mikä on hullua Suomessa?

Juopuminen. Ihmiset yleensä eivät puhu toisten kanssa kadulla tai bussissa, mutta kun on kännissä silloin puhuu. Se on vähän hullua. (M3)

Minkälainen on suomalainen ihminen?

Yleensä normaali, hyvä kaikki. Kun he juovat jotakin silloin he mielissään, silloin he sanovat. (M4)

Kun olin tehnyt muutaman haastattelun huomasin, että juopotteluun ja alkoholiin liittyy kielteisiä ajatuksia. Tämän vuoksi aloin kysyä sitä, mitä ajatuksia alkoholiin liittyy. Kaksi naista ja kaksi miestä suhtautuivat selvän kielteisesti alkoholiin. Lopuille kolmelle, joille esitin kysymyksen, kohtuukäyttö oli mahdollista. Yhtä hiljattain avioitunutta miestä lukuun ottamatta perheelliset suhtautuivat alkoholiin torjuvasti ja poikamiehet sallivasti. Kahdessa viimeisessä haastattelussa en kysynyt erityisesti alkoholiin liittyviä kysymyksiä, koska haastatellut puhuivat alkoholin käytöstä muiden kysymysten yhteydessä.

*Mitä sinulle tulee mieleen seuraavasta käsitteestä:
Alkoholi?*

Mulla vaan jotenkin alkoholista negatiivinen ajatus. (N2)

Ei. (N1)

En tykkää, en käytä. (M3)

Joskus alkoholi auttaa rentoutumaan, mutta valitettavasti Suomen tapauksessa pelkään, että alkoholi tappaa ihmisiä. En pidä alkoholista. (M5)^{xxxii}

Se on hyvä, mutta paljon ei se hyvä. (M4)

Liikaa ei ole hyväksi. (Too much not okey.) (M6)

Koska haastateltavat tuomitsivat juopottelusta niin painokkaasti, kysyin myös heidän omasta juomisestaan. Poikamiehet korostivat maltillisuutta omassa alkoholin käytössään.

Käytätkö itse alkoholia?

En käytä verrattuna suomalaisiin. Joskus pelkkään hauskan pitoon. Katson, että se ei vahingoita muita asioita. (M7)

En joka päivä. Jos menen johonkin baariin, ehkä kerran kaksi viikossa. (M6)^{xxxiii}

Miksi?(Why?)

Muodon vuoksi, en riippuvuuden vuoksi. (For formality, not addict.) (M6)

Paljonko juot? (How much do you drink?)

2-3 jos menen. (2-3 if I go). (M6)

M7:n tarkastelee juopottelun, elämäntavan ja ihmissuhteiden välisiä yhteyksiä. Hänelle juopotteleva perheenisä on tuhlari. M7:n käsityksen mukaan juopotteluun liittyy yhtäältä

piittaamattomuus lähimmäisistä ja toisaalta krapulan katumus. Hänen mukaansa suomalaiset ovat vahvoja kaiken muun kuin kaljan ja viinan suhteen.

Se on kaiken ärsyttävä. Mies töissä, tietoinen (conscious), hirveästi rahaa, maksaa veroa, tuhlaa kovan työn ansaitut rahat...

”Joo, joo mun rahat menee viinaan..”

Paljon tienaat, mutta rahat menee viinaan.

”Sä olet rikas?”

”En ole rikas. Perjantaina rahat menee viinaan”

600 markan lasku. Rahaa säästetään, mutta se menee viinaan. Lapsi täyttää 18 vuotta, haluaa ajokortin. Ei oo rahaa. Saman lapsen isä ja äiti käyttää alkoholia. Jos joku on riippuvainen (addicted), se on eri asia, mutta normaali ihmiset. Se on kummalista.

Täällä ollaan välinpitämättömiä, vaikka perhe haluaa kovasti, että ”älä juo!” tai ”lopeta!” Mutta hän jatkaa. Menee loppuun asti. Seuraavana päivänä pyytää kovasti anteeksi. Ihmiset uskoo. Mutta seuraavana taas.

Suomalaiset ovat kaiken suhteen vahvoja. Tottelee lakia, moraali vahva, moraali korkea, voi tulla mitä tahansa, aamulla he ovat töissä. Mutta alkoholin suhteen ollaan heikkoja perjantaina tai lauantaina. Jos hänellä ei ole rahaa. Jos pyydetään elokuva teatteriin, ei oo, jos pyydetään kaljalle... ”No, mennään perkele” Jos viina kyseessä: ” No mennään...” (M7)

Juopottelu: Huono viinapää vai järkevää toimintaa?

Miksi suomalaisten juoppous sitten nousee niin suureksi paheksunnan aiheeksi bangladeshilaisten keskuudessa? Tärkein syy on se, että Bangladeshissa alkoholia ei käytetä ja siihen suhtaudutaan kielteisesti. Toinen seikka on se, että alkoholilla ja humalalla on suomalaisessa julkisuudessa näkyvä paikka. (Ks. Peltonen 1997, 116.) Näin bangladeshilaiset saavat omille kokemuksilleen tukea julkisesta keskustelusta.

Stakesin alkoholipoliittisen tutkimusyksikön tutkijaprofessori Jussi Simpura (2000) toteaa, että alkoholin kulutus on Suomessa samaa luokkaa kuin Englannissa ja Yhdysvalloissa. Esimerkiksi Ranskassa kulutetaan edelleen huomattavasti enemmän alkoholia henkeä kohti kuin Suomessa. Myös Itä-Euroopassa maissa juodaan enemmän alkoholia kuin Suomessa. Itse tulkitseen asiaa niin, että Suomessa juodaan kuitenkin näkyvämmän kuin muualla.

Simpura (2000) toteaa, että humalajuominen on Suomessa melko yleistä. Hänen mukaansa tosin Venäjällä se on ainakin yhtä yleistä kuin Suomessa. Myös

Yhdysvalloissakin on tehty tutkimuksia, jotka osoittavat myös sikäläisten juovan humaltuakseen lähes yhtä usein kuin suomalaiset. Myös Matti Virtasen (1982, 13) mukaan suomalaisessa alkoholinkäyttötavassa on ollut jotain poikkeuksellista. 1970-luvun alussa miesten alkoholimyrkytyskuolleisuus oli Suomessa 16-kertainen Tanskan, 6-kertainen Ruotsin ja 4-kertainen Norjan myrkytyskuolleisuuteen verrattuna.

Humalajuomista selittää osittain Suomessa perinteinen väkevien juomien nauttimisen runsas osuus alkoholin kokonaiskulutuksesta.^x Väkevien (paloviinan) valmistus ja nauttiminen olivat taloudellisesti järkeviä ratkaisuja ilmastoltaan kylmässä ja pitkien etäisyyksien maatalousvaltaisessa Suomessa. (Virtanen 1982, 70.)^{xi} Väkijuoman käytöllä on Suomen rahvaan keskuudessa historiallinen perinne toisin kuin miedommilla alkoholijuomilla. (Ks. Mäkelä 1995, 376-377.) Väkevästä juomasta yksinkertaisesti seuraa helpommin humala ja myrkytys kuin miedommista juomista.

Alkoholiin liittyvä vero on tehnyt siitä mielenkiinnon kohteen valtiolle. (Peltonen 1997, 29-43.)^{xii} Alkoholiin käyttöön kytkeytyy suurempia elämää vaarantavia riskejä (väkivaltaa, myrkytyksiä) siellä, missä on käytetty väkeviä juomia päihteenä verrattuna alueisiin, missä juodaan mietoja alkoholijuomia osana ateriala.

Peltosen (emt., 13.) käsityksen mukaan runsas alkoholikielteen puhe on luonut alkoholikulttuurimme ja sen erityisyyden. Sivistyneistö loi 1900-luvun alussa myytin suomalaisesta viinapäästä. Myytissä kiteytyi rahvaan kansalliseksi erityisyydeksi uskottu tapa käyttää alkoholia. (Ks. Peltonen 1997, 63-64)^{xiii} Satu Apon (1999, 122-132.) mukaan suomalaisen viinapään hoitoon tarvittiin yhteiskunnallista kontrollia. Samalla suomalainen

---

^x Simpura (2000) tosin toteaa, että Suomi ei ole enää vuosiin ollut pelkästään väkeviä nauttivien maa. Toki se on vielä tilastossa seitsemäntenä väkevien kulutuksessa.

^{xi} Suomalaiset saivat tiedon paloviinasta venäläisiltä 1500-luvulla. Paloviinalla oli tämän jälkeen talonpojille merkittävä rooli. Ylijäämäviljan myyminen paloviinana säästi kuljetuskustannuksia kaksi kolmasosaa. 1800-luvun alkupuolisko oli paloviinan kulta-aikaa. Silloin suomalainen joi lähes kymmenen kertaa enemmän kuin satavuotta myöhemmin. (Virtanen 1982, 70.)

^{xii} Valtiopäivät kielsi kotitarvepolton 1866, vaikka talonpoikaissäätö vastusti tätä. Muualla Pohjoismaissa kotipolttot hävisi tehdasmaiselle viinan valmistukselle taloudellisen kilpailun kautta. Hitaasti kaupungistuvassa Suomessa kotipolttot kiellettiin, koska näin valtio pystyisi keräämään viinatehtailta muhkeamman verosumman. 1900-luvun alussa Suomi oli Euroopan kuivin maa, alkoholijuomien kulutus oli vähäistä ja alkoholin aiheuttamat haitat lähes tuntemattomia. Vähitellen lisääntyvä teollisuustyöväestö alkoi kuluttaa aiempaa enemmän alkoholia. Vastaavasti maaseudulla kotipolttot kielto vähensi juomista selvästi. (Peltonen 1997, 10-11.) Suomi kaupungistui ja modernistui. Proletariaatin ja paloviinan kohtaamisesta syntyi yhteiskunnallinen kysymys nimeltä viina. (Virtanen 1982, 71-72.)

^{xiii} Peltosen (1997, 63-65) mukaan kieltolakimentaliteettiä tukemaan syntyi 1900-luvun alkoholikielteisessä keskustelussa käsitys suomalaisesta viinapäästä. Siinä ajateltiin, että 1) juomatapa (väkeviä juomia), 2) nautintatapa (humalahakuisuus) ja 3) humalakäyttäytyminen (väkivaltaisuus) ovat kansallisia erityisyyksiä.

viinapää stigmatisoi kaikki suomensuomalaiset. Tämä alkoholin kulttuurihistoria vaikuttaa edelleen niin suomalaisten kuin maahanmuuttajien ajatuksissa alkoholin käytöstä.

Apo (1999, 131) kirjoittaa niistä positiivisista tunteista, joita alkoholiin saattoi liittyä: “Suomalainen agraarikulttuuri oli maalaisväestön enemmistön kokemuksissa köyhyyden ja niukkuuden kulttuuri aina 1960-luvulle saakka. Näin nousuhumalan tuottama helppo ja vahva nautinto oli ylellisyys, joka nosti nauttijan parempiosaisten joukkoon.”

Eri maiden juomatavoissa on suuria eroja. Alkoholin käytön tavoissa toteutuu ja näkyy kyseisen kulttuurin ihmisten tapa suhtautua itseensä ja toisiinsa. (Mäkelä 1995, 377.) Miten juoppous voisi liittyä suomalaiseen itsellisyttä korostavaan kulttuuriin? Apo (1999, 132) näkee humalan tilana, jossa urokset saattoivat mitellä toisiaan vastaan. Hän toteaa: “Alkoholi avasi tien myös toisenlaisiin sosiaalisiin tiloihin. Humalan suojissa oli mahdollista tulla toista miestä lähelle, sekä emotionaalisesti että fyysisesti. (...) Mikäli kulttuurissa ei ole kehyksiä selvin päin tapahtuvalle mittaamiselle ja liittymiselle, miehet todennäköisesti pitivät kiinni humalakehyksestä. Asetelma toimii myös kääntäen: mikäli humalakehys on laajalti käytössä, tällaisen kulttuurin uroksilla ei ehkä ole tarvetta kehittää muita kehyksiä mittaamiselle ja liittoutumiselle.” Humala on voinut tarjota Suomessa sellaisen tien toiseuteen tai yhteyteen, minkä yksin pärjäämisen eetos on kieltänyt. Tätä ”tietä” on voinut astella yksin tai yhdessä.

5.2. Ohut perhe

Perhekäsitysten erilaisuus Bangladeshin ja Suomen välillä tuli esille kaikkien haastattelujen aikana. Bangladeshista tulleet pitivät suomalaista perhekäsitystä ohuena ja ikään kuin puutteellisena. Seuraavat lausumat ovat enimmäkseen vastauksia kysymyksiin, “*mikä on huonoa..*”, “*mikä on hullua..*” tai “*mikä oli odottamatonta Suomessa?*” tai kysymykseen “*mistä et pidä Suomessa?*” Lisäksi täydennän näitä kriittisiä näkemyksiä mm. kysymykseen “*miten perheet Suomessa ja Bangladeshissa eroavat toisistaan?*” annetuilla vastauksilla. Laitan kysymykset näkyviin lausumien yhteyteen, koska aineisto koostuu tässä jaksossa vastauksista moniin kysymyksiin. Samaan kysymykseen voi tosin olla useampikin vastaus peräkkäin.

Lähestyn ohuen perheen diskurssia kahden teeman avulla. Ne ovat *puuttuva välittäminen* ja *liika itsenäisyys*. Seuraavassa katkelmassa tulee ensin esiin sukupolvien keskinäinen

huolenpito Bangladeshissa, mitä haastateltava ei pidä tavallisena Suomessa. Toisaalta suomalaisille tyypillistä varhaista itsenäistymistä ei esiinny Bangladeshissa.

Mitä luulet, miten bangladeshilaisessa ja suomalaisessa perhe eroaa toisistaan?

(...) Se, mitä tiedän, on suoraan heidän (suomalaisten ystävien) sanomaansa. Niinpä he saattoivat olla puolueellisia tai ilmaista jotakin sellaista, mikä ei ole totta. Jos olisin nähnyt omin silmin, se olisi voinut olla toisin. Ainakin ymmärsin, että perheenjäsenyydessä on suuri ero. Siis ihmiset alkavat itsenäistyä hyvin varhain Suomessa. Mutta siellä ei ole näin. Niin vaikka tienaat jotain, niin perheenjäsenet ainakin yleensä tukevat ainakin keski- ja yläluokassa. Tätä ei ole täällä. Huomasin jopa, että vaikka vanhemmat asuivat samassa kaupungissa, siltikin lapset asuvat ennen avioliittoa omassa asunnossa omassa paikassa. Niin tämä ei ole tavallista meidän maassa. (...) Samaan aikaan avioliiton jälkeen tai kun me lapset olemme itsenäisiä, he tienaaavat. Niin maassani on tapa tukea vanhempia, koska vanhemmat ovat tehneet paljon kun olimme lapsia. Se on jatkuva prosessi. Lopuksi olemme hyvin läheisiä vanhemmillemme, mikä ei ole käsittääkseni tapana Suomessa. (M2)^{xxxiv}

Puuttuva välittäminen

Haastattelemani bangladeshilaisten mielestä suomalaisesta perheestä puuttuu välittämistä. Ensimmäisessä katkelmassa perheestä puuttuu sisältöä ja harmoniaa. Toisessa aineistonäytteessä ihmisten salaisuudet ja yksityisyys estävät perhe-elämää olemasta rikasta.

Mikä on huonoa Suomessa?

No, huonoa tottakai tää mun mielestä perheen ymmärtäminen. Mikä on perhe. Tai se okei, ihmiset ovat aika yksilö täällä. (...)Vaikka on siinä on perhe esimerkiksi vaikka on perhe kaikki asus samassa kodissa ja se on tai ulkopuolelta näkee se on se perhe, mutta sitten ei ole sisältöä. Noita siellä ei ole harmoni. Mun mielestä perheharmonia on puuttuu. Vaikka he asuu yhdessä kutsuu äidiksi ja isäksi. Vähän voi olla siellä huolenpitoa (caring) ja jakamista (sharing), mutta silti se jotain puuttuu siinä. Se on huono asia. (M7)

Ihmiset eivät pidä huoli paljon toisista. Se on huono puoli. Ihmisillä on niin paljon salaisuuksia. Elämä on niin kuin yksityinen. Enemmän salaisuuksia vaikka perhe keskenään. Perhe-elämä ei ole kovin rikasta verrattuna itämaiseen. (...) (M3)

Seuraavassa haastateltava tuo esille välittämisen yhteys sosiaalisiin ongelmiin.

Mikä on Suomen suurin ongelma?

(...) Huumeongelmat ja tämmöiset yhteiskunnalliset ongelmat. Et ne niin kun ihan 9-vuotiaasta saa juoda. Ei oo oikein perhettä ja ne perheetkin juo jossain

baarissa ja sit ne lapset ne jättää. Mun mielestä tää nuorten ongelma on ehkä mun mielestä. (N2)

Seuraava katkelma selittää sitä, miksi vastaajan mielestä suomalainen perhe-elämä ei ole rikasta. Siitä puuttuu hänen mukaansa vapaus ja vieraanvaraisuus.

Mistä et pidä Suomessa?

Suomalaista kulttuuria en voi käyttää omassa perheessä. Käytännön asiat on perusteltu, tehokkaat, official, virallisia, muodollisia, ei oo niin kuin vapaa. Raskasta olla, ei kaikkien kanssa, ei kaikkien kanssa löytyy joitakin. Itsekästä, ei anna toiselle. Itselle ostaa vaikka mitä, toiselle ei anna mitään. Vieraanvaraisuus, jos menee kylään haluaa saada ei halua antaa. (M3)

Liika itsenäisyys

Bangladeshissa eletään vielä usein laajennetuissa perheissä. Heitzman ym. (1988, Family...) ovat todenneet, että Bangladeshissa avioituneet pojat yleensä elävät vanhempiensa taloudessa heidän isänsä eliniän. Tarkastelen ensin sitä, miten Suomessa asuvat bangladeshilaiset suhtautuvat laajennettuun perheeseen. Näin on helpompi ymmärtää sitä, miksi bangladeshilaiset pitävät suomalaisia perheen jäseniä liian itsenäisinä. Erityisesti suomalainen käytäntö, jossa lapset muuttavat varhain itsenäiseen talouteen, tuntuu oudolta. Suomalaisen ja bangladeshilaisen perheen tärkein ero tulee esiin seuraavassa.

Mitkä asiat ovat erilaisia suomalaisen ja bangladeshilaisen perheen välillä?

Joo erilaisia suomalaisia perhe ja bangladeshilaisia perhe. Bangladeshilaisessa perheessä on kaikki yhdessä. Mutta suomalainen perheessä on tyttö ja poika, jos haluaa menee eri paikkaan asuun. Mutta Bangladeshissa menee naimisiin tyttö tai poika, tyttö menee eri paikka asuun. Mutta jos ei mene naimisiin kaikki yhdessä. Mummu tai ukki, kaikki.. isä, äiti, sisko, veli.. kaikki, mutta Suomessa joskus eri perhe. (N1)

Haastateltujen joukossa on niitä, jotka pitävät laajennetusta perheestä eli siitä, että eri sukupolvet elävät yhdessä.

Haluaisitko, että sinun mahdollinen poikalapsi jää teidän kanssa asumaan samaan perheeseen, vaikka menee naimisiin?

Minä haluaa aina yhdessä. Lapset aina samassa perheessä. Mutta nyt minun asuu Suomessa, minä en tiedä minun lapsi mitä tekee. Ajattele hän menee kouluun ja hänen kaikki kaveri on suomalainen ja opettaja, kaikki. Hän oppii tämän kulttuurin. En tiedä, mutta haluan että olemme yhdessä. (He learn this culture. I don't know, but I want we are together.) (N1)

Minkälainen on hyvä perhe?

Hyvä perhe on iso. Rehellisyys pitäisi toimia siellä. Avoin. Pitää huolta toisistaan. Kuitenkin mä tykkäänkin laajennetusta perheestä. Jos olisin Bangladeshissa, varmaan olisin vanhempien kanssa samassa taloudessa. Se on niin kuin rikasta. (M3)

Suomalaiset perhesuhteet saivat kritiikkiä miehiltä. Seuraavassa kolme miestä toteavat, että vanhempien asema ei ole kyllin hyvä suomalaisessa perheessä.

Mikä on Suomessa odottamatonta?

Vanhemmilla ei ole valtaa lapsiinsa. Presidentti Martti Ahtisaari sanoi uudenvuoden puheessaan: "Vanhempien pitäisi tietää, missä heidän lapsensa menevät." On myös lastensuojelulakeja, olen lukenut.. Vanhemmat tehdäksemme lapsistamme hyviä kansalaisia maailmaan. Jos heistä tulee hulluja, jos tappelevat keskenään kaduilla huumeista ja muusta, ja meillä vanhemmilla ei ole mitään sanomista siellä. (M5)^{xxxv}

Tää vapaus. Mä tiesin, että tää on vapaa maa, että ihmisiä menee, tulee omin päätöksin. Mutta tää oli liian vapaa. Tytöt ja pojat samalla lailla. Isä oli tulossa tyttärensä huoneeseen ja tytär sanoi: "Isä, älä tule mulla on vieras." Hänellä oli siellä uusi poikakaveri. (M7)

Mitkä asiat ovat erilaisia suomalaisen ja bangladeshilaisen perheen välillä?

Ihmiset ovat niin itsenäistä (Suomessa). Se on suuri ero. Vanhempien ei oo paljon arvoa (Suomessa), jos verrataan siellä perhe. Kunnioitus on hävinnyt. Tai en mä tiä onko se täällä ollut. Sitä ei niin kuin ole kunnioita vanhempia. Se on suuri ero. (M3)

Seuraavan haastateltavan mielestä ydinperhe voi sopia Suomeen, mutta se ei sovi bangladeshilaisille. Hän puhuu vastauksesta pois leikatussa kohdassa bangladeshilaisesta laajennetusta perheestä ja jatkaa sitten suomalaisesta ydinperheestä.

Luuletko, että bangladeshilainen ja suomalainen perhe eroavat toisistaan?

(...) Mutta Suomessa voin sanoa paljon ydinperheitä, joissa vanhemmat, poika ja tytär. Mutta yhä perheside on OK. Sitten kasvaneet lapset lähtevät vanhempien taloudesta. He eivät jää. En tiedä, ehkä tässä yhteiskunnassa tämä on hyvä

yhteiskunnalle, mutta jos katson Bangladeshin näkökulmasta, se ei ole bangladeshilaisia varten. Jos he näkevät tämän, he ajattelevat, minkälainen perhe se on. Lapset asuvat jossain ja vanhemmat jossain toisaalla. Minkälainen sidos heillä on. Me ajattelemme, että saman katon alla asuminen on suurempi sidos perheessä kuin erillinen asuminen. (M1)^{xxxvi}

Itsenäisesti mutta läheisesti

Toisaalta osa haastatelluista kannattaa ydinperhettä. Jos seuraavalla miehellä olisi poika, isä toivoisi pojan lähtevän kotoa lähes samassa iässä kuin suomalaisissa perheissä itsenäistytään.

Minkälainen on hyvä perhe?

Bangladeshissa veli, äiti, isä on samassa talossa. Kaikki yhdessä.. se on vähän vaikea selittää. Vaikka minä tulin Bangladeshista. Suomessa sanotaan ydinperhe. Semmoinen perhe minusta aina oli hyvä. (M4)

Haluaisitko, että sinun mahdollinen poikalapsi jää teidän kanssa asumaan samaan perheeseen, vaikka menee naimisiin?

Joskus hän lähtee yksin elämään. Mutta ehkä 25 tai 20 vuotta asti samassa perheessä. (M4)

N2:n mielipiteensä on edellä esitetyn M4:n kanssa lähimpänä suomalaista käytäntöä. N2:n korostaa niitä etuja, joita erillään vanhemmista asuminen tuo.

Haluaisitko, että sinun mahdollinen poikalapsi jää teidän kanssa asumaan samaan perheeseen, vaikka menee naimisiin?

En halua. Haluan, että lapset kun ne menee naimisiin, itsenäisiä. Paljon hyvää silleen. Mä oon ainakin todennut kun mä meen Bangladeshiin, niin siellä mieheni perheessä asutaan yhdessä, mieheni veli asuu siellä. Mut mä en niin kun sillä tavalla tykkää asua silleen. Siinä tulee paljon semmoset asiat kumpaakaan puolta ei tykkää. Sit voi tulla semmosia riitoja. Paljon parempi asua omassa. Jos haluaa vanhemmista pitää huoli, kannattaa ehkä järjestää semmosen. Sit ne asus erikseen. Ehkä vaikka maksais siitä. Mut ehdottomasti erikseen. Mä en haluu niin kun et mä en haluis niin kun pitää huolta. Vaan kaikki saa rauhaa. Kun ikä kans vaikuttaa. Ne vanhemmat ei ymmärrä tietysti nuorten asiat. Mä voin mennä vaikka elokuvateatteriin. Sit meillä voi mennä myöhään. Mut ei ne välttämättä tykkää siitä, et ne ajattelee, että nyt on jo myöhä, että pitää tulla kotiin. Asiat menee niin kun eri suuntaan. Parempi asua erikseen, ja kaikilla menee hyvin. (N2)

Seuraavista näytteistä ensimmäisessä N2 kaipaakaan itsenäisen asumisen rinnalle Bangladeshista perheen jäsenten läheisiä suhteita. Seuraaville katkelmille on yhteistä puhe kiireestä ja pakosta, mitkä haastateltavat liittävät suomalaiseen perheeseen. M7:n mielestä on onni, kun voi asua pitkään yhdessä vanhempien kanssa.

Oletko ajatellut koskaan paluuta Bangladeshiin?

Yks asia on mitä mä kaipaan. Bangladeshin perheen sisäinen kulttuuri, että vanhemmat on tekemisissä lapsen kanssa ja ne antaa paljon enemmän tukea. Ei kenelläkään oo niin hirveä kiire koko ajan. Et sitä mä kaipaan. Mä haluan et mulla olis mun lapsen kanssa semmoinen suhde, mitä mulla oli mun vanhempien kanssa. Mulla tuntuu, että suomalaisessa kulttuurissa halutaan kuitenkin, että lapsi lähtee kun täyttää 18. Kyllä mä ymmärrän, että se on tosi hyvä, että se niin kuin näkee vähän omaa elämää. Mut ei niin kun, mä en halua et se väkisin. Sillä on pakko lähtee tai niin kun pakko kokeilla. Mä haluan tukea. (N2)

Mitkä asiat ovat erilaisia suomalaisen ja bangladeshilaisen perheen välillä?

Täällä ei asuta kovin pitkään perheen kanssa. Vaikka perheen vanhemmat haluaakin, että voi olla pikkasen kauempaa lapsi voi olla heidän kanssa. Silti 16-17 kun he täyttää. Heillä tulee jonkinlainen kiire lähtee pois. En tiedä, mikä se kiire on, että tuntuu, että se on ihan Raamatussa on kirjoitettu jossain pakko lähtee nyt on 16. Se on synti olla nyt vanhempien kanssa. Se että kiire. Mä en tiedä miksi. Mun mielestä kiva olla isän ja äidin kanssa vähän aikaa. Että mihin on se kiire. Koko elämä jää ilman heitä, tottakai. Mun mielestä, minun maassa ihmiset nauttii sitä lapsuusasiaa. Että niin kauan pysyä olla isän ja äidin kanssa. Sitten ollaan vähän adult, aikuinen. Täällä on se, niin luulee, että se on niin huono asia olla lapsi. Parempi olla vähän aikuinen (adult) heti. Se minun maassa ainakin ei ole. Se ei ole niin kiva asia, jos et tee mitään ja koko ajan isän lompakon alla. Mutta silti ihmiset ei näe sillä tavalla. (M7)

Seuraava näyte tuo esille eroja siinä, kuinka perhe voidaan nähdä talousyksikkönä Bangladeshissa ja Suomessa.

Tottakai, minun maassa perheessä on, vaikka kuinka vanha minä olen ja kuinka kauan asunut poissa mun omasta perheestä. Silti, jos olen mun perheen, äidin luona tai isän luona tai missä he asuvat ei tule koskaan mieleen, että tää on eri paikka, että mulla ei ole oikeus katsoa heidän jääkaappi tai jotain. Se on asia, että me ajattelemme aina, että se on se. Ei edes oma perhe. Ei edes naapurikin tuntuu enemmän lähempänä kuin Suomessa oma perhe. Että se, että perheessä on se, että tuntuu että vieras ihmiset joskus, useimmiten. En sano kun pienenä. Kerran kun ne lähtee pois. Sitten kun he tulee käymään vaikkapa jouluna tuntuu, että he ovat vieras, vaikka se on oman isän ja äidin luona. Ainakin mun vaimon kanssa kun me joskus me olimme. Mulla oli semmoinen käsitys, että hän oli semmoinen vähän ujo syödä tai kysyä jotain onko lihaa tai onko riisi X haluaa. Että jos minun maassa noita asiaa perheessä on ihan kuin sama, että no matter, kuinka kauan mä olen poissa mun oma isän raha on mun rahaa. Oma isän wealth, omaisuus on mun oma. Mä voin käyttää sitä ihan, miten haluaa. Sitten, täällä olin aika ymmällään kun mä

kuulin, että lapset ottaa lainaa isältä ja äidiltä. Miten lapsi ottaa, joku voi ottaa lainaa isältä. Isän raha on, se on lahja. Se otetaan. Se on semmoinen luonnon laki. (M7)

Yksi vastaaja etsii syitä sille, miksi perheen asema on Suomessa heikko. Hän näkee valtiointervention heikentävän perhesiteitä. Samalla hän paheksuu lasten rahan käyttöön liittyvää itsenäisyyttä.

Mikä on ollut hyvää Suomessa?

(...) Valtio tavallaan yrittää taata kaikille tasa-arvon. (...) Tämä valtiointerventio ihmisten elämään. Joskus he ottaa jotakin perhe-elämästä. Perhesiteet, koska perheessä kun poika ja tytär, he kaikki elävät siellä, tulee tosi asiassa.. tulee materialistista ajattelua, koska kun sinulla itsellä rahaa ja asioita ilman työtä. Ehkä tulet hieman itsekkääksi. Kun sinun vanhempasi sanovat sinulle jotakin, jos sinusta ei tunnu kuin heistä, protestoit herkästi. Koska sinulla on oma itsenäisyytesi, sinulla on rahaa. Jos sinulla ei olisi rahaa, silloin olisi jotakin, miksi tottelisit vanhempiasi. Ajattelisit, että minun vanhempani välittävät minusta heidän rahallaan, heidän kovalla työllä ansaitsemillaan rahoilla. Ja tämä saa sinut tuntemaan päivästä päivään voimakkaita siteitä perheeseen, vanhempiisi. Ja tämä on yksi asia, jonka hyvinvointivaltio ottaa pois perhesiteistä. Tämä on huono asia. (M1)^{xxxvii}

Edelleen sama haastateltu jatkaa siitä, kuinka hyvinvointivaltion väliintulo heikentää perheen asemaa yhteiskunnassa. Tämä näkyy haastateltavan mielestä avioeroina ja perhevastuun välttämisenä.

Mitä tapahtuu hyvinvointivaltion väliintulossa?

Luulen, että se on juuri jos katsoo avioerotilastoa. Silloin voi huomata avioeroja on paljon Suomessa. Minun mielestäni se johtaa siihen, että perhesiteet eivät toimi enää Suomessa. Ehkä ihmiset ovat jopa alkaneet ajatella olla avioitumatta nuorina nykyään. Luulen, että jokainen tulee entistä itsenäisemmäksi ja ajattelee pysyä itsenäisenä ja nauttia elämästään. Kukaan ei halua ottaa vastuuta perheestä.. perheasioista. Minun mielestäni yksi huono asia on hyvinvointivaltion väliintulo perhe-elämään. Se on pääsyy. (M1)^{xxxviii}

Muuttuva perhe

Suomalainen perhe näyttää bangladeshilaisten näkökulmasta ohuelta. Välittämistä on liian vähän ja perheenjäsenten itsenäisyyttä liikaa. Puheen takaa nousee mieleeni ajatus siitä, olisiko romanttinen puhe perhesiteistä osittain vain syntymämaassa vallalla olevan perhemallin puolustusta. Kun on taloudellisesti mahdollista, laajennetun perheen

käytännöstä usein luovutaan Suomessa. Toki myös suomalainen käytäntö ja perhepoliittiset etuudet voivat ohjata Suomessa eläviä bangladeshilaissukulaisia asumaan toisistaan erillään. Tunnen Suomessa asuvan bangladeshilaisen isän, jonka poika muutti avioituttuaan pois isänsä luota omaan ydinperheeseen. Tiedän myös samalla paikkakunnalla opiskelleita veljeksiä, jotka järjestään asuvat erillään toisistaan. En toisaalta tunne yhtään pitkään koossa pysynyttä laajennettua bangladeshilaisperhettä Suomessa.

Ohuen perheen diskurssi on yhteydessä yksinäisyys-diskurssiin. Molemmissa on kysymys yksityisyyden lisääntymisestä. Karisto ym. (1999, 131-142) paikantavat perinteisen yhteisöllisyyden murenemisen Länsi-Suomen alueella ryhmäkylien hajoamiseen maanjakouudistusten seurauksena 1800-luvun lopulla. Itä-Suomessa perinteisestä yhteisöllisyydestä luopuminen liittyi suurperheen häviämiseen. Elina Waris (1999) osoittaa tutkimuksessaan, kuinka 1800-luvun lopun Itä-Suomessa Ruokolahdella elettiin "Yksissä leivissä" ja laajennetut perheet olivat tavallisia. Ei siis ole kovin kauan siitä, kun suomalaisten päivittäinen selviytyminen oli yhteinen juttu. Karisto ym. (1999, 153) kirjoittavat siitä perhemuodon muutoksesta, johon bangladeshilaisten puhe kohdistuu.

"Paikallisyhteisöjen hajottua myös suomalainen perhe joutui uuden tilanteen eteen. Se lähiyhteisö, joka oli ennen ollut kylän tai suurperheen laajuinen, tiivistyi vähitellen ydinperheen kokoiseksi. Perhe alkoi menettää merkitystään tuotantoyksikkönä."

Kariston ym. (1999, 153-180) mukaan suomalaisen perheen muutos osoittaa yksityistymistä. 1980- ja 1990-luvulla perhemallit ovat entisestään moninaistuneet. (Emt., 204-211.)

Tässä mielessä voisi ajatella tähän asti käsiteltyjä epäsosiaalisuusdiskursseja selittää raskaasta omavaraistaloudesta alkunsa saanut itsensä varassa selviämisen eetos sekä modernisaatio. Modernisaation osana rakennettiin ja rakentui pohjoismainen hyvinvointivaltio. Se oli yhtäältä vastausta modernisaation esiin tuomiin yhteiskunnallisiin ongelmiin ja toisaalta modernisaatiota kiihdyttävä instituutio. Itsen varassa selviämiseen liittyvän yksin asuminen suhteellisen tasainen lisääntyminen 1900-luvun viimeisten viiden vuosikymmenen aikana kertoo suhteellisen tasaisesti lisääntyneestä modernisaatiosta. (Juntto 1999, 9.)

Maatalousyhteiskunnassa yksin asuvat olivat yleensä köyhiä. (Ks. Waris 1999, 73) Yksin asuminen on ollut modernisoituvassa Suomessa kuitenkin monimuotoisempi ilmiö. (Ks. Karisto ym. 1999, 153-211.) Anneli Juntto (1999, 9) kirjoittaaakin siitä, kuinka nykyisin yksin asumiseen voi liittyä sekä myönteisiä että kielteisiä merkityksiä. On niitä, joille yksin asuminen on pakkoa. He ovat jääneet yksin tai joutuneet laitokseen. Taas toisille yksin asuminen on haluttua autonomiaa ja riippumattomuutta. Ehkä haastattelemani bangladeshilaiset ovat tietoisia näistä yksinäisyyden hyvistäkin puolista, vaikka he eivät niistä puhu. Kuitenkin kaikki neljä haastattelemaani poikamiestä olivat asuneet yksin jo useampia vuosia. Mutta silti heitä yhdisti muiden kanssa painokas myönteinen puhe perheestä. Esimerkiksi seuraavan katkelman pitkään yksin asunut nuori mies perustelee monipuolisesti sitä, miksi hän on “perhemies”, joka ei voi elää elämäänsä sinkkuna.

Voisitko elää sinkkuna?

En voi, koska vaikka olen ollut pitkään. Noita perusasioita ei ole muuttunut. Jos mun lähipiiri olis erilainen. Mutta kaikki on naimisissa. Se on normaalia. Muuten jos olisin erilainen kuin ne on vaikeaa olla kavereiden mukana. He kohtelee naimaton ja naimisissa olevaa erilailla. Naimisissa olevat kyläilevät keskenään. He ovat rentoja keskenään enemmän kuin poikamiehen kanssa. Tulisi vaikea elämä. Perinteellisesti tai kulttuurisesti avioelämä on tärkeä. En voi unohda ja en voi kuvitella, että jään esimerkiksi vaikkapa koko elämä sinkkuna tai jotain. Vaikuttaa uskonto. Meidän pitää olla naimisissa. Perhe on uskonnon peruscondition (vaatimus). Minä itsekin haluan. Olen sellainen perhemies. (M7)

Itsellisyys on ainoa selkeä suomalaisessa kulttuurissa tunnustettu osoitus pärjäämisestä. Kun on tullut taloudellisesti mahdolliseksi, yksilö on voinut osoittaa itsenäisyyttä perustamalla oman talouden. Näin suomalainen itsellisyyden perinne selittää yksinäisyyden ja ohuen perheen diskursseja. Olen kuvannut itsellisyyttä tutkimukseni sivulla 51.

Myös Heitzmanin et al (1988, Family...) ja Whyten (1999, 54) mukaan perhe ja suku ovat Bangladeshin yhteiskunnan ydin. Kysymykseeni “*mitä arvostat Bangladeshissa?*” annetuissa vastauksissa keskityttiin useimmiten perhe-elämän rikkauden ja aitouden kuvaamiseen.

Perhe-elämä, kulttuuri on todella rikas. Minusta Intian tai Aasian kulttuuri on rikas. Siellä on eloisuutta. Tekee elämän aktiiviseksi. Siellä on paljon jännitystä, niin kuin eloisuutta eikä niin hiljaista kuin Suomessa. Ihmiset istuvat ulkona

juttelemassa, naapureita tulee koko ajan, sukulaisia tulee. He tekevät kodin ilmapiiristä eloisan. (M6)^{xxxix}

Pidän perhe-elämästä Bangladeshissa. Ja pidän sellaisesta sosiaalisesta vuorovaikutuksesta, jossa ihmiset yrittävät olla ystävällisiä tai puheliaita toisilleen sekä olla kanssakäymisessä. Ja aina ihmiset yrittävät hymyillä kun he puhuvat. (...) Missä voit havaita olevan elämää. Maassamme on nähtävillä eloisaa elämää. (M1)^{xi}

Seuraava kysymykseen *”kuinka bangladeshilainen ja suomalainen perhe eroavat toisistaan?”* annettu vastaus kertoo lyhyesti sen, mistä ohuen perheen diskurssissa on ollut kyse. Ohuen perheen diskurssissa kiteytyy modernin ja traditionaalisen talouden ero, kaupunkilaisen ja maaseutumaisen elämäntavan ero sekä laajana yleistyksenä ns. köyhän etelän ja rikkaan pohjoisen ero. Yksilö valtaa alaa perheeltä.

Mielestäni se eroaa todella paljon. Koska, olen nähnyt, länsimaissa perhekäsite on nyt katoamassa, ainakin ohenemassa, jos ei kadonnut. Maassani perhe on tosi tärkeä. Kaikki haluavat olla perheen kanssa. Perhekeskeisyys on tärkeää siellä. Täällä on yksilökeskeisyyttä paljon. Yksilökeskeisyys, se on hyvä, mutta ei liian paljon yksilöllisyyttä. (M6)^{xii}

5.3. Erilaisten syrjintä

Elämäntavan epäsosiaalisuuden ja ohuen perheen lisäksi suomalaisten suhtautuminen *”ulkomaalaisiin”* muodostaa kolmannen epäsosiaalisuus-diskurssin. Erilaisten syrjintä on epäsosiaalisuus-diskurssi, joka liittyy suoraan bangladeshilaisten elämään Suomessa. Erilaisuus yhdistää maahanmuuttajia suhteessa suomalaisiin. Bangladeshista Suomeen saapuneet muistuttavat sitä muukalaisten hahmoa, jota Zygmunt Bauman (1996, 47-84; 1997, 70-90) kuvaa. Baumanin mukaan muukalaisuus rikkoo yhteiskunnallista järjestystä, koska muukalainen on jotain, mikä ei ole kuulunut tänne *”alunperin”*. Hänen läsnäolonsa ei ole *”luonnollinen tosiasia”*, jollaiseksi esimerkiksi suomalaisuus mielletään.^{xiv}

Muukalaisella on toisaalta etuja *”alkuperäisiin”* verrattuna. Hänellä on vapaus lähteä kotiin ja siksi hän voi tarkastella olosuhteita maltillisesti. Usean kotinsa vuoksi hän voi olla myös osallinen ja välinpitämätön samalla kertaa. Kun toiset ovat uskollisia, muukalainen voi olla

^{xiv} Zygmunt Bauman (1996, 54-56) kuvaa sitä, kuinka muukalaisuus on murtautunut sille varatuista paikoista niiden ihmisten keskuuteen, jotka olivat tottuneet vain *”ystävä-vihollinen”*- kaavaan, joka ihmisille on opetettu. Baumanin mukaan kanssakäyminen oudon ja vieraan kanssa oli aiemmin erotettu arkisesta ja tavanomaisesta. Kanssakäyminen vieraan kanssa kuului tiettyyn ammattiin (kauppatkustaja, diplomaatti, kansatieteilijä) tai sille varattiin erityinen paikka ja aika (festivaali).

puolueeton. Näennäiset etunsa muukalainen joutuu maksamaan sillä, että hän on moninkertaisesti ”tilanteeseen sopimaton”. (Emt., 56-58.) Baumanin (1997, 76-86) mukaan tavallisin tapa, millä muukalaiset joutuvat maksamaan ”tilanteeseen sopimattomuutensa” on fyysinen tai henkinen erottelu. Henkistä erottelua on esimerkiksi rajata kanssakäyminen muukalaisten kanssa vain työasioihin. Tämän mainitsi yksi haastateltava (s. 37).

Bangladeshilaiset puhuivat kokemastaan syrjinnästä yleensä maltillisesti. He yrittivät ymmärtää suomalaisten reaktioita. Kaksi seuraavaa haastateltavaa korostivat sitä, että suomalaiset eivät ole tottuneet eri väriin tai ulkomaalaisiin. M2 tekee perusteellisen arvion suomalaisten suhtautumisesta ulkomaalaisiin.

Mikä on huonoa Suomessa?

Se on huonoo, koska meillä on eri väri. Se joskus ihmisiä tuottaa paha sana. Eri värin ihmisiä ei tottunut Suomessa. (M4)

Minkälainen on tyypillinen suomalainen?

(...) Suomi, suomalaiset eivät ole sillä tavoin selvillä siitä, kuinka suhtautua ulkomaalaisiin. Se on henkilökohtainen käsitykseni. Ehkä koska Suomi oli todella etäinen paikka Euroopassa. (...) Suomalaiset eivät tiedä sitä, kuinka hyväksyä jotakin erilaista jotakin uutta. Tämä on oikeastaan yksi negatiivinen seikka Suomessa. Nykyään asiat muuttuvat, koska suomalaiset käyvät ulkomailla liikematkoilla tai opiskelemassa, vaihto-opiskelijoina ja ulkomaalaisia tulee myös. Mutta yhä vain hyvin sijaitseviin paikkoihin, keskuspaikkoihin Tampereelle, Turkuun ja Helsinkiin tulee ihmisiä. Ja enemmistö on yhä.. olen vierailut joillakin oikein pienillä paikkakunnilla. Viime viikonloppuna oli Itä-Suomessa Imatralla ja Lappeenrannassa melko kaukana täältä. Mutta asian laita on.. okei, enemmistö ei katsonut minua, mutta jotkut katselivat minua. He eivät tiedä, he eivät ole perillä tällaisten asioiden kuten monikulttuurisuuden, moniroaisuuden, erilaisten ihmisten, globalisaation suhteen. Kuten kerroin, arvostan globalisoitumista. En kannata tällaisia keinotekoisia tai ihmisten tekemien rajoja. Mielestäni tämä on yksi ala, jossa suomalaisten pitäisi kehittyä. (M2)^{xlii}

Syrjinnän muotoja

Seuraavissa katkelmissa tulee esille käsitteitä, joilla syrjintää voi lähestyä. Ensimmäisen katkelman haastateltava puhuu ennakkoluuloista, jotka hän kokee epäreiluiksi. Toisen aineistonäytteen puhuja toivoisi hyväksyntää, mutta määrittelee itse samassa puheenvuorossa suomalaiset kielteisesti. Kolmannen lausuman haastateltava tarkastelee asenteita. Hän mainitsee uskonnollisen syrjimyksen ja virkamiesten kielteisen asenteen maahanmuuttajia kohtaan.

Mikä on epäreilua Suomessa?

Ennakkoluulo. Se ei usko helpolla ulkomaalaisiin helpolla, että voi myös johtaa. (M7)

Mikä oli odottamatonta Suomessa?

Suomalaiset ovat erilaisia. He tykkäävät elää yksin, masentuneita, melankolisia. Kulttuuri: he eivät hyväksy ulkomaalaisia helposti. On vaikea tulla toimeen suomalaisten kanssa. (M6)^{xliii}

Mikä on huonoa Suomessa?

Kateellisuus on erittäin vakava. Se ei ole vain Suomen syy kulttuuri vaikka minä itse olen islamin perheen syntynyt ja olen islamin sitä kautta minun perhekin on. Mutta meille käytännössä mitään ääri-islamilainen asia meillä ei ole minun perheessä. Me olemme sekulaari perhe. Sittenkin nyt semmonen väkivalta on Suomessa. (...) Suomen virkamiesten rasismi. He ovat vahvasti maahanmuuttoa vastaan. He eivät pidä niistä, jotka ovat syntyneet ruskeaksi tai mustaksi. (M5)^{xliv}

Seuraavissa kahdessa näytteessä paheksutaan sitä, että Suomessa suhtaudutaan kaikkiin tummempi-ihosiin kuin he olisivat pakolaisia. Ilmeisesti pakolaiset eivät ole kunnollisia maahanmuuttajia näiden haastateltavien mielestä. Haastateltavat korostavat tekevänsä työtä ja maksavansa veroja. Heidän syrjimiseensä ei siis ole taloudellisia syitä.

Mikä Suomessa on hullua?

Ja hulluudesta. Okei, kerroin tämän, että juopumista on pidettävä hulluutena. Okei, toinen asia, mitä minun pitäisi kommentoida ainakin tässä yhteydessä. Joitakin tapauksia, jotka olen maininnut, kohtasin todennäköisimmin ihonvärini takia. Okei, niin heillä oli syytä ehkä. Joitakin pakolaisia tule tänne hyötymään heidän veromarkoistaan. He yleistävät tämän. Niin, tämä on se, mitä koen epäreiluna. Heidän pitäisi.. okei heillä on täysi oikeus sanoa, jollekin joka ei tee työtä, hyötyy heidän rahoistaan. Niin, he voivat mennä ja sanoa. Tämä on minusta todella reilua. Mutta heidän pitäisi antaa yhdelle henkilölle.. heidän pitäisi arvioida yksilöitä. Eivät kaikki ole täällä hyötymässä heidän asioistaan. Olen täällä.. maksan 35-40 % veroa. Heidän pitäisi ymmärtää myös tämä. He eivät voi vain yleistää kaikkia: Okei, heillä ei ole vaaleaa ihoa, niinpä he tulevat samasta ryhmästä. Niinpä pidän oikeastaan tätä yhtenä huonona asiana Suomessa. Ei kaikki ihmiset, vaan hyvin harvat. Mutta se oikeastaan tekee eron. (M2)^{xlv}

Tuleeko mieleesi muita sellaisia huonoja asioita, joita olisit kokenut Suomessa?

Tarkoit.. en tiedä, jos sanon huonoja asioita on, että ehkä eräänlainen rasismi, koska on se on melko suuri juttu ja en ole mikään puhumaan rasismista, koska minulla ei ole käsitystä siitä. Mutta silti on niin, että joissain tilanteissa huomaat, että ihmiset välttelee ihmiset välttelee sinua ihonvärin vuoksi. Tämän vuoksi tulee joskus tuntuu pahalta, nöyryytetyltä. Se on yksi huono juttu. Kun olet

opiskelijana.. ulkomaalainen tarkoittaa, että jokainen ajattelee, että olet pakolainen. Kukaan ei ajattele, että olemme opiskelijoita ja teemme työtä. Kun ihonväri on hieman tummempi kaikki ajattelevat, että hän on pakolainen. Kukaan ei ajattele. Se myös muuttaa koko yhteiskunnan ihmisten asenteen ulkomaalaista kohtaan. Ja se on myös jonkinlainen huono asia, että henkilöä tuntematta.. sinulla vain.. sinulla on kielteinen asenne tai käsitys hänestä. Se on myös huono juttu. (M1)^{xlvi}

Seuraavat esimerkit kertovat avoimesta arkipäivässä koetusta rasismista. Ensimmäinen toteamus on yleisellä tasolla. Kaksi seuraavaa ovat ensimmäistä konkreettisempia esimerkkejä.

Mikä on huonoa Suomessa?

(...) Ehkä tämä on yhteydessä siihen, että minulla on erilainen ihonväri kuin teikäläisillä tai suomalaisilla. Niin oli joitakin harvoja kertoja mutta kuitenkin joitakin esimerkkejä, että voin kertoa, että oli joitakin tapauksia, joissa olen kohdannut väärinkäytöksiä kuten huutelua ja puhumista ja sanomista: miksi olet täällä, tällaista. (...) (M2)

(...) Joskus menee ulos ja suomalainen.. kysymys on avun tarpeesta (I look like help). Haluan apua (I want help). Minä kysyn, missä on tämä paikka. Joskus ihminen ei puhu. Ajattelen se ei ole hyvä. (N1)

Mikä oli odottamatonta Suomessa?

Viime eduskuntavaalien aikaan kerran kun olin jakamassa vaalimainoksiani yksi 60-vuotias kaveri tuli luokseni: “Yh, phy, phy.” Hän sylkäisi kahdesti ja sanoi: “Neekerikin on politiikassa.” Se ei kannata kun se oli vain yksityinen kertomus. (M5)^{xlvii}

Kysyin haastateltavilta sitä, “*milloin sinusta tuntuu, että olet ulkomaalainen?*”. Haastateltavien vastauksissa kulkee kaksi teemaa, joiden yhteydessä erilaisuus tulee esille. Kokemus ulkomaalaisuudesta viittaa yhtäältä *kommunikaatiotilanteisiin* ja toisaalta *julkiseen katseeseen*. Jos tämän kappaleen aineistonäyte on ilman kysymystä, se on vastaus yllä olevaan kysymykseen. Seuraavassa katkelmassa näkyvät molemmat teemat. Sujuva kommunikaatio suomen kielellä saa suomalaisten muutoin inhottavat tuijotukset tuntumaan nautittavilta.

(...) Silloin kun mä olen ulkomaalainen semmonen on esimerkiksi yksin jos mä istun vaikkapa bussipysäkillä. Joskus, että kun oon yksin silloin tuntuu, että kaikki ehkä katsoo minua. Mutta jos mä olen kavereiden kanssa, esimerkiksi varsinkin, jos mä olen suomalaisten kavereiden tai ihmisten kanssa. Silloin mä tunne mitään. Mä nautin eniten se. Tuijotustakin mä jostain syystä nautin. Että jostain syystä, en tiedä. Kun mä puhun sujuvasti heidän kanssa suomen kielellä. Sitten ymmärrän heidän huumoria ja kaikki. Muut sitten kun kuuntelee ja näkee, että oho, kaveri pärjää hyvin heidän, meidän kanssa. Silloin mä nautin eniten Suomessa oloaika. (M7)

Kommunikaatio

Seuraavien kahden haastateltavan mielestä työhaussa tuntuu ulkomaalaiselta. Näistä ensimmäisen mielestä ulkomaalaisuus voi olla myönteistäkin, jos niin halutaan.

Työpaikan etsimisessä aliarvioidaan. Länsimaisen työnhakijan on helpompaa päästä? Kyllä se on väärin. On totta, että olen ulkomaalainen. Riippuu ihmisten asenteesta onko ulkomaalaisuus negatiivista vai positiivista. (M3)

Esimerkiksi kun ihmiset kysyy mun kansalaisuudesta, sitten työn etsinnässä. Joskus tuntuu, että miksi mulle tuntuu näin vaikealta. Ai jaa ehkä minä olen. Tiettyjä asioita virassa. Tarvitaan olla Suomen kansalainen tai jotain. (...) Jos semmonen paikka, missä ihmiset tuijottaa paljon. Mutta normaali arkipäivässä en sitä koe. (...) (M7)

Ulkomaalaisuus tarkoittaa kahdelle vastaajalle sitä, että kysytään lisää kysymyksiä. Kysymyksiä kysyvät virkamiehet ja tavallisetkin ihmiset.

Joo se tuntuu, koska jos menee ulkona ihmiset sanovat jotakin joskus. Tai jos menee jotakin toimistossa ehkä he kysyvät paljon asioita, koska he ajattelee ihminen ei ole suomalainen. Aina kysyvät suomalainen: miksi tulit Suomeen, milloin menet takaisin. Sitten minä sanon se ei vaadi, että meillä on ruskea tai vahvempi väri. Se tekee eri. (M4)

Mitä ihonväri merkitsee sinulle?

(...) Alussa emme välittäneet mitään. Alussa oli kaikki kiinnostuneita. Mutta kun asunut ja elänyt pitkään jotenkin herkentyneet. Alussa jos jotakin kysynyt ”mistä, kauanko, lähdetkö takaisin” vastasin mielenkiinnolla. Nykyään ehkä otan erilailla. Ottaa päähän. Vastaan erilailla. Haluan enemmän, että ihmiset ajattelee, että maailma on pyöreä ja ihmiset voi olla missä tahansa. Että ihmiset ottais vastaan meitä ei yllätyksenä vaan normaaleina. Että noi kysymykset ”mistä, kauanko, lähdetkö takaisin” on vanha asia. Jos joku tekee rehellisesti töitä. Haluan olla normaali elämän yksikkö. Ei kukaan katsonut mielenkiinnolla. Aivan kun Englannissa. En tuntenut itseäni toisen luokan kansalaiseksi (second class citizen). (M7)

Seuraavalla vastaajalla on halu tuntea suomalaista historiaa ja perinteitä. Hänestä tuntuu ulkomaalaiselta, jos ei tiedä sitä, mitä muut saavat tietää pienenä.

Silloin kun mä en tiä jostakin.. jostakin historiasta ja jostakin sodasta, et millai ihminen on täällä kokenut. Ihan semmoista perintöjuttuja, mitä kaikki suomalaiset tietää ihan syntyessään. Kuulunu aina vanhemmilta ja kaikki tämmöset. Silloin kun ne puhuu siitä, ja mä en tiä. Silloin mä kaipaen, että mäkin haluan tietää. En halua tuntea, et mä en olis tai kuuluis siihen. Silloin kun tuntuu, et mä en tiedä, mä oon . Aina silloin kun mä en tiedä tarpeeksi, niin silloin musta tuntuu. (N2)

Julkinen katse

Bangladeshilaisilla on suomalaisia tummempi ihonväri. Ihonväriin liittyi kokemuksia siitä, että ihmiset katselevat. Michel Foucault (1984, 225-236) puhuu panoptikonista, josta tuli vankilalaitoksen valvontamenetelmä, jossa yksilöt eristettiin toisistaan jatkuvan valvonnan alle. Panoptikonissa keskellä olevasta tornista vartioidaan pimennettyjen ikkunoiden takaa ympärillä olevia vankisellejä. Vanki ei voi tietää, katsovatko vartijat. Panoptikonin asetelma muistuttaa niitä kokemuksia, joita tummaihoiset bangladeshilaiset kertoivat kokeneensa Suomessa. Koskaan ei voi olla varma, katsotaanko sinua. Jos katsotaan, niin katsotaanko muuten vaan vai juuri ihonvärisi takia. Jos sinua katsotaan ihonvärin takia, niin suhtautuuko esim. kanssamatkustaja sinuun - maahanmuuttajaan - kielteisesti, myönteisesti vai yhdentekevästi.

Tämän jakson aineiston tuottamisessa kysyin: ”*Mitä ihonväri merkitsee sinulle?*” enkä esimerkiksi ”*Miten mielestäsi suomalaiset suhtautuvat eri ihonväriihin?*” Kysymyksen muoto vaikuttaa selvästi siihen, miten kysymykseen voi vastata. Pyrin kysymyksellä selvittämään, kuinka bangladeshilaiset suhtautuvat syrjintään ihonvärin perusteella. Tiesin omien kokemuksieni perusteella, että myös Bangladeshissa ihonvärillä on väliä. Tarkastelen tässä jaksossa sitä, miten Suomessa asuvat bangladeshilaiset suhtautuvat ihonväriin perustuviin erontekoihin. Suomalaisten rasistisista asenteista voi saada yleiskuvan Jaakkolan (1999) ja Söderlingin (1999) tutkimuksista. M3:n sitaatti kertoo tärkeän mutta valitettavan tosiasian rasismista. Kaksi muuta näytettä täydentävät sitä.

Mitä ihonväri merkitsee sinulle?

Mulle ei merkitse, maailmassa merkitsee. (M3)

Ei oikeastaan. Ei häiritse. Tottakai jos mä oon suomalaisten kavereiden kans niin mä oon siellä yks tummempi-ihoinen. Niistäkään ei koskaan huomannut, että ne olis erottanut mua. Niin sen takia mulla ei oo tuntunut sillä tavalla häiritsevää. (N2)

En minä koskaan ajattele näin. (M4)

Kaksi seuraavaa sitaattia kertovat tilanteista, joissa ihonvärillä on ollut vaikutusta. Yhteistä vastauksille on haastateltavaan kielteisesti suhtautuva valtaväestö. Erilaisuuden voi tuntea julkisessa kulkuneuvossa kuten bussissa.

Mitä ihonväri merkitsee sinulle?

Ihonväri on se aika paljon. Täällä aina enemmän venäläisiä. Mutta silti me aina uhreja, syyllisiä. Kun mä matkustan, mun ihonvärin takia tuntuu alhaiselta, down. Kuka voi olla rasisti, katson ihmisten silmiin, mitä toi mies ajattelee minusta? Mutta afrikkalaisilla kavereilla on kova. Olin tulossa Ruotsista, pelkän ihonvärin takia mut viety erikoistarkastukseen. Bussissa usein mun vieressä oleva paikka on vapaa. Ihan kun pakko istua yksin. En sano viha, ehkä ujo jostakin syystä se välttää. (M7)

Milloin sinusta tuntuu, että olet ulkomaalainen?

Minusta tuntuu aina ulkomaalaiselta. Kun olen bussissa, tuntuu ulkomaalaiselta. Ehkä yksi tai kaksi ihmistä bussissa. Ehkä kaikki muut ovat suomalaisia. He puhuvat suomea. Taas jossain diskossa, yö-kerhossa tai baarissa enemmistö on suomalaisia, ja he eivät tykkää. Kaikkialla ajattelen. Koska täällä ei ole paljoa ulkomaalaisia. Kuin ympäristö ei olisi sopiva ulkomaalaisille. (M6)^{xlviii}

Ihonväri Bangladeshissa

Tummaihoisten mahdollisuudet ovat monissa yhteiskunnissa kuten Suomessa vaaleaihoisia vähäisemmät. Myös Bangladeshissa ihonvärillä on väliä. Tämä saattaa vaikuttaa bangladeshilaisten syrjinnän kokemuksiin Suomessa. Vaaleaihoista pidetään Bangladeshissa tummaihoista kauniimpana. Ihon vaaleus on siellä tärkeä kriteeri aviopuolisoa valittaessa. Tähän on viitannut mm. Jitka Kotalova (1993, 159) tutkimuksessaan muslimien naiseuden rakentumisesta Bangladeshin maaseudulla.

Jos tumma naimaikäinen nainen on rikkaan isän tytär, hänen värisävyään voidaan kompensoida hyvällä koulutuksella. Tumma naislääkäri, jonka tunsin Dhakassa oli ainoa, joka muutaman sisaruksen joukosta sai pidennetyn koulutuksen, koska "vanhempani pitivät minua liian tummana"(...) ^{xlix}

Samasta ilmiöstä kertovat seuraavat vastaukset. Vaaleampi ihon sävy on etu avioiduttaessa.

Katsotko Bangladeshissa puolisosi väriä?

Minä vähän haluan vaaleaihoinen. Kauneudesta. Suurin osa ihmisistä on tummia. Jotain vähän kaunista. Vaaleaihoinen on kaunis. Naiset haluavat miehet "forsha" (vaalea sävy). Siellä enemmän katsotaan ulkonäköä. Kauneutta. Jos sulla on hyvä värisävy... "ooh, forsha mey" (vaalea tyttö). Sanontoja on. "Kala" (tumma) on hyvä. Heillä on huono värisävy, jos joku mies ottaa heidät, heistä tulee niin kilttejä vaimoja. He eivät kovin ylpeä, hyvä luonne. "Hän otti minut, vaikka olen "kala". "Sada" (vaalea) tyttö menee halvalla, "kala" tytöstä tarvii maksaa enemmän. (M7)

Kun ajattelit tulevaa aviopuolisoa oliko ihonvärin sävyllä vaikutusta? Vähän tummempi tai vähän vaaleampi?

Vaaleampi. Joo, mä oon ainakin halunnut. Miehen tai puolison ihonväristä, että joo mä tykkäsin kyllä et olis niin kun vaaleampi iho, mut en mä tiä jos ihminen olis tarpeeksi kiinnostava ehkä mä kattoisin sen läpi sormien, että okei tää väri ei haittaa. Mun miehellä oli kummatkin niin, en pystynyt silleen. (N2)

Se vaikuttaa, mutta se on erilaisia asia. Ei oo koskaan mustasukkainen. Se vaikuttaa, koska ihmisiä katsoo valkoinen väri. (M4)

Joo, me katsomme ihonväriä niin kuin oikeaa väriä. (M6)¹

Kysyin vastaajilta *“kummassa maassa Suomessa vai Bangladeshissa ihonvärillä on enemmän vaikutusta ihmisten asenteisiin?”* Kahdelta viimeiseltä haastateltavalta en kysynyt tätä kysymystä, koska olin tyytyväinen jo saatuihin vastauksiin. Kysymys osui herkkään aiheeseen, koska vastaukset olivat keskenään hyvin erilaisia. Vastauksissa liikuttiin talousasioista muotiin. Seuraavissa kolmessa vastauksessa todetaan, että ihonväri vaikuttaa kummassakin maassa. Ensimmäisessä katkelmassa tulee esille se, kuinka ihonväri kytkeytyy talouteen ja valtaan. Kolmannessa katkelmassa ihonvärin ja kulttuuristen seikkojen vaikutus erotetaan toisistaan.

Kummassakin vaikuttaa. Jos olet vaalea se vaikuttaa Bangladeshissa positiivisesti. Kuningas (King) ja kuningatar (queen) ovat vaaleita. Täällä me olemme orjia. Talousasiat ratkaisevat. Vaaleat ovat rikkaita eniten. (M3)

Suomessa vaikuttaa enemmän. (M4)

Kulttuuriasiat: muslimi, soviniisti jne. vaikuttaa täällä. Ihonväri ei vaikuta sinänsä. Ihonväri oli pluspointti. Töihin menossa kyllä vaikuttaa. Riippuu, jos vaativampi työ ennakkoluulo on pärjäämmekö. Kuulin, että vietnamilaiset ovat arvostettuja, koska ovat ahkeria (hard-working). (M7)

Seuraavat vastaajat rikkoivat rasismia kartoittavan asetelman. Ensimmäisen haastateltavan mielestä erilainen ihonväri kiinnostaa molemmissa maissa. Toinen vastaaja toteaa, että sitä, mitä väriä puuttuu, halutaan lisää. Hän tuo esiin sen, että suomalaiset eivät pidä kalpeudesta. Näin hän määrittelee tummankin ihon myönteisesti. Kolmannen vastaajan käsitys ihonvärin vaikutuksesta poikkeaa siitä, mitä muut edellä esittivät. Hänelle on ollut tyypillistä puolustaa Bangladeshia joka käännteessä.

Luulisin, että vaikuttaa molemmissa maissa esimerkiksi kun Suomessa suomalaiset näkevät tummaihoisen he kiinnostuvat. Minun maassani myös, jos jotkut valkoiset menee, ihmiset kiinnostuvat. Siispä ulkoasu vaikuttaa. (M6)ⁱⁱ

Suomessa on erilainen ajattelutapa, koska Suomessa tykätään, jos olis vähän tummempi sävy niin on jotenkin nätti. Kun täällä oletetaan on niin kalpea ja kaikki tällaisia. Mutta Bangladeshissa on taas niin tummaihoisia muutenkin kaikki, niin siellä halutaan olla vaaleaihoisia. Se menee niin kun ristiriitaan. (N2)

Yleensä me emme arvosta väriä. Me arvostamme luonnetta, taustaa. (M5)^{lii}

Olen käsitellyt erilaisten syrjintää, minkä bangladeshilaiset toivat esiin kielteisenä piirteenä Suomessa. Suomalaisten osoittama kielteinen suhtautuminen perustuu analysoidun puheen mukaan pääasiassa fyysiseen erilaisuuteen kuten ihonväriin. Bangladeshilaisten kokemuksissa syrjinnästä voi nähdä kaksi elementtiä: kommunikaation ja julkisen katseen. Vaalean ihonvärin suosiminen ei ole pelkästään suomalaisten ongelma. Myös Bangladeshissa ihonvärin sävyllä on vaikutusta esimerkiksi puolison valinnassa. Vaaleita suositaan sielläkin. Robert Milesin (1994, 24) mukaan rasismi tekee epäinhimilliseksi kohteensa lisäksi myös ylläpitäjänsä. Kaikilla rasismin toteajilla on rooli sen poistamisessa.

Epäsosiaalisuus: Yksinäisyydestä syrjintään

Bangladeshilaisten Suomea kohtaan ilmaistu kritiikki sai nimen epäsosiaalisuus-diskurssi. Tämän makrodiskurssin rinnalla tarkastelin suomalaista kulttuuria ja yhteiskuntaa. Yhdeksi suomalaisen kulttuurin tärkeimmäksi muodoksi osoittautui (Ks. Kortteinen 1992, Siltala 1994.) itsen varassa pärjäämisen eetos. Tästä ajattelutavasta kumpuaa sellaisia tekemisen ja olemisen tapoja, jotka bangladeshilaiset kokevat epäsosiaalisiksi.

Esitän seuraavaksi uhkakuvan suomalaisen itseymmärryksen ja muukalaisten kohtaamisesta. Jari Ehrnrooth (1996b, 240 ja 1996a, 54) on tulkinnut suomalaista käsitystä itsestä niin, että suomalaisilla kansallinen minä korvaa henkilökohtaisen minän. Baumanin (1996, 47-84 ja 1997, 70-90) mukaan muukalainen järkyttää ”vakinaisten” ja ”alkuperäisten” järjestystä. Suomeen saapuvat erilaiselta näyttävät ja erilaisilla käyttäytyvät ”muukalaiset” vaarantavat läsnäolollaan suomalaisten omaksi itseydeksi kokeman kansallisen identiteetin jatkuvuutta. Näin muukalainen uhkaa tavallaan suomalaisen yksilön itseyden jatkuvuutta. Tästä näkökulmasta käsin voidaan ymmärtää syrjintää, tunkeilevia katseita ja töykeitä kysymyksiä siitä, ”milloin palaat kotimaahasi”. Kuitenkin tulisi muistaa, että syrjinnän ymmärtämistä tärkeämpää on puolustaa kaikkien oikeutta tasa-arvoiseen olemassaoloon.

6. ASIAT JA IHMISET

Tässä jaksossa käsittelen muotodiskursseja. Niissä huomio on sisällön sijaan puheen rakenteissa. Muotodiskurssi on sellainen retorinen näkökulma, josta käsin bangladeshilaiset puhuivat Suomesta. Olen esitellyt tutkimukseni kolmannen jakson lopussa sivuilla 29-30 ne käsitteet, joita käytän tässä jaksossa.

6.1. ”Asiat on kunnossa” -näkökulma

Ensiksi käsittelen sitä, miten bangladeshilaiset puhuvat Suomesta myönteisestä näkökulmasta. Puhe, jota tässä analysoin, on vastauksia seuraaviin kysymyksiin: ”*mikä Suomessa on hyvää?*” ja ”*mitä arvostat Suomessa?*”. Nyt katson aineistoa toisesta näkökulmasta kuin sisältödiskursseissa. Nyt kiinnostukseni kohteena ovat puheen rakenteet eikä puheen sisältö. Valtaosa myönteisistä arvioinneista oli muotoa: ”asiat on kunnossa”. Haastateltavat puhuivat asioista ikään kuin ilmiöinä, jotka tapahtuvat ihmisestä riippumatta. ”Asiat on kunnossa” -retoriikka ei välttämättä sulje pois ihmisiä. Ihmiset ovat vain sivuosassa. Kun puhutaan asioista ja ilmiöistä, niin käytetään suuria käsitteitä.

”Asiat on kunnossa” -retoriikassa Suomi tarkoittaa sitä, että elämällä on sellaiset puitteet kuin sillä pitääkin olla. Sillä, mistä puitteet ovat tulleet tai miten ne ovat syntyneet, ei ole merkitystä. Jonathan Potter (1996, 150-151) puhuu tässä yhteydessä ”ulkoistajasta”. Potter tarkoittaa ulkoistajalla esimerkiksi jonkin esittämistä itsestään olemassa olevana. Tällöin asia esitetään ikään kuin sitä ei olisi joskus tehty, kuin siitä ei olisi erimielisyyksiä tai ikään kuin se ei voisi olla olematta. Asiat ovat rakentuneet rakentamatta.

Ensimmäinen haastateltu käyttää ulkoistajaa. Hän esittää todellisuuden juuri itsestään olemassa olevana. Lisäksi haastateltava vertaa ”oman maan” tilannetta Suomeen. Vertailun yhteydessä haastateltava käyttää rakenteita ”hyvä opiskelija” ja ”toteuttaa omaa unelmaa”. Nämä rakenteet voisi nähdä sellaisena maahanmuuttajan olemassaolon oikeuttamisena, jossa vedotaan universaaliseen moraaliin: hyvällä opiskelijalla pitää olla mahdollisuuksia ja jokaisella on oikeus unelmiin.

Tää koko structure miten sanoisin, rakenne, poliittinen rakenne tai sanotan maan systeemi, järjestelmä. Tää on tottakai ihan mahtava kaiken. Jos tämä ei olisi, minä en ehkä olisi täällä tässä kylmyydessä. Toi on se yks asia, että täällä on kaikki

ihan kohdalla. (...) täällä voi pärjää hyvin, jos itte vähän ahkera. Ja ihmiset voi tehdä, mitä he haluavat. Se on se. Esimerkiksi vaikka minun maassa vaikka kuinka hyvä opiskelija sinä olet. Siellä silti on semmoinen vaara, että ehkä sä et pääse toteuttamaan sun omaa unelmaa. Sitten se hyvinvointi ja sosiaaliturva .. näitä pääasia esimerkiksi ruoka ja treatment, terveys. (M7)

Myös toisen katkelman haastateltava tekee rinnastuksen omaan maahan. Kolmannessa katkelmassa rinnastus on implisiittinen: korruptio ja köyhyys liitetään Bangladeshiin. Molemmat haastateltavat esittävät Suomen järjestelmän itsestään olemassa olevana hyvänä. He puhuvat Suomesta suurien käsitteiden avulla.

Sosiaalijärjestelmä on hyvä. Ei poliittista väkivaltaa tai poliittisia tai sosiaalisia häiriöitä kuten minun maassani on paljon lakkoja. Täällä ei ole mitään sellaista. Eikä korruptiota. (M6)ⁱⁱⁱ

Arvostan hyvää koulutusjärjestelmää, yhteiskunnan hallintoa sekä korruptoitumatonta hallintoa ja että ihmiset eivät kärsi ankarasta köyhyydestä. (M1)^{iv}

Seuraavassa katkelmassa ensin kuvataan luonnon harmoninen olemassaolo ja tämän jälkeen systeemin toimivuus. Vaikutelmaksi jää se, että systeemikin on olemassa kuin luonto: itsestään ja sellaisenaan.

Elämä on tavallaan hyvin rauhallista täällä. Esimerkiksi.. vapaata saasteista, melusta ja onnettomuuksista. Tällä tavoin on todella turvallista ja samaan aikaan oikein rauhallista, jos minä esimerkiksi kävelisin sata tai parisataa metriä olisin metsässä. Järvellä. Siellä ei ole mitään, voit kuulla vaikka putoavan lehden äänen. (...) Okei systeemi. Olin Thaimaassa, Bangladeshissa, missä ei ollut juurikaan systeemiä. Suomessa asiat toimii. Tiedät mitä tehdä. Tiedät ennalta. Asiat ovat hyvin suunniteltuja ja ennakoituja. Järjestelmät. Ja ei tarvitse jonottaa kauan pankkiin tai toimistoon. (M2)^{lv}

Yksi haastateltava – tosin kielitaidoiltaan heikoin – innostuu korostamaan, että kaikki on hyvin. Hänelle asioiden kunnossa olo hänen jälkimmäisessä puheenvuorossaan henkilöityy ystävässä ja virkamiehissä. Silti näytteissä on sama vaikutelma siitä, että ”asiat on kunnossa” ja sillä siisti.

Suomessa tykkään kaikesta. (Finland I all like.) Kaikki tykkää. (N1)

Suomessa minä hyvin tykkään minun yksi ystävä. Hänelle minä aina.. minä ajattelen hän näyttää aivan enkeliltä (look like angel). Minä hyvin tykkää hänelle. Minä ja hän tulee yhdessä Bangladeshista, koneessa. Ja yksi lääkäri Suomessa hyvä. Minun kielikoulun opettaja on hyvä. Toimistossa kaikki on hyvä. Jos minä mene lääkäriissä kaikki on hyvä. Talvi minä tykkään hyvin. Minun kotimaassa ei oo lunta. Ja kesällä on eri näköinen. (N1)

Mahdollistaja

Kun bangladeshilaiset puhuvat Suomesta, he tekevät puheessaan valtiosta ja sen järjestelmistä toimijoita, jotka antavat ihmisille mahdollisuuksia ja tekevät heidän elämästään hyvän. Tämän vuoksi kutsun tätä puheessa ilmenevää rakennetta mahdollistajaksi. Esittelen nyt viisi katkelmaa, jossa esiintyy *mahdollistaja* (m). Mahdollistajan yhteydessä puhutaan siitä, mitä mahdollisuuksia systeemi antaa ihmisille tai mitä he voivat tämän vuoksi tehdä.

Hyvä puoli Suomessa on, että saa sosiaalitukea. Esimerkiksi semmoiset ihmiset kellä ei oo rahaa ja ei oo töitä, niin sitten valtio (m) tukee oikeesti sitä ihmistä. Tää on tosi tärkeä, että se estää rikoksia. Bangladeshissa ei saa mistään semmoista tukea, ihmiset väkisinkin tekee jotain pahaa toimeentulleeksi. Se ei ole välttämättä niidenkään syy, vaan se köyhyys tulee. (N2)

(...) Tärkein seikka on, että täällä on kaikki mahdollisuudet, joita ei ole omassa maassa: niin kuin elämän tasokkuus. Valtio tavallaan yrittää antaa ihmisille yhtäläiset oikeudet. (...) (M1)^{lvi}

Suomalainen koulutusjärjestelmä. Se on tasa-arvoinen ja auttaa ihmisiä selviämään arkielämässä. Suomen poliittinen järjestelmä. (M5)^{lvii}

Tää koko structure miten sanoisin, rakenne, poliittinen rakenne tai sanotan maan systeemi, järjestelmä. Tää on tottakai ihan mahtava kaiken. Jos tämä ei olisi, minä en ehkä olisi täällä tässä kylmyydessä. Toi on se yks asia, että täällä on kaikki ihan kohdalla. (...) täällä voi pärjää hyvin, jos itte vähän ahkera. Ja ihmiset voi tehdä, mitä he haluavat. (...) (M7)

Luonto on hyvä. Ei ole saatetta kuten minun maassani on paljon liikenneuhkia ja saastetta. Mutta täällä ei ole tuollaista. Ei saastetta. Ympäristö on miellyttävä. Voit saada kaiken kuten ruuan tuoreena. (M6)^{lviii}

Poikkeus: ”Ihmiset kunnossa”

Toisaalta mahdollistajan rinnalla on yksi kommentti, joka poikkeaa ”asiat kunnossa” - näkökulmasta. Siinä haastateltava kohdistaa tunnustuksen ihmisiin kunnossa olevien asioiden sijaan. Bangladeshilaiset antavat tunnusta myös kehumalla suomalaisten kansanluonnetta. Tätä on käsitelty sisällön osalta sivuilla 36-41 ja muodon osalta sivuilla 84-85.

Ihmisillä on sisäinen responsibility velvollisuus. Jotain velvollisuus he tekee sitä ihan vaikka ei kukaan näe. Se on heidän.. Kun kerätään näitä jätteitä. Mutta ihmiset yrittää. Mä näin semmonen. Minun maassa tai niin en tiedä, kuinka moni omalla tahdolla tekisi. Ehkä aika harvoin. (M7)

Poikkeuksen selitys

Miksi juuri M7 antaa tunnustusta suomalaisille ihmisille? Ensinnäkin hän samastuu suomalaisten itsekriittisyyteen. Hän pyrkii erottumaan niistä bangladeshilaista, jotka ovat sokeita oman syntymämaansa puolustajia.

Esimerkiksi suomalaiset kritisoi aika paljon itsensä. Se on ihan hyvä asia. (...) Ja meillä vaikka on kuinka paljon asioita kritisoitavaksi, mutta ihmiset ei kovin paljon puhu. Aina tuodaan noita hyviä asioita ja ollaan paras tai parhaita. Ja pla pla plaa.. Minä en ainakin teen semmosia ihan sokeasti. Toi on hyvä asia, että kritisoi. (M7)

Toiseksi M7 on ollut Suomessa yli 10 vuotta ja hänellä on työkokemusta arvostetusta työyhteisöstä.

Tällä hetkellä.. mä olin töissä neljä vuotta ja.. tällä hetkellä mulla ei ole työtä. (M7)

Lisäksi hänen poikkeamistaan selittää se, kuinka paljon hän arvostaa suomalaisia ystäviä.

Onko ketään ihmisiä sulle tärkeitä täällä Suomessa, kun noi kaikki näyttää olevan Bangladeshissa, veljet, isä ja isoäiti?

(...) Ja sitten jos mä puhun nyt, ihan heti just nyt on se tärkeä on se, miten mää voin pitää suomalaisten kavereiden kanssa tää suhde (relation) hyvänä ja mitä minä voin antaa. Tottakai joskus mä mietin, mitä mä olen saanut heiltä. Olenko tarpeeksi antanut. Ja näitä on tärkeä minulle. (M7)

”Asiat on kunnossa” -retoriikan on vallitseva lähestymistapa kun bangladeshilaiset kertovat myönteisiä näkemyksiään Suomesta. Jos bangladeshilaiset käyttäisivät samaa tulkintatapaa arvioitaessa Suomen kielteisiä puolia, seuraavan kappaleen otsikko olisi: ”Asiat on epäkunnossa”. Yritän seuraavaksi vastata siihen, miksi seuraavan kappaleen otsikko on kuitenkin aivan muuta.

6.2. Kulttuurinäkökulma

Bangladeshilaisten kriittisen puheen Suomesta nimesin kulttuurinäkökulmaksi^{xv}, koska siinä kommentoitiin ihmisten toimintaa tai ihmisten suhtautumista toisiin ihmisiin. Kulttuurista tuli tulkintarepertuaari, kun haastateltavat arvostelivat Suomea. Kritiikkiä ei osoitettu ”epäkunnossa oleville asioille” vaan ”väärin toimiville ihmisille”.

Kulttuurinäkökulmasta käsin puhuttaessa sanasto oli arkisempi kuin edellä käsitellyssä ”Asiat on kunnossa” -näkökulmassa. Kulttuurinäkökulmaan voi tutustua epäsosiaalisuusdiskurssien yhteydessä s. 42-72. Koska aineistoa, jossa kulttuurinäkökulma ilmenee, on niin laajasti käsitelty edellä, otan tässä vain muutaman esimerkin kulttuuripuheesta. Näiden esimerkkien lisäksi analysoin yhden poikkeustapauksen sekä kaksi tapausta, joissa kulttuuripuhe on implisiittisesti läsnä. Kulttuurinäkökulmaa käytettiin vastattaessa seuraaviin kysymyksiin: *“mikä on huonoa Suomessa?” tai “mistä et pidä Suomessa?”*

Seuraavat katkelmat ovat esimerkkejä kulttuurinäkökulmasta. Kahden ensimmäisen näytteen aiheena on lähimmäisyys, joka viittaa ihmisten kohtaamiseen. Näytteissä käytetään voimakkaita verbejä: käyttää, antaa, ostaa, välittää, luulee ja näkee. Haastateltavat puhuvat tuttavista ja naapureista.

Suomalaista kulttuuria en voi käyttää omassa perheessä. Käytännön asiat on perusteltu, tehokkaat, official, virallisia, muodollisia, ei oo niin kuin vapaa. Raskasta olla, ei kaikkien kanssa, ei kaikkien kanssa löytyy joitakin. Itsekästä, ei anna toiselle. Itselle ostaa vaikka mitä, toiselle ei anna mitään. Vieraanvaraisuus jos menee kylään haluaa saada ei halua antaa.(M3)

No, huonoa tottakai tää mun mielestä perheen ymmärtäminen. Mikä on perhe. Tai se okei, ihmiset ovat aika yksilö täällä. Että ei kukaan välitä mitään mistään sillä tavalla. Tottakai siinä on vähän semmosia, mutta ei ole mitään semmosia paineita. Sanotaan, että pitää olla hyvä muuten naapuri luulee, että minkälainen mies minä olen tai ihmiset bussissa näkee minut oho minkälainen. Semmonen ei oo. (...)
(M7)

Kolmen viimeisen aineistonäytteen aiheena on suomalaisten kielteinen suhtautuminen ulkomaalaisiin. Näistä ensimmäisen katkelman toimijaksi mainitaan ”he”. Toisessa katkelmassa toimijaksi täsmentyvät vanhat ihmiset. Viimeisessä näytteessä ihmiset mainitaan, mutta heidät vapautetaan vastuusta käyttämällä ihmistä objektivivaa lauserakennetta.

---

^{xv} Käytän kulttuurinäkökulman rinnalla samaa tarkoittavana käsitettä kulttuuripuhe.

En pidä.. yhteiskunta ei sisällä läheisyyttä. Ihmiset ovat hyvin hiljaisia ja itsekeskeisiä, mutta he sanovat olevansa ujoja. Monilla heistä on kielteinen asenne ulkomaalaisiin. Ehkä he olivat itseensäsulkeutuneina niin monia vuosia.(M6)^{lix}

Suomessa vanha ihminen, minusta he ovat kateellisia, kun ulkomaalaisia täällä. (I think they like jealous feel when foreigner people here.) Ei oo kaikki. Joskus on paljon kylmä. En halua monta, monta vaatetta pukea sitten menee ulos. Joskus menee ulos ja suomalainen.. kysymys on avun tarpeesta (I look like help). Haluan apua (I want help). Minä kysyn, missä on tämä paikka. Joskus ihminen ei puhu. Ajattelen se ei ole hyvä. (N1)

Se on huonoo, koska meillä on eri väri. Se joskus ihmisiä tuottaa paha sana. (M4)

Pilotettu kulttuurinäkökulma

Ensimmäiseen lausumaan on pilotettu kritiikki suomalaisten ihmisten elämäntavalle. Toisessa lausumassa kritiikki kohdistuisi ihmisiin eikä esimerkiksi systeemiin, jos se johonkin kohdistuisi. Näissä kahdessa katkelmassa tulee esille se, kuinka myönteinen puhe Suomea kohtaan yleensä kohdistui asioihin ja systeemiin, mutta vastaavasti kielteinen puhe ihmisiin ja elämäntapaan.

Mistä et pidä Suomessa?

En pidä juopottelusta. (I don't like drinking.) Meidän kotimaassa ei ole diskoja. (N1)

Ihan alussa kun mä tulin tänne niin silloin X oli töissä päivällä. Ihmisillä oli vuorotyö. Se välillä illallakin töissä. Sillai mä olin kotona, ei mulla ollut paljon mitään tekemistä, sillai mulla oli tietysti hirvee ikävä taas niin kun perhe ja tämmösiä. Mut se on ihan niin kun mun juttuja. *En mä silleen kokenut, että suomalaisissa olis mitään vikaa tai mitään huonoa.* Ehkä mä en vaan oo törmännyt niihin. Et mä oon niin kun jutellut tästä monen bangladeshilaisen naisten kanssa. Et ne kerto ihan erilaisia asioita. Ei ne oo missään nimessä tämmösiä. Sit ne kerto, että sä et oo vaan törmännyt niihin. (N2)

Poikkeus: Myönteinen kulttuuripuhe

Seuraava haastateltava kommentoi Suomen hyviä puolia puhumalla siitä, kuinka ihmiset ovat kohdelleet häntä hyvin. Vastauksen kulttuuripuhe poikkeaa siitä, miten haastateltavat yleensä puhuivat Suomen hyvistä puolista kunnossa olevina asioina, ei niinkään siitä, mitä ihmiset ovat tehneet. Vastaus poikkeaa myös siinä, että kulttuuripuhe on yleensä kriittistä.

Mikä oli hyvää Suomessa?

Oikeesti mulle ehkä kävi tosi hyvä tuuri kun mä tulin tänne. Niin X:llä oli tuttava, joka on töissä täällä lähellä. Sit mä tutustuin häneen ja mä sain koko ajan seuraa. Mulla on vieläkin ja alussakin ihan heti tuli vaan niin kuin hyviä asioita eteen, että en mä oo törmännyt mihinkään vaikeuksiin ja kukaan ei oo huutanut mulle tai niin kun kiroillut kadulla. Mitä kuulee, että muille on tapahtunut. Mutta mä en tiedä mulla on ihan alusta asti hirveen positiivinen ajatus. Tai silleen mä oon saanut hirveän positiivista palautetta. Ei mulle ainakaan sattunut mitään ja ihmiset oli tosi kohteliaita ja tosi mukavia ihmisiä. Mä olin tosi onnellinen, että ne kohtelee mua sillä lailla. Mä en oo pystynyt eroamaan silleen ite, että mä en oookkaan suomalainen. Et ne näkee mut niin kun eri tavalla. Ei oo koskaan tullut mulle mieleen. Mä olin niin kun niitten joukossa käymässä johonkin. En mä niin kun silleen huomannut. Jotkut kattelee mun hiuksia ja silleen että niin kun voi kun pitkä. Tietysti tämmöset erilaisuuksia, mutta ei mitään negatiivista. (N2)

Poikkeuksen selitys

Ensinnäkin poikkeava vastaaja arvostaa asioita suomalaisten tavoin. Hän on myös paljon suomalaisten kanssa tekemisissä. Näin suomalainen kulttuuri on jo osa hänen elämäänsä. Tämän vuoksi siihen voi suhtautua myönteisesti.

Tavallinen arkipäivä on semmonen, että mä meen aamulla töihin. (...) Työtä on se päivän tärkein asia. (...) Olen elektroniikka-alalla töissä. (N2)

Mitä työtä haluaisit tehdä?

Jotain vielä mielenkiintoisempaa, millä pystyis ite ajattelemaan ja vaikuttamaan siihen suoraan. Jotain kehitystyötä tai jotain ATK-puolen hommaa, mihin ite voi kehittää jotain. Mihin se vaikutusmahdollisuus on suuri. Tähän työhön mä en paljon pysty vaikuttamaan. (N2)

Kumpien kanssa oot enemmän tekemisissä suomalaisten vai Bangladeshista tulleiden?

Jos niin kun ajatellaan vapaa-aikaa vietetään silloin Bangladeshista tulleita yleensä voi sanoa kerran kahessa viikossa varmaan niitäkin näkee. Ja jos taas ajatellaan suomalaisia kavereita, niitä näkee enemmän. Jos mulla on suinkaan vapaa-aikaa niin sit mä käyn niiden kanssa aerobic ja kaikki tämmösii. Että kyllä varmaan mä suomalaisia kavereita nään enemmän. (N2)

N2 korostaa hyvää sopeutumistaan ja suvaitsevaisuuttaan. Lisäksi hän arvostaa avoimuutta.

(...) mä oon tullut sieltä tänne ja kuinka ero siinä ja täällä on. Ja mä oon hyvin pärjännyt silleen. Et se on varmaan bangladeshilaiselle erilainen, että jotenkin ne pystyy sopeuttamaan. (...) (N2)

Täällähän on ihan hirvee kulttuuriero. Mä itsekin ihmettelen sitä miks mä en oo huomannut. Esimerkiksi tämmöiset jutut, mitä ei oo olenkaan mahdollisia niin kun Bangladeshissa, että ennen avioliittoa asutaan niin kun avoliitto ja tämmösiä. Mut ne tuntui musta niin kun ihan normaalilta. (...) (N2)

Avoin. Mä oon sanonut mun aviomiehelle sun ei tarvi salata musta mitään. (...) Ei mitään salaisuuksia. (N2)

N2 ajattelee itsenäisesti myös islamin suhteen. Hänen mielestään uskonnollisia ohjeita olisi mietittävä niiden tarkoituksesta käsin.

Mut mä voin siitä uskonnon asiasta kertoa mun mielipiteen, jos sä haluat. Mun mielestä ihmiset hirveesti käsittelee väärin tätä muslimia, islamin uskontoa. Silleen että ne ei tulkitse, mitä koraanissa lukee. Ne vaan suoraan lukee ja ajattelee, että nyt tää on sanottu tällä tavalla ja nyt tää pitää tehdä. Mun mielestä, mä itse ainakin luen sen sillä tavalla, että mitä sen tarkoituksena on ollut. (...) (N2)

6.3. Kansanluonne: Tunnustusta suomalaisuudelle

Kulttuurinäkökulmassa suomalaista kulttuuria käytettiin Suomen huonojen puolien eli epäsosiaalisuuksien selittämisessä. Tästä huolimatta haastateltavat osoittivat suomalaisuutta kohtaan myös myönteisiä ajatuksia. Nämä myönteiset kommentit lausuttiin suomalaisesta kansanluonteesta. Tässä osoitan sen, kuinka jotkut haastateltavat kansanluonnetta voi käyttää tunnustuksen antamiseen suomalaisuudelle.

Kaksi haastateltavaa lausuivat tunnustuksen suomalaisuudelle rehellisyydestä.

Suomalaisia ihmisiä on rehellinen. (M4)

Minä en tiedä onko se hyvää tai mitä. Joskus tuntuu että se on hyvä, mutta joskus se tuntuu että se ei ole hyvä. Se on semmonen. Hyvä on, että enemmän ihmisiä on rehellinen. (...) (M5)

Seuraavan haastateltavan mielestä suomalaisten rauhallisuus on hyvä asia.

(...) Suomalaisluonnekin on vähän positiivinen minulle ainakin kun tuon etelän ihmiset on vähän temperamenttisia. Suomalaisuus on minulle ollut positiivinen, koska mä ite olen vähän rauhallinen, vaikka mulla onkin temperamenttia, yleisluonne on rauhallinen. Ei häiritse toista. Se on hyvä luonne. (M3)

Haastateltu arvostaa suomalaisten avoimuutta uusille keksinnöille ja heidän intoa puhua englantia.

Olen jo kertonut sinulle monia asioita, joita arvostan Suomessa kuten ihmisistä.. asiat ovat organisoituja, systemaattisia, jopa tosi kylmässä säässä ei tunnu.. jos olet.. suurin osa asioista on hallinnassa kuten kuljetus, majoitus, kaikki. Se, mitä en vielä ole kertonut tähän mennessä, mistä pidän Suomessa on tekniikka. Ainakin viimeisin teknologia tai se tekniikka, jonka parissa työskentelen, telekommunikaatiossa Suomi näyttölee tärkeää osaa tekniikassa. Ymmärrän, että suomalaiset ovat hyvin myönteisiä hyväksymään uusia asioita kuten internet tai matkapuhelimet tai mitä tahansa. Siis he ovat hyvin myönteisiä. He eivät ujostele, he eivät ujostele puhua englantia, jos he osaavat puhua englantia. Siis nämä ovat myönteisiä asenteita. Tämä on tosi positiivinen asenne suomalaisilla ihmisillä. He vain kokeilevat uutta. (...) (M2)^{lx}

Viimeisessä aineistonäytteessä suomalaiset saavat kiitosta itsekriittisyydestään.

(...) Esimerkiksi suomalaiset kritisoivat aika paljon itsensä. Se on ihan hyvä asia. Että koko ajan ne sanoo että: me ollaan tommonen suomalaiset, vaikka kuinka se mies voi olla rasisti tai fasisti, mutta silti se aina sanoo, että suomalaiset vähän me puhutaan vähemmän. Aika paljon he kritisoivat itseensä. Se on ihan hyvä asia. Ja meillä vaikka on kuinka paljon asioita kritisoitavaksi, mutta ihmiset ei kovin paljon puhu. Aina tuodaan noita hyviä asioita ja ollaan paras tai parhaita. Ja plaa plaa.. Minä en ainakin teen semmosia ihan sokeasti. Toi on hyvä asia, että kritisoivat. (M7)

Suomi-näkökulmat

Tarkasteluni kohteena on ollut ne puheen muodot, joilla bangladeshilaiset maahanmuuttajat kommentoivat Suomea. Myönteisen puheen mukaan Suomi on hyvä, koska ”*asiat ovat kunnossa*”. Tämän vuoksi ihmisillä on mahdollisuuksia. Tämän mahdollisuuksia luovan toimijan nimesin *mahdollistajaksi*. Haastateltavat yhdistävät suomalaiset ihmiset Suomessa kokemiinsa huonoihin asioihin. Tätä puhetapaa kutsuin *kulttuurinäkökulmaksi*. Suomalaisuuteen kriittisesti suhtautuvan kulttuurinäkökulman kanssa päinvastainen tapa puhua suomalaisuudesta oli *kansanluonne*. Puhumalla kansanluonteesta suomalaisuuteen saattoi liittää hyviä ominaisuuksia. Bangladeshilaisten maahanmuuttajien Suomea koskevan puheen voi muodon kannalta tiivistää seuraavasti: *Suomessa asiat ovat kunnossa, mutta jossain mielessä kunnolliset suomalaiset elävät huonosti*.

7. YHTEENVETO

Lähdin tutkimaan Suomessa asuvien bangladeshilaisten elämäntapaa. Pidin tärkeänä sitä, että suomalaisilla on tietoa siitä, millä tavalla köyhän etelän maista Suomeen saapuneet maahanmuuttajat elävät. Uskoin, että yhdelle kulttuurille tyypillisten arvojen esille tuominen helpottaa muidenkin kaukaa lämpimistä maista saapuvien maahanmuuttajien todellisuuden rakentumisen ymmärtämistä. Ajattelin, että olisi hyvä, kun erilaisia tapoja omaavat ihmiset ymmärtäisivät nykyistä paremmin toistensa arvostuksia ja erilaisia elämäntapoja. Maahanmuuttajat saavat annoksensa suomalaisuutta joka päivä ja oppivat näin suomalaisia tapoja. Mutta suomalaisista vain harva on yhteydessä maahanmuuttajiin.

Teemahaastatteluja tehdessäni kuitenkin huomasin useimpien bangladeshilaisten elämän olevan täällä samankaltaista kuin suomalaisilla. Näin vähemmistökuulttuurin erilaisuuksista kertovalle tulkinnalle oli vähän aineksia. Haastattelupuheessa bangladeshilaiset jäsensivät kulttuurisesti ja moraalisesti Suomea ja suomalaisuutta. Valitsin aineistosta juuri tämän osan, koska näissä puheenvuoroissa ilmeni yhtäältä kiinnostava aikalaispuheenvuoro Suomesta ja toisaalta esimerkki siitä, kuinka maahanmuuttaja rakentaa kertomuksen, jossa määrittelee itsensä mahdollisimman myönteisesti.

TAULUKKO 2. Suomi bangladeshilaisten silmin

	SISÄLTÖDISKURSSIT	MUOTODISKURSSIT
HYVÄ	SYSTEEMI	ASIAPUHE
HUONO	IHMISUHTEET	KULTTUURIPUHE

Aikalaispuheenvuoro jakautui kahtia. (Ks. taulukko 2.) Oli hyvät ja huonot puolet. Bangladeshilaiset puhuvat Suomesta myönteisesti *hyvänä systeeminä*. Hyvä systeemi oli toimivaa hallintoa, sosiaaliturvaa, puhdasta ympäristöä ja systeemin sisäistäneitä ihmisiä, joiden kansanluoteessa oli hyvääkin. Puheeseen hyvästä systeemistä liittyi *asioita* korostanut näkökulma. Hyvästä systeemistä puhuttiin suurilla sosiologisilla käsitteillä. Näin määritelty Suomi oli itsestään syntynyt mahdollistaja, joka auttoi kaikkien elämää. Kun bangladeshilaiset puhuivat Suomesta kielteisesti, he käsittelivät enimmäkseen *epäsosiaalisuutta*. Suomalainen epäsosiaalisuus oli elämäntapa, johon liitettiin ohut perhe,

yksinäisyys, juoppous ja erilaisten syrjintä. Bangladeshilaiset puhuivat suomalaisten epäsosiaalisuudesta eli huonoista ihmissuhteista kulttuuriin *kulttuurinäkökulman* avulla.

Käytin bangladeshilaisten Suomea koskevaa puhetta suomalaisen elämäntavan ymmärtämisessä. Toisaalta käytin suomalaisuudesta käytyä keskustelua siihen, että saatoin paremmin käsittää, mistä bangladeshilaisten puheessa oli kysymys. Alunperin Matti Kortteinen (1992) esitteli itsellisyyden suomalaisen palkkatyön kulttuurin keskeisenä käsitteenä. Osoitin Satu Apon (1996) tutkimukseen nojautuen, että itsellisyydellä on juuret pohjoisen maatalouden omavaraistaloudessa.

Itsellisyys liittyi selvästi myös siihen, mistä bangladeshilaiset puhuivat suomalaisessa elämäntavassa. Itsellisyyden arvostus vaikuttaa siihen, että perhe on ohentunut ja ihmiset asuvat yhä enemmän yksin. Bangladeshilaisten esille nostamaa suomalaisten juoppoutta selitin (ks. Apo 1999, 132) sillä, että itselliselle ihmiselle humala voi tarjota tien yhteyteen, toiseuteen tai sosiaalisuuteen. Suomalainen itsellisyys ja vastaavasti bangladeshilaisten puheessa näkyvä aasialainen kuulumisen kulttuuri ovat keskenään erilaiset elämän strategiat. Kumpikin kulttuurimuoto nousee alueelle tyypillisestä maataloudesta. Tämän vuoksi modernissa kaupunkikulttuurissa nämä ns. kulttuurierot voivat pienentyä ajan kuluessa.

Maahanmuuttajien kokema erilaisten syrjintä ei kaipaa erityisiä selityksiä. Yhdenmukaisesta Suomesta on kerrottu kansallinen tarina niin vakuuttavasti, että suomalaiset ovat mieltäneet suomalaisuuden keskeiseksi osaksi identiteettiään. (Ks. esim. Ehrnrooth 1996, 240.) Näin maahanmuuttajissa kohdattava erilaisuus voi uhata suomalaisten käsityksiä itsestä. Uskon, että kokemukset ihmisten samankaltaisuuksista ja erilaisuuksien suhteellisuudesta pienentävät koettua uhkaa. Hyvässä Suomessa olisi suomalaisuuden olisi hyvä olla nykyistä monimuotoisempi. Outi Lepola (2000) kysyy väitöskirjassaan, kuinka suomalaisuuden käsite voisi toimia identiteettinä myös maahanmuuttajille. On tärkeää taata täydet oikeudet myös niille, jotka kantavat monimuotoista kulttuuri-identiteettiä. (Ks. Hall 1999, 227-229.)

Suomessa asuville maahanmuuttajille (miksei muillekin) voisi tehdä laajoja kysely- ja/tai haastattelututkimuksia, siitä mikä Suomessa on hyvää ja arvokasta ja mikä taas huonoa ja mitä pitäisi muuttaa. Myös nationalismista ja rasismista voi tehdä omat kysymyssarjansa.

Tämäkaltainen tutkimus voi olla tarpeellista hyvinvointitutkimusta. Tutkimuksen näkyvä esittely antaa valtaväestölle mahdollisuuden muodostaa käsityksiä kulttuurisista eroista ja yhtäläisyyksistä. Hallinnolle on tärkeä ymmärtää sitä, minkä seikkojen osalta uudissuomalaiset eroavat täällä syntyneistä. Maahanmuuttajiin heidän kuuntelemisellaan on integroivaa vaikutusta. Suomi on tällöin heidänkin maansa. Maahanmuuttajien omista elämäntilanteista ja todellisuuden tulkinnoista lähtevien tutkimusten tekeminen (esim. Huttunen 1999a ja 1999b) on siis perusteltua.

Tutkimukseni sivutuotteena sain käsityksen siitä, mitä on sopeutuminen uuteen paikkaan. Havaittiin, että sopeutuminen on yhteydessä siihen, että osaa olla kriittinen omalle kulttuurille ja toisaalta antaa tunnustusta toiselle kulttuurille. Tämän itsekriittisyyden ja toiselta oppimisen havaittiin olevan yhteydessä ainakin kolmeen seuraavaan seikkaan: 1) työpaikan arvostettavuus sekä palkan suuruus, 2) suomalaisten ystävien määrä ja laatu sekä 3) suomenkielentaito. Edellä mainitut sopeutumisen indikaattorit taas ovat vahvasti yhteydessä toisiinsa. Niillä bangladeshilaisilla maahanmuuttajilla, joilla menee taloudellisesti hyvin, menee muutenkin hyvin. Ne, joiden talous on tiukalla, korostavat uskonnon merkitystä.

Tutkimuksessa tuli esille se, että bangladeshilaiset pitävät suomalaisen elämäntavan ongelmana epäsosiaalisuutta. Havaituista ongelmista ainakin yksinäisyyttä olisi hyödyllistä tutkia enemmän. Hyvinvointivaltion kasvun ja yksinäisyyden lisääntymisen yhteys olisi hyvä selvittää. Olisi mielenkiintoista tietää, onko yksinäisyys enemmän pakkoa vai vapautta. Yhdessä elämisen mukanaan tuoman hyvinvoinnin vaikutuksista verrattuna yksin eläviin olisi kiinnostava tietää. Syrjinnän tutkimuksen voisi kääntää päinvastoin. Voisi tutkia sopeutujia, kotiutujia ja sellaisia ystävyksiä, joissa toinen osapuoli on suomalainen ja toinen maahanmuuttaja. Tutkimuksen voisi tehdä myös siitä, kuinka on onnistunut erilaisena Suomessa.

Maahanmuuttajien kulttuurikäsitteiden tutkimisessa kansalliset käsitteet kuten suomalaisuus tai bangladeshilaisuus voivat olla hyödyllisiä, koska niitä voidaan käyttää heuristisina välineinä kulttuuristen ja yhteiskunnallisten rakenteiden esille tuomiseksi. Kansallisten käsitteiden ja kulttuurin suhde on monimutkainen. Tämän vuoksi kulttuurintutkimuksessa on käsitykseni mukaan aina tarpeellista perehtyä kansallisvaltion identiteettipolitiikkaan (esim. Saukkonen 1999).

Monta seikkaa omassa maailmankuvassani ja tutkijapersoonassani muuttui tutkimuksen kuluessa. Ulkomaalaisen käsitteen hylkäsin jo tutkimuksen alkuvaiheessa, maahanmuuttajasta puhumisenkin tuntui huonolta. Tulin tutkimuksen edetessä tietoiseksi siitä, että ihmisiä luokitellaan voimakkaasti sen mukaan, millä puolella joitakin kansallisvaltion rajoja he ovat sattuneet elämään. Uusi tietoisuus muutti suhteeni suomalaisuuteen rauhallisen harkitukseksi mutta kriittiseksi. Aloin myös tarkastella monikulttuurisuutta uudelta pohjalta. Opin ymmärtämään kansallisen identiteetin ja kulttuuri-identiteetin suhteellisena ja vaihtelevana.

Tutkimuksessani siirryin faktanäkökulmasta aineiston kulttuurisia jäsenyyksiä hahmottavaan näkökulmaan. Päätin käyttää aineiston analysoinnissa diskurssianalyysiä, koska siinä puhe sinänsä on tutkittavaa todellisuutta eikä vain heijasta mahdollisia tosiasioita. Muodostin puhetiivistymiä yhdistämällä käsitteitä. Näin muodostui diskursseja, joissa näkyy se, miten Suomen bangladeshilaiset rakensivat haastattelupuheessa tulkintaa itsestään, Suomesta, suomalaisuudesta, maahanmuuttajuudesta ja ulkomaalaisuudesta.

Suhteeni bangladeshilaiseen elämäntapaan muuttui. Siirryin romanttisista ajatuksista kriittisyyteen. Bangladeshilaisille tyypillinen ihmishdeorientaatio osoittautui osittain kulttuuriseksi pakoksi eikä jaloksi kansanluonteeksi. Tosin epäsosiaalisuus-diskurssia selittävä itsellisyyden kulttuuri paljasti sen kulttuurisen pakon, joka tuottaa nyky-Suomeen pahoinvointia. Suomalaisilla on oppimista bangladeshilaisten ihmishdeorientaatiosta.

Kaikkien Suomessa asuvien on opeteltava elämään aiempaa suurempien kulttuuristen erilaisuuksien kanssa. Suvaitsevaisuus on enemmän kuin pelkkää moninaisuuden hyväksymistä. Se on dialogia ja toisen erilaisuuden ja intressien kunnioittamista. Tämän vuoksi kansallinen maahanmuuttajapolitiikka on tärkeää. Vielä sitäkin tärkeämpää on keskittyä kansainväliseen tulojaon politiikkaan. Maailman tuntuvassa puutteessa eläville ”köyhän etelän” asukkaille, on luotava nykyistä paremmat elinehdot ”rikkaan pohjoisen” käsissä olevilla vallalla ja varoilla. Maailman köyhien oikeudet on asetettava sosiaalipolitiikan ytimeen.

LÄHTEET

- Ala**, Juha. Suomi-ihanne tunteiden koossapitäjänä. Teoksessa Näre, Sari (toim.) Tunteiden sosiologiaa II. Historiaa ja sääntelyä. SKS. Helsinki 1999. S.145-189.
- Alapuro**, Risto. Suomen älymystö Venäjän varjossa. Hanki ja jää. Helsinki 1997.
- Alasuutari**, Pertti. Laadullinen tutkimus. Vastapaino. Tampere 1999.
- Alasuutari**, Pertti & Ruuska Petri (toim.) Elävänä Euroopassa. Muuttuva suomalainen identiteetti Vastapaino. Tampere 1998.
- Alasuutari**, Pertti & Ruuska Petri. Post-Patria. Globalisaation kulttuuri Suomessa. Vastapaino. Tampere 1999.
- Anderson**, Benedict. Imagined community. Reflection on the origin and spread of nationalism. Verso. London & New York 1991.
- Anderson**, Benedict. The spectre of comparisons. Nationalism, Southeast Asia and the world. Verso. London & New York 1998.
- Anttonen**, Pertti. Introduction: Tradition and political identity. Teoksessa Anttonen Pertti (toim.) Making Europe in Nordic contexts. NIF Publications 35. Turku 1996.
- Appadurain**, Arjun. Modernity at large. Cultural dimensions of globalization. University of Minnesota press. Minneapolis & London 1996.
- Apo**, Satu. Agraarinen suomalaisuus - rasite vai resurssi. Teoksessa Laaksonen, Pekka & Mettomäki, Sirkka-Liisa (toim.) Olkaamme siis suomalaisia. SKS. Helsinki 1996a. S. 176-184.
- Apo**, Satu. Itserasismista positiivisiin suomalaisuuksiin. Teoksessa Apo, Satu & Ehrnrooth, Jari (toim.) Millaisia olemme? Puheenvuoroja suomalaisesta mentaliteetista. Kunnallissalan kehittämissäätö. Vammala 1996b. S.13-37.
- Apo**, Satu. Alkoholi ja kulttuuriset tunteet. Teoksessa Näre, Sari (toim.) Tunteiden sosiologiaa II. Historiaa ja sääntelyä. SKS. Helsinki 1999. S. 101-144.
- Bardy**, Marjatta. Uupuneet äidit kuvan avulla elämänsä äärelle. Teoksessa Näre, Sari (toim.) Tunteiden sosiologiaa II. Historiaa ja sääntelyä. SKS. Helsinki 1999. S. 249-269.
- Bauman**, Zygmunt. Postmodernin lumo. Vastapaino. Tampere 1996.
- Bauman**, Zygmunt. Sosiologinen ajattelu. Vastapaino. Tampere 1997.
- Bista**, Dor Bahadur. Fatalism and development. Nepal's struggle for modernization. Orient longman. Calcutta 1991.
- Castells**, Manuel. The information age: Economy, society and culture. Vol I: The rise of network society. Blackwell. Cambridge 1996.
- Castells**, Manuel. The information age: Economy, society and culture. Vol II: The power of identity. Blackwell. Padstow 1997.
- Castells**, Manuel. The information age: Economy, society and culture. Vol III: End of millenium. Blackwell publishers. Maden, Massachusettes & Oxford. 1998.
- Coffey**, Amanda & Atkinson, Paul. Making sense of qualitative data. Complementary research strategies. Sage. Thousand Oaks & London & New Delhi 1996.
- Ehrnrooth**, Jari. Heijastuksia kansallisesta minästä. Teoksessa Apo, Satu & Ehrnrooth, Jari (toim.) Millaisia olemme? Puheenvuoroja suomalaisesta mentaliteetista. Kunnallissalan kehittämissäätö. Vammala 1996a. S. 38-63.
- Ehrnrooth**, Jari. Suomalainen itsetutkiskelu. Teoksessa Laaksonen, Pekka & Mettomäki, Sirkka-Liisa (toim.) Olkaamme siis suomalaisia. SKS. Helsinki 1996b. S. 237-243.
- Eriksen**, Thomas Hylland. Small places, large issues. An introduction to social and cultural anthropology. Pluto Press. London & Sterling, Virginia 1995.
- Eskola**, Jari & Suoranta Juha. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Vastapaino. Tampere 1999.
- Foucault**, Michel. Tarkkailla ja rankaista. Otava. Helsinki 1984.
- Förnäs**, Johan. Kulttuuriteoria. Vastapaino. Tampere 1998.
- Gellner**, Ernest. Nations and nationalism. Blackwell. Oxford 1983.
- Goody**, Jack. The logic of writing and the organization of society. Cambridge university press. Cambridge & New York & New Rochelle & Melbourne & Sydney 1986.

- Habermas**, Jürgen. The theory of communicative action. Vol 2. Lifeworld and system. A critique of functionalist reason. Polity press. Cambridge 1987.
- Heiskala**, Risto. Esipuhe: Beck, globalisaatio ja ”toinen moderni”. Teoksessa Beck, Ulrich Mitä on globalisaatio? Virhekäsityksiä ja poliittisia vastauksia. Vastapaino. Tampere 1999.
- Hall**, Stuart. Identiteetti. Vastapaino. Tampere 1999.
- Hobsbawm**, Eric. Nationalismi. Vastapaino. Tampere 1994.
- Huttunen**, Laura. Sama taivas eri maa: maahanmuuttajan tarina. SKS. Helsinki 1999a.
- Huttunen**, Laura. Maahanmuuttajan koti, paikka ja identiteetti. Siirtolaisuus 4/1999. Turku 1999b. S. 16-22.
- Huttunen**, Laura & Rantala Veijo. Aito mustalainen on lämmin ihminen. Suomen mustalaisten etnisen identiteetin rakentuminen puheessa. Tampereen yliopiston sosiaalipolitiikan laitoksen tutkimuksia B 14. Tampere 1993.
- Jaakkola**, Magdalena. Suomalaisten suhtautuminen ulkomaalaisiin ja ulkomaalaispolitiikkaan. Siirtolaisuustutkimuksia 21. Työministeriö. Valtion painatuskeskus. Helsinki 1989.
- Jaakkola**, Magdalena. Suomen ulkomaalaiset. Perhe, työt ja tulot. Työpoliittinen tutkimus 15. Työministeriö. VAPK-kustannus. Helsinki 1991.
- Jaakkola**, Magdalena. Suomalaisten kiristyvät ulkomaalaisasenteet. Työpoliittinen tutkimus 101. Työministeriö. Painatuskeskus. Helsinki 1995.
- Jaakkola**, Magdalena. Maahanmuutto ja etniset asenteet. Suomalaisten suhtautuminen maahanmuuttajiin 1987-1999. Työpoliittinen tutkimus 213. Työministeriö. Edita. Helsinki 1999.
- Jokinen**, Arja & Juhila Kirsi. Diskurssianalyttisen tutkimuksen kartta. Teoksessa Jokinen, Arja & Juhila Kirsi & Suoninen Eero. Diskurssianalyysi liikkeessä. Vastapaino. Tampere 1999. S.54-100.
- Jokinen**, Arja & Juhila Kirsi & Suoninen Eero. Diskursiivinen maailma: teoreettiset lähtökohdat ja analyttiset käsitteet. Teoksessa Jokinen, Arja & Juhila Kirsi & Suoninen Eero. Diskurssianalyysin aakkoset. Vastapaino. Tampere 1993. S. 17-47.
- Jokinen**, Arja & Juhila Kirsi & Suoninen Eero. Diskurssianalyysin aakkoset. Vastapaino. Tampere 1993.
- Jokinen**, Arja & Juhila Kirsi & Suoninen Eero. Diskurssianalyysi liikkeessä. Vastapaino. Tampere 1999.
- Juntto**, Anneli. Suomalaisen sinkkuasumisen lyhyt historia. Hyvinvointikatsaus 4/1999. Tilastokeskus. Helsinki 1999. S.9.
- Jylhä**, Marja & Jokela Jukka. Individual experiences as cultural. A cross-cultural study on loneliness among the elderly. Ageing and society 10/1990.
- Karisto**, Antti & Takala Pentti & Haapola Ilkka. Matkalla nykyaikaan. Elintason, elämäntavan ja sosiaalipolitiikan muutos Suomessa. WSOY. Juva 1999.
- Karkama**, Pertti. Kansallisen kulttuurin snellmanilaisista juurista. Teoksessa Laaksonen, Pekka & Mettomäki Sirkka-Liisa (toim.) Olkaamme siis suomalaisia. SKS. Helsinki 1996. S. 11-15.
- Kortteinen**, Matti. Kunnian kenttä. Suomalainen palkkatyö kulttuurisena muotona. Hanki ja jää. Hämeenlinna 1992.
- Kotalova**, Jitka. Belonging to others. Construction of womanhood among muslims in a village in Bangladesh. Acta universitatis Upsaliensis. Studies in cultural anthropology 13. Uppsala 1993.
- Kristeva**, Julia. Muukalaisia itsellemme. Gaudeamus. Helsinki 1992.
- Lehtonen**, Mikko. Kyklooppi ja kojootti. Subjekti 1600-1900- lukujen kulttuuri- ja kirjallisuusteorioissa. Vastapaino. Tampere 1994.
- Lepola**, Outi. Ulkomaalaisesta suomenmaalaiseksi. Monikulttuurisuus, kansalaisuus ja suomalaisuus 1990 –luvun maahanmuuttoliittisessä keskustelussa. SKS. Helsinki 2000.
- Liebkind**, Karmela (toim.). Maahanmuuttajat. Kulttuurien kohtaaminen Suomessa. Gaudeamus. Helsinki 1994a.

- Liebkind**, Karmela. Vietnamilaisena pakolaisena Suomessa. Teoksessa Liebkind, Karmela (toim.). Maahanmuuttajat. Kulttuurien kohtaaminen Suomessa. Gaudeamus. Helsinki 1994b. S. 21-49.
- Liebkind**, Karmela (toim.). Monikulttuurinen Suomi. Etniset suhteet tutkimuksen valossa. Gaudeamus. Helsinki 1999.
- Luhtala**, Tero & Kartovaara Leena (toim.). Väestörakenne. Tilastokeskus. Helsinki 2000.
- Mahmood**, Raisul Awal. Adaptation to a new world: experience of Bangladeshies in Japan. International migration 32:4. Geneva 1994. S. 519-530.
- Maloney**, Clarence. Behaviour and poverty in Bangladesh. University press limited. Dhaka 1988.
- Miles**, Robert. Rasismi. Vastapaino. Tampere 1994.
- Mäkelä**, Klaus. Yhteiskunnallinen väkijuomakysymys eilen ja tänään. Alkoholipoliitikka 60:6. Helsinki 1995. S. 376-383.
- Nieminen**, Mauri & Rapo Markus (toim.). Ulkomaalaiset ja siirtolaisuus. Tilastokeskus. Helsinki 1999.
- Nousiainen**, Jaakko. Suomen poliittinen järjestelmä. WSOY. Juva 1991.
- Oinonen, Liisa. Vietnamilaisia, suomalaisia vai suomenvietnamilaisia. Pääkaupunkiseudun vietnamilaisien etnisuus ja identiteetti 1990-luvulla. Väestöliitto väestöntutkimuslaitos katsauksia E 6/1999. Helsinki 1999.
- Paitula**, Hilikka. Kohti yhteisöä. Tutkimus somalipakolaisista Suomessa. Julkaisematon Tampereen yliopiston sosiaalityön pro gradu. Tampere 1995.
- Peltonen**, Matti. Kertakiellon päälle. Suomalainen kieltolakimentaliteetti vuoden 1733 juopumusasetuksesta kieltolain kumoamiseen 1932. Hanki ja jää. Hämeenlinna 1997.
- Potter**, Jonathan. Representing reality. Discourse, rhetoric and social construction. Sage. London 1996.
- Pulkkinen**, Tuija. Kielen ja mielen ykseys. 1800-luvun suomalaisen nationalismin erityispiirteistä ja poliittisesta perinnöstä. Teoksessa Suomi - Outo pohjoinen maa? Näkökulmia Euroopan äänen historiaan ja kulttuuriin. Lehtonen Tuomas M. S. (toim.). PS-kustannus. Jyväskylä 1999. S. 218-233.
- Rorty**, Richard. Contingency, irony and solidarity. Cambridge university press. Cambridge & New York & Port Chaster & Melbourne & Sydney 1989.
- Sabour**, M'hammed. Suomalainen unelma. Tapahtumia ja tulkintoja Suomesta ja suomalaisista. Joensuu University Press. Saarijärvi 1999.
- Saukkonen**, Pasi. Suomi, Alankomaat ja kansallisvaltion identiteettipoliitikka. Tutkimus identiteetin poliittisuudesta, empiirinen sovellutus suomalaisiin ja hollantilaisiin teksteihin. SKS. Helsinki 1999.
- Sauli**, Hannele. Suomalaiset Euroopan yksineläjiä. Hyvinvointikatsaus 4/1999. Tilastokeskus. Helsinki 1999. S. 8.
- Siltala**, Juha. Miehen kunnia. Modernin miehen taistelu häpeää vastaan. Otava. Helsinki 1994.
- Siltala**, Juha. Valkoisen äidin pojat. Siveellisyys ja sen projektit kansallisessa projektissa. Otava. Helsinki 1998.
- Silverman**, David. Doing Qualitative Research. A Practical Handbook. Sage publications. London & Thousand Oaks & New Delhi 2000.
- Sulkunen**, Pekka. Todellisuuden ymmärrettävyys ja diskurssianalyysin rajat. Teoksessa Sulkunen, Pekka & Törrönen Jukka (toim.) Semioottisen sosiologian näkökulmia. Sosiaalisen todellisuuden rakentuminen ja ymmärrettävyys. Gaudeamus. Tampere 1997. S. 13-53.
- Suoninen**, Eero. Näkökulmia sosiaalisen todellisuuden rakentumiseen. Teoksessa Jokinen, Arja & Juhila Kirsi & Suoninen Eero. Diskurssianalyysi liikkeessä. Vastapaino. Tampere 1999. S. 17-36.
- Strauss**, Anselm & Corbin Juliet. Basics of qualitative research. Grounded theory procedures and techniques. Sage. Newbury Park & London & New Delhi 1990.
- Söderling**, Ismo. Perheitä meiltä ja muualta. Suomalaisten näkemyksiä omista ja maahanmuuttajien perheistä. Väestöliitto. Väestöntutkimuslaitoksen tutkimuksia E 8. Helsinki 1999.

- Topelius**, Sakari. Maamme -kirja. S.W. Edlundin Kustannusosakeyhtiö. Helsinki 1915.
- Tähtinen**, Unto. Miksi elän? Intialaiset elämänarvot. Gaudeamus. Helsinki 1984.
- UN XIII 98/8**. International migration politics. United Nations. New York 1998.
- Whyte**, Mariam. Bangladesh. Cultures of the world. Times editions. New York 1999.
- Virtanen**, Matti. Tuiske, änkyrä huppeli. Muuttuva suomalainen humala. WSOY. Juva 1982.
- Waris**, Elina. Yksissä leivissä. Ruokolahtelainen perhelaitos ja yhteisöllinen toiminta 1750-1850. Suomen historiallinen seura. Helsinki 1999.
- Wuori**, Matti & Saksa, Markku. Titanicin kansituolit. WSOY. Juva 1993.

INTERNET LÄHTEET

- Heitzman**, James & Worden, Robert (ed.).
Bangladesh - A Country Study.
Teoksesta on käytetty jaksoja:
Family, Household and Kinship
Social Classes and Stratification
Federal Research Division. Library of Congress. Washington, D.C. 1988.
<http://lcweb2.loc.gov/frd/cs/bdtoc.html>
Lainattu 10.9.2000.
- Korkiasaari**, Jouni.
Siirtolaisinstituutti. Turku 2000.
Suomen ulkomaalaisväestö 1980-1999. Päivitetty 5.7.2000.
Lähde: Väestörakennetilastot. Tilastokeskus.
http://www.utu.fi/erill/instmigr/fin/f_14.htm
Lainattu: 10.10.2000.
- Ots**, Rain. Laki ja Legitimaatio J. V. Snellmanin oikeusfilosofiassa.
Filosofian pro gradu tutkielma. Tampereen yliopisto 1998.
Jakso: 6.4 Siveellinen oikeus eli yhteiskuntaoppi
http://www.uta.fi/~firaot/JVS.html#_Toc452359003
Lainattu 18.9.2000.
- Simpura**, Jussi.
A-klinikkasäätiö. Helsinki 2000.
Päihdelinkki. Tietolinja.
354 Suomalaisten juomatavat.
<http://www.paihdelinkki.fi/tietolinja/iskut/354.html>
Lainattu 21.9.2000.
- Ulkomaiden kansalaiset**.
Suomi lukuina. Päivitetty: 1.5.2000
Tilastokeskus. Helsinki 2000.
http://www.stat.fi/tk/tp/tasku/taskus_vaesto.html#väestörakenne
Lainattu: 10.10.2000

LIITE 1: PERUSTIETOJA BANGLADESHISTA

HISTORIA JA VALTIO

Heitzman et al (1988) jakavat Bangladeshin historian seuraaviin pääjaksoihin:

1. Varhainen historia 1000 ennen ajanlaskun alkua - 1202
2. Bengalin islamilaistuminen 1202-1757
3. Eurooppalainen kolonialisatio 1757-1857
4. Kansallinen liike ja muslimitietoisuuden nousu 1857-1947
5. Pakistanin aika 1947-71
6. Bangladeshin synty 1971

Bangladeshin historia oli ennen vuotta 1947 Suur-Intian historiaa. Vuosina 1947-1971 Bangladesh oli osa Pakistania, joka syntyi kun Intia jakautui muslimien Pakistaniksi ja hinduenemmistöiseksi Intiaksi. Silloin nykyisestä Bangladeshista käytettiin nimeä Itä-Pakistan. Vuonna 1971 Bangladesh itsenäistyi bengalinkielisten (muslimien) valtioksi.

Bangladesh on hallitusmuodoltaan tasavalta. Sen pääkaupungissa Dhakassa asuu n. 10 miljoonaa asukasta (EIA). Maan oikeussysteemi perustuu brittiläiseen Common law-järjestelmään (CIA). Virallinen kieli on Bangla (kutsutaan myös bengaliksi), joka kuuluu indoeurooppalaiseen kieliryhmään (Heitzman et al 1988). Bangladeshissa on etnisesti homogeeninen väestö. Yli 98% ovat bengalia puhuvia, enimmäkseen urdua puhuvia bihareita on 250 000 ja ns. heimoväestöä vajaa 1 miljoona. Muslimeja on 88.3%, hinduja 10.5% ja muita uskontoja 1.2%. (CIA)

MAANTIEDE

Bangladesh sijaitsee Etelä-Aasiassa Bengalinlahden pohjukassa laajalla delta-alueella Intian ja Burman välissä. Kyseinen delta-alue on altis tulville. Kokonaispinta-ala on 144 000 neliökilometriä, josta maa-alaa on 139 000 neliökilometriä. Rajanaapurit ovat Intia (rajaa 4 053 km) ja Burma (193 km). Merirajan pituus on 580 km. Ilmasto on trooppinen; viileä, kuiva talvi (lokakuusta maaliskuuhun); kuuma, kostea kesä (maaliskuusta kesäkuuhun); viileä, kostea monsuuni (kesäkuusta lokakuuhun). Alueella esiintyy luonnon voimia kuten pyörremyrskyjä. Suuri osa maata peittyy säännöllisesti tulvan alle kesämonsuunin aikana.(CIA)

IHMISET

	1995	1998	1999
Väestö (miljoonaa)	119.8	125.6	127.7
Väestötiheys	920 as./km ²		
Väestönkasvu	1.6	1.6	1.6
Elinajanodote vuotta		58.5	60.16(CIA:n arvio 2000)
Hedelmällisyysluku		3.1 synnytystä/äiti	
Lapsikuolleisuus		72.8/1000	
Kaupunkilaisten osuus	21.8 %	23.4 %	24.0 %
Lukutaidottomien osuus (miehet)	50.7 %	48.9 %	48.3 %
Lukutaidottomien osuus (naiset)	73.5 %	71.4 %	70.4 %

Lähde: Bangladesh data profile, World Bank 2000. Muut lähteet erikseen mainittu kyseisissä soluissa.

Köyhyys on laskenut 1990-luvulla. Vuosina 1991-1992 43 %:a väestöstä oli erittäin köyhiä. Vuosina 1995-1996 vastaava osuus oli 36 %:a. Köyhien osuus pieneni vastaavana aikana 59:stä 53 %:iin. (Executive summary...)

TALOUS JA YMPÄRISTÖ

Maatalousvaltaisen maan tärkein tuotannonala on riisinviljely. CIA:n mukaan suurimpia vaikeuksia maan talouden kehittymiselle aiheuttavat tulvat ja pyörremyrskyt, tehottomat valtionyhtiöt sekä nopeasti kasvava työvoima, jota maatalous ei pysty työllistämään. Myös sähköntuotannon riittämättömyys, hidastelu maan merkittävimmän luonnonvaran maakaasun hyödyntämisessä ja hitaasti toteutetut taloudelliset reformit vaikeuttavat vaurastumista CIA:n mukaan.

	1995	1998	1999
Bruttokansantuote	37.6 Mrd. USD	42.7 Mrd. USD	45.8 Mrd. USD
Valtion tulot		3.8 Mrd. USD (CIA 1997)	
Valtion menot		5.5 Mrd. USD (CIA 1997)	
Bruttokansantuote henkilöä kohti	330 USD	360 USD	370 USD
Työttömyysaste		27 % (EIA1997 arvio)	
Kuluttajahintojen nousu			9% (CIA:n arvio)
Avustukset / asukas / vuosi	10.7 USD	10.0 USD	
Kansantuotteen kasvu	5.5 %	5.1 %	4.3 %
Viennin osuus BKT:stä	11.0 %	13.8 %	13.6 %
Tuonnin osuus BKT:stä	17.1 %	18.7 %	19.4 %
Puhelinlinjoja / 1000 asukasta	2.4	3.0	
Asfaltoituja teitä	7.9 %		
Sähköverkon piirissä asukkaita		14 % (EIA:n arvio)	
Ulkomaan velka		10.1 Mrd. USD	

Lähde: Bangladesh data profile, World Bank 2000. Muut lähteet erikseen mainittu.

Bangladesh on tärkeä maailman energiamarkkinoilla, koska siellä on mahdollisesti laajoja maakaasu esiintymiä. Näistä mahdollisista energiavaroista huolimatta kuitenkin vain 14% maan asukkaista on sähköverkon piirissä (arvio 1998) (EIA). Tärkeimmät tuotannonalat ovat juutti- ja tekstiiliteollisuus, elintarviketeollisuus, teräs sekä keinolannoitteet (CIA).

EIA:n käsitys BKT:n suuruudesta poikkeaa Maailmanpankin käsityksestä huomattavasti. EIA:n mukaan bruttokansantuote oli 33.7 Mrd. USD (1998), mikä tarkoittaa ostovoimaksi muutettuna 175.5 Mrd. USD (EIA). Yhden bangladeshilaisen keskimääräinen ostovoima oli 1470 USD, mikä tarkoittaa sitä, että henkilöllä olisi n. 10 000 markan ostovoima Suomessa vuodessa. Työvoimaa on 56 miljoonaa, joista 65% maataloudessa, 25% palveluissa ja 10% teollisuudessa (CIA).

LIITTEEN LÄHTEET

Bangladesh data profile

World Bank Group.

Source: World Development Indicators database, July 2000.

<http://devdata.worldbank.org/external/dgprofile.asp?RMDK=82675&SMDK=1&W=0>

Lainattu 18.10.2000

CIA

The World Factbook 2000.

Central intelligence agency. USA.

<http://www.odci.gov/cia/publications/factbook/geos/bg.html>

Lainattu 18.10.2000

EIA

United States Energy Information Administration.

Bangladesh. February 2000.

<http://www.eia.doe.gov/emeu/cabs/bangla.html>

Lainattu 18.10.2000

Executive Summary of the 1998 Bangladesh Poverty Assessment.

World Bank Group, 2000.

<http://www.worldbank.org/html/extdr/offrep/sas/bangladesh-poverty/execsum.htm>

Lainattu 18.10.2000

Heitzman, James & Worden, Robert (ed.).

Bangladesh - A Country Study.

Teoksesta käytetty jaksoa:

Historical setting

Federal Research Division. Library of Congress. Washington, D.C. 1988.

<http://lcweb2.loc.gov/frd/cs/bdtoc.html>

Lainattu 18.10.2000

LIITE 2: TEEMAHAASTATTELURUNKO**BANGLADESHISTA SUOMEEN****Tutkimus maahanmuuttajaryhmän kulttuurikäsitteistä ja kotoutumisesta****1. SINUN TARINASI****Ennen Suomeen tuloa****Elämäsi Suomessa****Tulevaisuus****2. YHTEISKUNNAN INSTITUTIOISTA****Perhe****Avoliitto****Lasten kasvatust****Uskonto****Toimeentulo****Politiikka****3. KULTTUURI****Bangladeshilaisuus****Suomalaisuus****Kotoutuminen Suomeen****Maailman kulttuuri****Mikä on sinulle tärkein yhteisö?**

Kerro numeroiden avulla sinun tärkeysjärjestyksesi. 1 = tärkein, 7 = vähiten tärkeä

 Perhe (Montako henkilöä siihen kuuluu?) _____ Suku (Paljonko ihmisiä siihen kuuluu?) _____ Ystävät Bangladesh Suomi Työyhteisö Uskonnollinen (esim. Muslimi) yhteisö

Onko joku muu yhteisö tärkeä? Mikä? _____

Taustatietosi

1. Koulutuksesi _____

2. Ammattisi _____

3. Isäsi ammatti _____

4. Isäsi yhteiskuntaluokka. Merkitse X.

 Yläluokka Ylempi keskiluokka Keskiluokka Alempi keskiluokka Työväestö

5. Ikäsi _____

6. Minä vuonna saavuit Suomeen? _____

7. Siviilisäätyysi. Merkitse X. Naimaton Naimisissa

8. Kuinka pitkään olet ollut naimisissa? _____ vuotta.

9. Puolisosi syntymämaa? _____

10. Oletko ollut naimisissa aiemmin? Merkitse X. Kyllä En

11. Kuinka pitkään? _____ vuotta.

LIITE 3: ENGLANNIN KIELINEN TEEMAHAASTATTELURUNKO

FROM BANGLADESH TO FINLAND

A study of an immigrant group's cultural concepts and homing into Finland

1. YOUR STORY

Your youth in Bangladesh

Your life in Finland

Your future

2. SOCIETY

Family

Marriage

Raising up children

Religion

Home economy and work

Politics

3. CULTURE

Bangladeshi culture

Finnish culture

Feeling home in Finland

World culture

What is your most important community?

Give your points 1=most important, 7=least important

___ Family (how many member are in your family?) _____

___ Community of relatives (how many members are included?) _____

___ Friends

___ Bangladesh

___ Finland

___ Work community

___ Religious (Muslim) community

Something else is important. What? _____

Your bio-data

1. Your education _____

2. Your occupation _____

3. Your fathers occupation _____

4. Father's class. Sign X.

___ Upper class

___ Upper middle class

___ Middle class

___ Lower middle class

___ Worker

5. Your age _____

6. When did You come to Finland? _____

7. Are you Sign X. ___ Unmarried ___ Married

8. For how long you have been married? For _____ years

9. Place of your wife's or husband's birth? _____

10. Have you been previously married? Sign X. ___ Yes ___ Not

11. For how long? _____ years

LIITE 4: ENGLANNIN KIELISET AINEISTOLAINAUKSET

ⁱ Finnish education system. It's egalitarian and helping people to cope with everyday life. Finnish political institution. (M5)

ⁱⁱ I appreciate good education system, control of the society by administration and no corruption in administration and people is not suffering for severe poverty. (M1)

ⁱⁱⁱ Okey system. I was in Thailand, I was in Bangladesh there was not much system actually. In Finland things are going very strait forward. You know what to do. You know before. Things are well-defined, pre-defined. Systems. And you don't have to wait long time doing anything in bank in governmet-office. (M2)

^{iv} (...) [F]irst of all is here you have peaceful life and you have totally secure your life compared any other countries. Here is not much corruption that you realise. (...) Main thing is that you can have here every kind of facility that you don't have in your countries: like standarty of life. State is like trying to give every people equal right. (M1)

^v I appreciate social system. No political violence or political disturbances or social disturbances. Like in my country there is lot of strikes. Here is nothing like that. No corruptions. (M6)

^{vi} *What do you dislike in Finland?*

Natural thing okey I don't like to stay in very cold -20 or -25. But there is no scope to complain, because this is natural thing. So at least they have created the system here so you have a good transport and good accomodation. Okey, one point about Finland. This is still natural. You don't have vulcano, earthquake, so you don't have the natural calamity like syclon or flood.. moscito is there sometimes, but like snake or fly or insects in many countries you'll find like that. You'll not be seeing any deathly animal here usually. Naturally quite sound and like peaceful. This was the other thing I like. (M2)

^{vii} Nature is good. There is no pollution. Like in my country lot of traffic jam, pollution. But here not like those kind of things. No pollution. Environment is satisfactory. You get pure everything like food. (M6)

^{viii} Life is in a way very peaceful here. There is like.. peaceful in terms of pollution or noice or natural disaster. This way it is very safe and the same time very peaceful, (...) if I just walk hundred or two hundred meter then I'm in the forest. In the lake. There is no, you can even hear the sound of the trop of the leaf. (M2)

^{ix} Bangladesh gave me my family. Bangladesh gave me my human values, importance of human being. I simply like to be human being and I also enjoy seeing human being, enjoy human being.. talking to human being. (...) (M2)

^x *What do you find that is fair?*

Here is like that. You are kind of in a society where you don't feel something that you are chitted in a society. Being chitted.. You feel like that you are sharing the society's feeling as like someone else in society. You don't feel like out of one society. You always feel that you are one of those society. That's fair. Equal right, that's fair. You feel from your heart. When you don't feel in your heart that everyone is separating you by any attitudes or any behaviour. That is unfair. Whether is it at university or jobmarket or social interaction. (M1)

^{xi} *How do like working at Nokia?*

(...) So, here the superior one good thing about Nokia. I don't know any other company in Finland that the boss in daily life you don't feel he is your boss. So everywhere, in every aspect while we are working or going for meeting. Everywhere things are so equal. (...) (M2)

^{xii} *So, what do you felt about Finlad and what you felt about Nokia?*

(...) I have to say okey Finnish people is one aspect is very very good. They actually are silent. They mean what ever they say. What they say what ever they mean. Especially while working.. I really enjoy working with the Finnish people. Okey beeing a friend when I'm in the pub it might not be or disco or anywhere it might not that way like interactive. But while working, it's really interesting to work with them. (...) (M2)

^{xiii} *What was unexpected in Finland?*

(...) I found it's very difficult to find friend from my collics. So most of my Finnish friends, though I have three Finnish friends they are not my collic actually. And most of my international collics are my friend. So this is the thing. I found that it's a very difficult to convert a Finnish colleague to a frinend. They are very cool, they will be doing what ever I'm asking in the office related to my work. But as soon as the officehour is finished, then it's different world. So this is one thing that I didn't expect actually. (M2)

^{xiv} So I don't want to generalize, but still like majority of the people, higher number of people in terms of number are like introvert. They want to live within themselves. So, this is I think the main criteria about the Finnish people. And definetely going for the rule, systematic. They do what ever they learn. Going for the rules, not breaking usually. May be hardworking as well. (...) (M2)

^{xv} *Could you say something that has been fair here?*

But people, at the same time people are quite logical here. Okey, I don't have my car here. But still sometimes I drive my friends car or renting car, so it's very easy to drive in Finland, because everyone is obeing the law. So, I have been driving in different countries like France, Italy, Germany, this is also

considered to western country. Driving.. at least driving the example. So, driving there I understand, I saw that people are breaking law. But here they know that they know that if they break the law this is not going to be harmful at all. But still they are not breaking the law. So this is one thing like. They are very fair. They go always whatever is the rule, they go always like that. So this I could say this is a very good, fair thing. And they are going by the law always. At least most of the people. (M2)

^{xvi} Leadership insincerity. Finnish politicians are not lying, but they are not sincere. My one Indian friend said before his coming to business, he thought that all Finnish people are honest, but after coming business 1992, he has not met a single honest Finnish. (M5)

^{xvii} I dislike this bad education system in Bangladesh. (...) And then the administration system is poor too if you think about police and who are controlling this state. Officially working they are corrupted. The private things are too much going on and no controlling this kind administrative department. (M1)

^{xviii} This is horrible. I should not say there is not politics there. So very selfish people are doing something whatever they want. And all the people which are educate they are not at all interested about the politics there. They are just doing by themselves, going away or going abroad doing job or doing their business. And considering their own things, because they know that if they become even part of politics they will be persuing their whole life. They have to give up their principle and everything. (M2)

^{xix} Politics I don't like. I think there is not for honest people, especially in my country. (...) There is lot of instability, everybody wants to go to the power. And they know if they have the power, they can have the power of corruption, they can be rich, take all the money. They don't use the money properly the public field. And politics is there about the guns, hooliganism. So I hate politics of my country. (M6)

^{xx} *What is crazy in Finland?*

Crazy, yeah people are different here. Social life not, family life not working well. That's why lot of violence in the family life though we can not see from the outside, but inside there is lot of violence in family life. And lot of divorce. And people are not happy here that's why suicide rate is high also. (M6)

^{xxi} *What is bad in Finland?*

Loneliness. People's loneliness. (...) A pensioner, "viinimies" is drinking whole day. I don't dare to go there if liable. Police will think I killed him. One man said: "Hei X, What "viinimies is doing?" "Nothing." I had given though that people in North, in Finland will be in such a situation life long loneliness. Alone. No relation. Inside room. Nobody listen. God gave us two hands to be co-operative. Loneliness, this system geared them. There is no family value in Finnish society. (M5)

^{xxii} *What is a typical Finnish person like?*

A typical is too much shy, who is always like to be alone and does not want to interact with other people. Who is always sitting at home or.. drinking beer. Enjoying the time with own self not with anyone else. Not going out with friends. Too much egocentric. That may be typical Finnish person. (M1)

^{xxiii} *What is a typical Finnish person like?*

I have seen very good example people talking and making good catering very lively. So I don't want to generalize, but still like majority of the people, higher number of people in terms of, number are like introvert. They want to live within themselves. So this is I think the main criteria about the Finnish people. (...) (M2)

^{xxiv} *What is the biggest problem in Finland?*

Okey, I don't know whether this is the problem, but still sometimes I'm feeling like this things the distance or being loneliness or distance between the people. Like in our country not only the family member not only the friends: When ever we have problem. We just go and ask help from anyone. Could be a neighbour. We have almost very good relationship with neighbours as well. But people are so distant here. They just don't go. There I understand sometimes that they are in a problem. They need help. But still they don't go and ask someone who help. I don't think that this is a problem. This is something like to be independent or being respect. May be it could be told as a respect for individual as well. But still it's something different. One way this is a problem.. they sometimes.. I read news that they are committing suicide and people are being killed or dead in the after two or three months people are finding that he is dead in the room. (...) So this kind of things. Distance between the people in Finland. (...) This could be or should be actually improved here. (M2)

^{xxv} *To be critical, what do you experience as a bad here?*

At least I should also tell that Finnish people are very good in a way they don't talk much, they mean what ever they say, but I'm grown up in a situation... Okey, personally I don't talk much actually. But I'm grown up in a situation, where people are talking much. Sometimes I feel ... okey, this is not a bad part I could say, but still something that maybe I was missing. That people are not that talking. So in our country people can be friend if you find friend just going by buss 10 minute-busstrip together. But here is not like that. People will be looking two different places sitting in the buss. So this was something different. It's not a bad part. (M2)

^{xxvi} *What was unexpected?*

(...) I found it's very difficult to find friend from my colleagues. So most of my Finnish friends, though I have three Finnish friends they are not my collic actually. And most of my international colleagues are my friend. So this is the thing. I found that it's a very difficult to convert a Finnish colleague to a frinend. They are very cool, they will be doing what ever I'm asking in the office related to my work. But as soon as the officehour is finished, then it's different world. So this is one thing that I didn't expect actually. (M2)

^{xxvii} *What is unfair in Finland?*

There is no source of human frindship. All mechanical frindship, technical frindship. (M5)

What is that friendship?

If you are my friend, if I'm in problem somewhere, for example for money problem. I need 200 marks. I'm runing out of food. You will not give, because you can go to bank or you can go to social office. This is unfair. Friendship is not what God wished. (M5)

^{xxviii} *What kind of person is typical Finnish person?*

They told me that they are different from other people. From their telling I'm saying that. They told that they different from other people, they are shy, they want live alone. They don't trust too much people. Not happy. Finnish people no emotional expression that is beast thing. I don't see any emotional expressions on Finnish people's face. May be in weekends you can see people are talking. But they talk then too much. May be some unwanted behaviour, don't behave prober ways that time. But usually unemotional people. (M6)

^{xxix} *If you could teach something to Finnish people what could you teach?*

May be that thing value of individuals.. like in a way respect for individual. Feeling for each other. You don't have to marry a girl to feel her. You can just give one guy without knowing him or without knowing her much. Just seeing the first side.. just talking to him or her. Just to know that he is a human being. You can feel her or you can help her. This is may be the thing. So this is at least this is one thing that I have feeling than Finnish people don't have many friends and they think thousand times to make or to consider one as a friend. I don't think that there is much scope for thinking that way. Sometimes you might be the looser. He might not be coming with the good things. Still something that he is a human being, we are a human being. Just go for it. So, you not looser, we are not winner every time, but still something new, something new something different. (M2)

^{xxx} *To be critical, what you experience as a bad here?*

Bad thing actually. Okey this is one thing that I had to admit it bad: being aaa okey Finnish people... okey from the very beginning, I'm from Bangladesh. I'm from Bangladesh, where drinking is not a habit. Personally I have no problem against drinking. I drink, I started drinking may be very in very little scale or small scale even staying in my country. In Thailand I also drank. But after coming here I found that people are drinking like anything. At the end they are drunk and doing some silly silly things. So that was something shocking to me. And sometime, to tell you very frankly, I was enjoying theese things when I was in the pub or disco finding people drunk. I found they are coming to talk to me and this kind of stuff. And I was also enjoying talking to them. But there was some incidents sometime this way. That they were doing some silly silly things and some like some which I didn't at least expect. (M2)

^{xxxi} *What was unexpected in Finland? Some things that surprised you?*

Okey, surprising thing was that for me that from social view drunkenness too much drunkenness and wildness. That was may be shock for me. And also it's not may be Finland things smoking, women's smok, whole Europe. The country or the society that I come from the women are not allowed to smoke and not drink. But here when I saw the women are smoking and drinking. That was a big shock for me. (M1)

^{xxxii} Sometimes alcohol helps people to be fresh, but unfortunately in Finland's case I'm affaid alcohol is killing people. I don't like alcohol. (M5)

^{xxxiii} Not every day. If I go some bar, may be once or twice in a week. (M6)

^{xxxiv} *What do you think, how does Bangladeshi and Finnish family differ from each other?*

So what I know is just from their mounth. So they may be biassed or they may experss something like something which is not the real thing. If I could have see something with my eye into my eye, that could have been different. At least I understand that theese things are big different in term of familymembers. So people started getting independent from the very beginning here in Finland. But there it's not. So still you earn something the familymembers at least usually support at least in the middle class or higher class keep on supporting. This is not here. Even I found your parents are living the same city, but still the kids before marriage living own apparment own place. So this is not usual case in our country. (...) And the same time after marriage or when we kids are independent they are earning. So in our country this is a custome to support the parents, because parents were doing lot of thing when we were kid. So then again the continuous process. In the end we are very much close to the parents, which I thing is not the case in Finland. (M2)

^{xxxv} Parents have no control over children. In the new year speech Presidentti Martti Ahtisaari said: "Parents should know where their children are going." There are some laws children protectin laws, I have read.. Parents for making our children good citizen of the world. If they become grazy, if they fight against each other on the road for drugs and this and that, and we parents have no voice there. (M5)

^{xxxvi} *Do you think that Bangladeshi and Finnish family differ from each other?*

(...) But in Finland I can say that I much nuclear like parents, son and daughter. But still in Finland familybound is okay. I think afterwards grown up children they move from the parents house. They don't stay anymore. I don't know may be with in this society this is good for this society, but if I see Bangladeshi point of view, it's not for Bangladeshi people. If they see this, they will think, what kind of family it's. Children are living are living somewhere and parents are living somewhere else. What kind of bound they has. We think that sharing in same roof that is big bound in family than separate living. (M1)

^{xxxvii} *What has been good in Finland?*

(...) State is like trying to give every people equal right. (...) This state intervention in people's life. That sometimes they are taking something from familylife. Familybound, because like in a family when son and daughter, they all are living there, there is coming in real life.. there is coming materialistic thinking, because when yourself money and things without no work. May be you are becoming a bit selfish. When your parents are telling you something, if you don't feel like them, you protest easily. Because you have your own independency, you have money. If you would not have money, then there is something that you obey to your parents. You think that my parents are caring me from their money, their hardwork money. And that makes in your feelings something very strong bound day by day to your family, to your parents. And that is the one thing that this kind of welfare state is taking away from the familybound. That is bad thing. (M1)

^{xxxviii} *What happens then this welfarestate intervention?*

I think it's already just if you see statistics of divorce. Then you can find out that rate of divorce is higher in Finland. I think it's leading the familybound will not work anymore in Finland. May be people are even started to think not to get married soon nowadays. I think everyone is getting more independency and thinking staying independent and enjoy their life. None wants to take responsibility of family.. familythings. I think is one bad thing that welfarestate's intervention on this familylife. That is the main reason. (M1)

^{xxxix} Family-life, the culture is very rich, I think Indian culture or Asian culture is rich. There is liveliness. Make the life like active. There is lot of excitement, like lot of liveliness not like so quiet in Finland. People are sitting outside talking together neighbours are coming always, relatives are coming. They were making the home atmosphere very lively. (...) (M6)

^{xl} I like familylife in Bangladesh. And I like the social interaction where people try to be friendly or talktive with each other, to interact with each other. And always people try to smile when they are speaking. Where you find out there is some live. Our country is seen lively life. (M1)

^{xli} I think it differs very much. Because, I have seen, western society the family concept is now going to be vanish, going shorter, if not vanished. My country family is very important. Everybody wants to be with the family. Family-centered concept is important there. Here is individualism a lot. Individualism, it's good, but not too much individualism. (M6)

^{xlii} *What is a typical Finnish person like?*

(...) Finland, Finnish people are not that way familiar with how to deal with the foreigners. That is my personal feeling. May be because Finland was very remote in Europe. (...) Finnish people don't know, how to accept something different something new. This is actually one negative thing about Finland. These days things are changing because Finnish people are going out for travelling for business trip or studying, exchange student and foreign people are also coming. But still very located place, central places Tampere, Turku and Helsinki people are coming. And most of the people are still.. have visited some very small places. Last weekend I was in East-Finland like Imatra and Lappeenranta almost remoted from here. But the things are.. okay, most of the people don't look at me, but some people were looking at me. They don't know, they are not familiar with this kind of things multicultural, multiracial thing, different people, globalisations. As I told I appreciate being globalised. I don't go with this kind of artificial or man-made boundary. This I think something at least one scope that Finnish people should improve. (M2)

^{xliii} *What was unexpected in Finland?*

Finnish people are different. They like to live alone, depressed, melancholic. Culture: they don't accept foreigners easily. It's very difficult go with Finnish people. (M6)

^{xliv} (...) Finnish official people's racism. They are strong anti-immigrant. They do not like... they do not those who born brown and black. (M5)

^{xlv} *What is crazy in Finland?*

And about this craziness. Okay, this I told you being drunk is like found to be craziness. Okay, one other thing I should comment at least this point. Some incidents that I have mentioned that I faced most probably because of my skin-colour. Okay, so they had reasons maybe. There are some refugees coming here, taking advantages of their tax. They are generalising this concept. So, this is what I feel unfair. They should be.. okay they have every right to tell someone that who is not working, taking advantage their money. So, they can simply go and tell. This very much I think fair. But they should give one person.. they should judge one person that not all people are here to take advantages their thing. I'm here.. I'm paying may be 35, 40 % of my tax. They should understand that thing as well. They can't just generalise everyone: okay, they are not

having white skin, so they are coming from the same group. So, this is what I actually think one bad thing about Finland. Not all the people, but very few people. But that actually makes the difference. (M2)

^{xlvi} *This lagging family-bound. Do you find other bad things what you experienced in Finland?*

I mean.. I don't know if I say bad thing is that may be kind of I can't say racism, because it's quite big things and I'm not so good speakers to say about racism, because I don't have any idea about. But still the thing is that in some occasion you find that people are avoiding you, because of you skin-colour. That makes you sometimes so bad feeling, humiliating yourself. That is one bad thing. As a student when you.. foreigner mean that everyone think that you are refugee. Nobody thinks we are students and we work. When your colour is little bit darker then everybody thinks this is refugee. No one thinks. That also changes whole society's people's attitudes to a foreign person. And that is also some kind of bad thing without knowing.. you just.. you have some bad attitude or idea about the person. That is also bad thing. (M1)

^{xlvii} *What was unexpected in Finland?*

Last parliament elections once I was distributing my vaalimainos one 60-years guy came on me: "Yh, pyh, phy." He spit out twice and said: "Neekerikin on politiikassa" Se ei kannata kun se oli vain yksityinen kertomus. (M5)

^{xlviii} *When do you feel you are a foreigner?*

I always feel foreigner. When I'm in the buss, I feel foreigner. May be one or two people in the buss. May be all others are Finnish people. They were speaking Finnish. Again some disco, night clubs or bars most of them Finnish and they don't like. Everywhere I think. Because there is not much foreigners here. Like the environment not adapted to foreigner. (M6)

^{lix} "If a dark marriageable woman is a rich father's daughter, her colour may be compensated for by proper education. A dark female medical doctor I knew in Dhaka was the only one of several sisters who received prolonged education because "my parents thought I was too dark"..."(Kotalova 1993, 159)

ⁱ *Do you consider colour of skin as a matter when you are choosing life-partner?*

Yeah, we look skin colour like right colour usually. (M6)

ⁱⁱ *In which country the colour of the skin affects more to attitudes of people: in Finland or in Bangladesh?*

It affects I think both countries like Finland when Finnish people saw some dark coloured people they are interested. In my country also if some white people goes people become interested. So those things outlook, it affects. (M6)

ⁱⁱⁱ Generally we don't value colour. We value character, background. (M5)

ⁱⁱⁱⁱ I appreciate social system. No political violence or political disturbances or social disturbances. Like in my country there is lot of strikes. Here is nothing like that. No corruptions. (M6)

^{lv} I appreciate good education system, control of the society by administration and no corruption in administration and people is not suffering for severe poverty. (M1)

^{lvi} Life is in a way very peaceful here. There is like.. peaceful in terms of pollution or noise or natural disaster. This way it is very safe and the same time very peaceful, so if I just walk hundred or two hundred meter then I'm in the forest. In the lake. There is no, you can even hear the sound of the trop of the leaf. (...) Okay system. I was in Thailand, I was in Bangladesh there was not much system actually. In Finland things are going very strait forward. You know what to do. You know before. Things are well defined, pre-defined. Systems. And you don't have to wait long time doing anything in bank in government-office. (M2)

^{lvii} (...) Main thing is that you can have here every kind of facility that you don't have in your countries: like standarty of life. State is like trying to give every people equal right. (...) (M1)

^{lviii} Finnish education system. It's egalitarian and helping people to cope with everyday life. Finnish political institution. (M5)

^{lix} Nature is good. There is no pollution. Like in my country lot of traffic jam, pollution. But here not like those kind of things. No pollution. Environment is satisfactory. You get pure everything like food. (M6)

^{lx} Dislike.. society is not that much close. People are very quiet and self-centred, but they said they are shy. Many of them have negative attitude to foreigners. May be they were inside within themselves so many years. (M6)

^{lxi} Many things I have told you already about Finland appreciating like say the people..

things are organised, things are systematic, even in the very cold weather you don't feel like.. if you are.. like most of the things are under control like transport, accommodation, everything. What I did not tell so far something new is that what I like about Finland is that technology. At least late technology or at least the technology I'm working with, telecommunication is Finland is doing very critical part in technology. I understand that Finnish people are very positive in accepting new things good things like say internet or mobile-communication or what ever you say. So they are very positive. They don't feel, they don't feel shy or they don't feel.. otherwise to speak in English if they can speak in English. So these are the positive attitude. This is very positive attitude of the Finnish people. They just go for something new. (...) (M2)